

PRVI IZVJEŠTAJ O IMPLEMENTACIJI NACIONALNE STRATEGIJE ODRŽIVOG RAZVOJA CRNE GORE

za period april 2007 - mart 2008.

VLADA CRNE GORE
Kancelarija za održivi razvoj

Prvi izvještaj o implementaciji Nacionalne strategije održivog razvoja Crne Gore

za period april 2007 - mart 2008. godine

Jun 2008

SADRŽAJ

I DIO – Izvještaj o napretku u implementaciji NSOR

Lista skraćenica i akronima	3
1. PROCES PRIPREME PRVOG IZVJEŠTAJA O NAPRETKU U IMPLEMENTACIJI NACIONALNE STRATEGIJE ODRŽIVOG RAZVOJA.....	6
1.1 Nacionalna strategija održivog razvoja: osnovne postavke, donošenje i značaj dokumenta	7
1.2 Koraci u pripremi Izvještaja.....	8
1.3 Struktura Izvještaja	10
2. PREGLED PO NSOR OBLASTIMA.....	12
2.1 Ekonomski razvoj	13
2.1.1 Makroekonomska kretanja	13
2.1.2 Regionalni razvoj i zaposlenost	14
2.1.3 Saobraćaj	15
2.1.4 Turizam	17
2.1.5 Poljoprivreda i ruralni razvoj	18
2.1.6 Energetika.....	19
2.1.7 Industrija	21
2.1.8 Nove tehnologije	22
2.2 Životna sredina i prirodni resursi	24
2.2.1 Zaštita biodiverziteta i očuvanje prirodnih vrijednosti (posebno u zaštićenim područjima)	24
2.2.2 Vode.....	25
2.2.3 Vazduh.....	26
2.2.4 Zemljište.....	27
2.2.5 Šume.....	28
2.2.6 Sistem upravljanja životnom sredinom	30
2.2.7 Prostorno planiranje	31
2.2.8 More i obalno područje	32
2.2.9 Klimatske promjene i zaštita ozonskog omotača	33
2.2.10 Otpad	34
2.3 Društveni razvoj.....	35
2.3.1 Upravljanje i učešće javnosti u donošenju odluka	35
2.3.2 Obrazovanje	38
2.3.3 Zdravstvo.....	39
2.3.4 Ravnopravnost i socijalna zaštita	41
2.3.5 Kultura i mediji	42
2.3.6 Urbani razvoj.....	43
3. IZGRADNJA PARTICIPATIVNOG PROCESA I PRAĆENJE IMPLEMENTACIJE NSOR.....	45
4. FINANSIRANJE IMPLEMENTACIJE NSOR.....	49
5. OSVRT NA OCJENE O NAPRETKU I PREPORUKE ZA DALJI PROCES IMPLEMENTACIJE NSOR.....	53
Prilog 1: Izvori korišćeni u pripremi inputa.....	58
II DIO - Pregled sprovođenja mjera iz Akcionog Plana NSOR	61

LISTA SKRAĆENICA I AKRONIMA

- AD – Akcionarsko društvo
- ADA – Austrijska agencija za razvoj
- AMIS – Agrarni marketinški informacijski sistem
- AP – Akcioni plan
- BDP – Bruto domaći proizvod
- CAMP Crna Gora – Program integralnog upravljanja obalnim područjem Crne Gore
- CB – Centralna banka
- CDM – Mehanizam čistog razvoja
- CETI – Centar za ekotoksikološka istraživanja
- CFC – Plan eliminacije hlorofluorougjovodonika
- CFCU – Centralna jedinica za finansiranje i ugovaranje
- CHF – Američka NVO za pomoć u izgradnji (Cooperative Housing Foundation)
- DUP – Detaljni urbanistički plan
- EAR – Evropska agencija za rekonstrukciju
- EBRD – Evropska banka za rekonstrukciju i razvoj
- EC – Evropska Komisija
- EEA – Evropska agencija za životnu sredinu
- EIA – Procjena uticaja na životnu sredinu
- EIB – Evropska investiciona banka
- EMAS – Plan za eko–menadžment i reviziju učinaka na životnu sredinu
- EPCG – Elektroprivreda Crne Gore
- EU – Evropska unija
- FODEMO – Projekat razvoja šumarstva u Crnoj Gori koji se realizuje sa Vladom Luksemburga
- FP7 – Program za istraživanje i tehnološki razvoj (sedmi okvirni program)
- GEF – Globalni fond za životnu sredinu
- GIS – Geografski informacijski sistem
- GTZ – Njemačka agencija za tehničku saradnju
- HACCP sistem – Sistem za analizu rizika i kritičnih kontrolnih tačaka
- IBRD – Međunarodna banka za rekonstrukciju i razvoj
- IPA – Instrumenti za predpristupnu pomoć EU
- IPARD – Instrumenti za predpristupnu pomoć EU za ruralni razvoj

IPPC – Integralno sprečavanje i kontrola zagađenja
IRD – Međunarodna organizacija za pomoć i razvoj (International Relief and Development)
IUCN – Međunarodna unija za konzervaciju prirode
KAP – Kombinat Aluminijskog u Podgorici
KGF – kreditni garantni fond
KOR – Kancelarija za održivi razvoj
MAP – Mediteranski akcioni plan
MAP – višegodišnji plan (Multi Annual Plan)
MARPOL – Međunarodna konvencija o prevenciji zagađenja mora sa brodova
MEDPOL – Program za procjenu i kontrolu zagađenja u regionu
MER – Ministarstvo za ekonomski razvoj
MF – Ministarstvo finansija
MKSM – Ministarstvo kulture, sporta i medija
MMF – Međunarodni monetarni fond
Monstat – Zavod za statistiku Crne Gore
MPN – Ministarstvo prosvete i nauke
MPST – Ministarstvo pomorstva, saobraćaja i telekomunikacija
MPŠV – Ministarstvo poljoprivrede šumarstva i vodoprivrede
MSP – mala i srednja preduzeća
MTZŽS – Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine
MZRSS – Ministarstvo rada, zdravlja i socijalnog staranja
NATO – Sjevernoatlanski vojni savez
NF – Nacionalni fond
NMCG – Narodni muzej Crne Gore
NPI – Nacionalni program za integraciju u Evropsku uniju
NSIUOP – Nacionalnom strategijom za integralno upravljanje obalnim područjem
NSOR – Nacionalna strategija održivog razvoja
NVO – nevladina organizacija
ODA – Zvanična razvojna pomoć
OIE – Obnovljivi izvori energije
PDV – Porez na dodatu vrijednost
PP – Prostorni plan
PPPPN – Prostorni plan područja posebne namjene

REC – Regionalni centar za životnu sredinu
SDI – Strane direktne investicije
SEA – Strateška procjena uticaja
UN – Ujedinjene nacije
UNCCD – Konvencija o borbi protiv dezertifikacije Ujedinjenih nacija
UNDP – Program za razvoj Ujedinjenih nacija
UNECE – Ekonomska komisija za Evropu Ujedinjenih nacija
UNESCO – Organizacija Ujedinjenih nacija za obrazovanje, nauku i kulturu
UNFCCC – Okvirna Konvencija Ujedinjenih nacija o klimatskim promjenama
UNIDO – Program Ujedinjenih Nacija za industrijski razvoj
UNWTO – Svjetska turistička organizacija Ujedinjenih nacija
USAID – Agencija Sjedinjenih američkih država za međunarodni razvoj
VSS – visoka stručna sprema
WFD – Okvirne direktive o vodama
WIPO – Svjetska Organizacija za intelektualnu svojinu
ZZZ – Zavod za zapošljavanje

1.

PROCES
PRIPREME PRVOG
IZVJEŠTAJA O
NAPRETKU U
IMPLEMETNACIJI
NACIONALNE
STRATEGIJE
ODRŽIVOG
RAZVOJA

1.1 Nacionalna strategija održivog razvoja: osnovne postavke, donošenje i značaj dokumenta

Nacionalna strategija održivog razvoja (NSOR) pripremljena je kroz participativan proces na temeljima globalnih vrijednosti i principa definisanih u Deklaraciji iz Rija i Agendi 21, Deklaraciji i Planu implementacije iz Johanesburga, kao i Milenijumskoj deklaraciji UN-a. Strategija je kompatibilna sa Mediteranskom i Strategijom održivog razvoja EU. NSOR je usvojila Vlada Crne Gore aprila 2007. godine.

Neke od ključnih postavki Strategije i izazova za održivi razvoj Crne Gore koji su identifikovani ovim dokumentom kratko su predstavljani ovdje kroz dva navoda iz samog teksta NSOR:

„Jedan od ključnih izazova odnosi se na implementaciju i ubrzanje ekonomskih reformi i obezbjeđivanje uravnoteženog ekonomskog razvoja, i sa tim povezane izazove poboljšanja životnog standarda i smanjenja siromaštva. Imajući u vidu slabo dosadašnje iskustvo, integracija zahtjeva održivosti u razvojne politike će predstavljati poseban izazov. U nekim slučajevima, ovaj izazov će biti izražen i zbog nesigurnosti i nedostatka informacija potrebnih za donošenje odluka. Podizanje nivoa svijesti i izgradnja kapaciteta za implementiranje koncepta održivog razvoja su, zbog toga, od najveće važnosti. Promjene u sistemu upravljanja (poboljšanje saradnje, koordinacije i konsultacija između raznih sektora - unutar vlade, kao i između vlade i privatnog i civilnog sektora), predstavljaju još jedan značajan izazov (u isto vrijeme, to je i preduslov održivog razvoja društva). Pored toga, tu su još i izazovi koje nose procesi evropskih integracija i globalizacije, kao i potreba poboljšanja regionalne saradnje tako da ona doprinese postizanju ciljeva održivog razvoja.”

„Da bi se osigurao održiv razvoj jednog društva, neophodan je cjelovit pristup u upravljanju složenim društvenim procesima, i pažljivo balansiranje ekonomskih, socijalnih i ciljeva vezanih za očuvanje životne sredine i prirodnih resursa. Održivi razvoj, takođe, zahtijeva angažovanje svih društvenih aktera i stalan dijalog kako bi se prevazišli/izbjegli obrasci neodrživog rasta i razvoja i obezbijedili konačni rezultati koji će donijeti najveće koristi društvu u cjelini, vodeći računa o budućnosti i slijedećim generacijama.”

Polazeći od ovakvog viđenja održivosti, crnogorskog razvojnog konteksta i principa i vizija održivog razvoja, Strategijom su utvrđeni slijedeći opšti ciljevi:

1. Ubrzati ekonomski rast i razvoj i smanjiti regionalne razvojne nejednakosti;
2. Smanjiti siromaštvo; obezbijediti jednakost u pristupu uslugama i resursima;
3. Osigurati efikasnu kontrolu i smanjenje zagađenja, i održivo upravljanje prirodnim resursima;
4. Poboljšati sistem upravljanja i učešća javnosti; mobilisati sve aktere, uz izgradnju kapaciteta na svim nivoima; i
5. Očuvati kulturnu raznolikost i identitete.

Značaj Strategije je, prije svega, u tome što ona predstavlja izraz dogovora širokog kruga društvenih aktera o prioritetima održivog razvoja u Crnoj Gori i što njena implementacija može doprinijeti ostvarivanju ciljeva koje zemlja ima u procesu evropskih integracija. Za veći broj oblasti, na primjer, prioritetni zadaci i mjere identifikovane Strategijom se poklapaju sa preporukama iz Evropskog partnerstva¹ za Crnu Goru.

1) Vidjeti na primjer preporuke Partnerstva za državnu upravu, pravosuđe, antikorupcijsku politiku, poljoprivredu i ribarstvo, životnu sredinu i druge.

U okviru preporuka za životnu sredinu, dokument Evropskog partnerstva između ostalog navodi da treba:

- Otpočeti implementaciju Strategije održivog razvoja i sektorskih strategija (integrirano upravljanje obalnom zonom, biodiverzitet, klimatske promjene); i
- Obezbjediti održiv finansijski okvir za implementaciju srednjoročne i dugoročne politike zaštite životne sredine.

O značaju NSOR govori i Drugi UNECE² pregleda stanja u sektoru životne sredine za Crnu Goru:

„Ako Nacionalnoj strategiji održivog razvoja bude dat visok pravni i politički profil, ona bi mogla da ima važnu ulogu u strateškom planiranju i osiguravanju efikasnog korišćenja ograničenih resursa. U tom slučaju, kao snažna okvirna polazna tačka, Strategija bi mogla da osigura da princip dugoročne održivosti ne bude podređen kratkoročnim ekonomskim interesima, što je zabrinutost koju su izrazile crnogorske nevladine organizacije“

UNECE Pregled stanja u sektoru životne sredine, takođe, preporučuje Vladi Crne Gore da treba harmonizovati sektorske strategije i akcione planove sa prioritetima i i cljevima NSOR.

1.2 Koraci u pripremi Izvještaja

Pored opštih ciljeva, NSOR je utvrdila i prioritetne zadatke za svaku od 24 oblasti koje su obrađene u okviru tri sastavne komponente (stuba) održivog razvoja: ekonomskog razvoja, životne sredine i prirodnih resursa, i društvenog razvoja. Mjere za ostvarivanje prioritetnih zadataka su sadržane u prvom Akcionom planu (AP) Strategije koji pokriva period 2007 - 2012.

NSOR predviđa da se progres u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja prati putem redovnih godišnjih izvještaja koje će pripremati Kancelarija za održivi razvoj (KOR) uz podršku Ministarstva turizma i zaštite životne sredine (MTZŽS) i u saradnji sa ostalim nadležnim Ministarstvima i drugim Vladinim organima i institucijama. Predviđeno je da izvještaje razmatra Nacionalni savjet za održivi razvoj i da se oni dostavljaju Vladi. Na kraju trogodišnjeg perioda (krajem 2010. godine) predviđen je detaljan izvještaj o progresu u implementaciji NSOR sa izmjenama i dopunama Akcionog plana. Temeljna revizija dokumenta predviđena je za kraj 2012. godine.

Jedna od preporuka NSOR u dijelu koji se odnosi na praćenje i ocjenu implementacije bila je da se u ključnim ministarstvima, drugim Vladinim organima i institucijama, kao i u javnim institucijama koje se javljaju kao nosioci većeg broja mjera iz AP NSOR, imenuju kontakt osobe koje bi u komunikaciji sa Kancelarijom za održivi razvoj pratile progres u implementaciji.

Budući da takva mreža kontakt osoba nije uspostavljena tokom prve godine i polazeći od predviđene odgovornosti za pripremu izvještaja o progresu u implementaciji Strategije, KOR je početkom februara 2008. godine inicirala proces kontaktirajući određeni broj ministarstava (ključnih nosilaca mjera iz AP Strategije) i tražeći da se imenuju koordinatori

2) Ekonomska komisija za Evropu Ujedinjenih nacija.

za pripremu Prvog izvještaja o napretku u implementaciji NSOR. Kancelarija je, takođe, angažovala eksternog konsultanta za pomoć sa pripremom Izvještaja.

Tokom februara 2008. godine, imenovani su koordinatori za oblasti obrađene NSOR i pitanja finansiranja Strategije. Njihova uloga je bila da osiguraju prikupljanje informacija i pripremu materijala za Izvještaj u skladu sa dogovorenim metodologijom i dinamikom. Iz Ministarstva za ekonomski razvoj (MER) imenovana su tri koordinatora za: 1) makroekonomska pitanja, regionalni razvoj i zaposlenost, i industriju; 2) energetiku; i 3) prostorno planiranje i urbani razvoj, dok su iz Ministarstva poljoprivrede šumarstva i vodoprivrede (MPŠV)/Uprave za vode imenovani koordinatori za: 1) poljoprivredu i ruralni razvoj; 2) šume; i 3) vode. MTZŽS je imenovalo dvoje koordinatora koji su organizovali pripremu inputa za: 1) turizam; i 2) biodiverzitet i zaštitu prirode, vazduh, zemljište, sistem upravljanja životnom sredinom, more i obalno područje, klimatske promjene, otpad i nove tehnologije (takođe i dijela inputa za industriju koji se odnosio na zaštitu životne sredine). Ostala Ministarstva su imenovala po jednog koordinatora i to Ministarstvo rada, zdravlja i socijalnog staranja (MZRSS) za oblasti ravnopravnosti i socijalne zaštite i zdravstva; Ministarstvo pomorstva, saobraćaja i telekomunikacija (MPST) za oblast saobraćaja; Ministarstvo prosvete i nauke (MPN) za oblast obrazovanja; i Ministarstvo kulture, sporta i medija (MKSM) za oblast kulture i medija. Koordinator iz Ministarstva finansija (MF) je obradio pitanje finansiranja Strategije i dostavio informacije o makroekonomskim kretanjima i određenom broju opštih indikatora. Za oblast upravljanja i participacije u kasnijem toku pripreme Izvještaja, i za ostale opšte oblasti strategije (izgradnja participativnog procesa, praćenje i ocjena implementacije i sl.) početne materijale za ovaj Izvještaj pripremili su konsultant, KOR i MTZŽS.

Metodologiju odnosno uputstva za način pripreme pojedinačnih izvještaja definisali su eksterni konsultant, KOR i MTZŽS. Sugerisano je da pojedinačni izvještaji treba da sadrže kratak tekstualni dio i tabelarni prikaz sa ocjenama statusa/progresa u sprovođenju mjera iz AP sa raspoloživim indikatorima i relevantnim komentarima. Za tekstualni dio izvještaja sugerisano je da bude sažet, objektivan i informativan, i da u odnosu na zadatke utvrđene Strategijom predoči ostvareni progres (identifikuje uspjehe) odnosno nedostatak progresa (identifikuje probleme i izazove). Tekstualni dio je između ostalog trebalo da pruži odgovore na slijedeća pitanja:

- Koji su realizovani i započeti projekti i mjere u cilju ostvarivanja predviđenih zadataka?
- Koje su mjere ili pitanja kod kojih nije ostvaren progres, sa kojima se kasni ili kod kojih je došlo do nazadovanja (ako takva postoje), uz kratak ali jasan osvrt na razloge?
- Koji su glavni problemi sa implementacijom zadataka NSOR i izazovi za naredni period?

Takođe je sugerisano da se, kad god je to moguće, u izvještaje za NSOR oblasti uključe statistički podaci i pokazatelji kojima se mogu potkrijepiti date ocjene.

Kod Akcionog plana, predloženo je da se status svake mjere iz akcionog plana ocijeni jednom od slijedećih pet kategorija: sprovedeno u potpunosti; pretežno sprovedeno; sprovedeno u manjoj mjeri; pripreme; i bez aktivnosti. Primjenom ovih kategorija se nastojalo doći do ocjene za period na koji se Izvještaj odnosi (april 2007 – mart 2008). I kod Akcionog plana akcenat je stavljen na indikatore tako što je priređivačima pojedinačnih izvještaja sugerisano da daju vrijednosti za indikatore predviđene AP Strategije (odnosno za alternativne indikatore ako ovi nijesu dostupni ili ako postoje bolji).

Ovakav pristup tzv „brze ocjene“ ima određenih nedostataka, ali je u datim okolnostima smatran najprikladnijim kako se ne bi propustila prilika da se sprovedu preporuke Strategije o dinamici pripreme redovnih godišnjih izvještaja. Sigurno je da ovaj način ocjenjivanja progressa treba unaprijediti za naredne izvještaje odnosno da (minimum) za detaljni izvještaj 2010. godine treba primijeniti detaljniju i dublju analizu.

Pregled sprovedenih aktivnosti u pripremi Izvještaja dat je u slijedećoj tabeli:

Aktivnosti	mart '08 (sedmice 1 - 4)				april (sedmice 1 - 5)					maj	jun
	1	2	3	4	1	2	3	4	5		
Sastanak sa koordinatorima o načinu pripreme Izvještaja		X									
Priprema pojedinačnih priloga			X	X	X						
Priprema objedinjenog Izvještaja						X	X				
Prevod Izvještaja, priprema sjednice Savjeta						X	X				
Sjednica Savjeta za OR								X			
Konsultacije/komentari članova Savjeta								X	X	X	
Finalizacija Izvještaja										X	X
Sjednica Savjeta/usvajanje											X

Prilozi za pojedinačne oblasti prikupljeni su zaključno sa prvom sedmicom aprila. Za manji broj mjera iz AP nijesu dobijene kompletne informacije³. Sinteza pojedinačnih priloga u nacrt Izvještaja urađena je od strane konsultanta KOR; konsultantkinja je, takođe, analizirala prikupljene materijale i dala preporuke za dalji proces implementacije NSOR. Nacrt Izvještaja je predstavljen na aprilskoj sjednici Savjeta za održivi razvoj.

Konsultacije o nacrtu Izvještaja sa članovima Savjeta za održivi razvoj i ostalim zainteresovanim stranama bile su omogućene do sredine maja 2008. godine. U predviđenom periodu, KOR nije dobila nijedan komentar/sugestiju za korigovanje odnosno dopunu nacrta Izvještaja, tako da je utvrđena ova konačna verzija predloga dokumenta za razmatranje i usvajanje na junskoj sjednici Savjeta za održivi razvoj i dostavljanje Vladi.

1.3 Struktura Izvještaja

Uvodne napomene o NSOR i opis procesa pripreme Izvještaja o napretku u implementaciji predmet su ovog prvog poglavlja. Poglavlje 2 sadrži pregled glavnih aktivnosti i razvoja događaja za svaku od 24 oblasti NSOR, dok su u poglavlju 3 date ocjene o sprovođenju preporuka Strategije koje se tiču izgradnje participativnog procesa i praćenja i ocjene implementacije. O finansiranju NSOR govori se u poglavlju 4 Izvještaja, dok poglavlje 5 daje kratku analizu ocjena o napretku u implementaciji Strategije sa preporukama za naredni period.

Pregled ostvarivanja mjera iz Akcionog plana sa ocjenom, indikatorima i komentarima dat je u II dijelu nacrta Izvještaja. Izvori korišćeni u pripremi Izvještaja (za oblasti za koje su dostavljene takve informacije dati su u Prilogu 1.

3) Za ove mjere u tabelarnom pregledu stoje oznake „Bez informacija“ ili „Bez ocjene.“

Pregled ostvarenog progressa u implementaciji NSOR koji je dat u ovom poglavlju pripremljen je na osnovu pojedinačnih priloga koje su dostavili koordinatori; dio 2.3.1 - upravljanje i učešće javnosti u donošenju odluka - pripremljen je od strane KOR konsultanta na osnovu raspoloživih informacija.

2.

PREGLED PO
NSOR OBLASTIMA

2.1 Ekonomski razvoj

2.1.1 Makroekonomska kretanja

Prioritetni NSOR zadatak

1. Podsticanje razvoja uslužne ekonomije (turizam, pomorstvo i dr.).

U 2006. godini ostvarena su pozitivna makroekonomska kretanja. Prema preliminarnim podacima Monstata nominalni BDP za 2006. godinu iznosio je 2.148,9 mil. €, ili 3.442 € per capita. Realan rast BDP ostvaren je po stopi od 8,6%, stopa inflacije je na niskom nivou od 2,1%, a ukupan javni dug čini samo 32,63 % bruto domaćeg proizvoda. Ostvarena je i niska stopa nezaposlenosti (prema zvanično registrovanom broju nezaposlenih) od 14,6%. Konsolidovani javni izdaci iznose 841,21 mil. €, što čini 39,15% BDP.

Prema podacima iz Biltena (za januar 2008. godine) Centralne banke Crne Gore, pozitivni trendovi su nastavljeni i u 2007. godini. Procijenjeni BDP je 2.278 mil. €, zabilježen je dalji pad nezaposlenosti i budžetski suficit. Inflacija je bila na nešto višem nivou nego prethodnih godina - prosječna stopa (mjerena indeksom troškova života) iznosila je 4,2%.

Vežano za prioritetni NSOR zadatak za ovu oblast i mjere predviđene AP, posebno su relevantni podaci⁴ o porastu prometa u turizmu i prilivu direktnih stranih investicija. Ukupan broj dolazaka turista u Crnu Goru u 2007. godini iznosio je 1,13 miliona i povećan je za 18,8% u odnosu na 2006; broj noćenja povećan je za oko 23% (na 7,29 miliona). Prema preliminarnim podacima, ukupan priliv stranih direktnih investicija (SDI) u 2007. godini iznosio je 1.007,7 miliona eura, što je za 56,4% više u odnosu na 2006. godinu. Od ukupnog priliva, 51% investicija su bile investicije u nekretnine. Neto strane direktne investicije (priliv minus odliv) iznosile su 524,9 miliona eura, što znači povećanje od 12,5% u odnosu na 2006. godinu.

Od konkretnih mjera koje su sprovedene, a koje vode ostvarivanju prioritetnog NSOR zadatak u ovoj oblasti, izdvojeno je smanjenje stope PDV-a za usluge smještaja u turizmu sa 17% na 7% (izmjenama i dopunama Zakona o porezu na dodatu vrijednost iz 2006. god) i sprovođenje poreskih olakšica za preduzetnike (od početka 2008. god). Ocijenjeno je da je smanjenje stope PDV-a dovelo do povećanja konkurentnosti turističke privrede u Crnoj Gori i podsticajno djelovalo na razvoj turizma. Učešće turizma u BDP je poraslo na oko 20%.

Od mjera za podsticaj razvoja pomorstva, pripremljen je i usvojen na Vladi Elaborat o ekonomskoj opravdanosti ulaganja u nabavku brodova za AD Crnogorska plovidba, dostavljen je Vladi na usvajanje Program restrukturiranja Luke Bar, a konkretizovane su i aktivnosti za kupovinu brodova za Crnogorsku plovidbu.

Aktivnosti na privlačenju SDI se u kontinuitetu sprovode i predstavljaju jedan od najvažnijih instrumenata kojim nacionalna ekonomija podstiče proizvodnju, uvoz „know how-a,” rast zaposlenosti, razvoj infrastrukture, smanjenje siromaštva, itd. Karakteristike SDI u Crnu Goru, u proteklom periodu, u velikoj mjeri su kompatibilne sa ulaganjima u regionu, kako sa stanovišta strukture ulaganja, tako i sa stanovišta porijekla investitora

4) Podaci u ovom pasusu su iz Biltena Centralne banke.

i tipa investicije. Radi se o investiranju uglavnom kroz različite oblike privatizacije, sa malim učešćem „Greenfield“ investicija, kao i značajnim prilivom SDI u sektor telekomunikacija (infrastruktura) i bankarski sektor. Posljednjih godina, sa opadanjem političkog rizika i uspostavljanjem jasnijih okvira prava svojine, može se konstatovati porast SDI u svim sektorima, naročito u uslužne djelatnosti i nekretnine.

2.1.2 Regionalni razvoj i zaposlenost

Prioritetni NSOR zadaci

1. Razvoj MSP i povećanje zaposlenosti (prioritet sjevernom regionu odnosno planinskom i eko-turizmu, proizvodnji hrane, posebno zdrave, i održivom šumarstvu)
2. Poboljšanje infrastrukture (saobraćaj, vodosnabdijevanje i kanalizacija, snabdijevanje električnom energijom) kao preduslova razvoja⁵

Podsticanje preduzetništva, razvoja malih i srednjih preduzeća (posebno u turizmu i poljoprivredi), programi samozapošljavanja i zapošljavanja sprovode se kroz aktivnosti Direkcije za razvoj MSP koja je do sada vodila slijedeće projekte:

- Podsticanje konkurentske sposobnosti domaćih preduzeća (projekat sproveden u potpunosti 2004/2005. god; podržano 53 projekta sa ukupnom vrijednošću kredita od 5,136 mil. €);
- Podsticaj preduzetništvu (projekat sproveden u potpunosti 2006. god; podržana 102 projekta u vrijednost od 3,392 mil. €);
- Podsticanje konkurentnosti i izvoza (projekat sproveden u potpunosti 2007. god. – 41 projekat sa ukupnom vrijednošću kredita od 3,133 mil.€);
- Podsticaj uspješnim je preimenovan u Izbor najboljeg preduzeća i realizovan je u potpunosti za 2005. i 2006. god. (1 prvorangirano preduzeće i 10 najboljih preduzeća u 2005. god., a 3 prvorangirana od 12 preduzeća u užem izboru u 2006. god); realizacija projekta za 2007. godinu je u toku.

MTZZS podržava niz projekata i aktivnosti, uključujući projekat „Pješaćenje i biciklizam“ koji je u završnoj fazi, kao i projekte koji su u fazi implementacije ili se planiraju, a odnose se na razvijanje ljetnjih sportskih i 'laganih zimskih' aktivnosti, osnivanje info-centara u nacionalnim parkovima, organizovanje tematskih/prirodnih staza, revitalizaciju katuna, razvoj različitih regionalnih proizvoda, izgradnju planinarskog doma u Kolašinu, obuku turističkih vodiča, rekonstrukciju restorana na Žabljaku i drugo.

Razvoj ljudskih resursa je posebno apostrofirano u okviru projekta „Reforma tržišta rada i razvoj radne snage“ i kroz dokument Razvoj ljudskih resursa - Crna Gora 2017. Ovim dokumentom su definisani strateški koraci koje treba preduzeti do 2017. godine u pogledu razvoja ljudskih resursa i potreba tržišta rada. Konkretan doprinos razvoju ljudskih resursa daju i projekti koje realizuje MPN zajedno sa GTZ (njemačka agencija za tehničku saradnju) čija je suština unapređenje stručnog obrazovanja, kao i brojne obuke koje organizuje Zavod za zapošljavanje, kako za poznatog poslodavca, tako i u okviru pripreme za tržište rada.

⁵) O mjerama za ostvarivanje ovog zadatka govori se kod oblasti kao što su saobraćaj, vode (vodosnabdijevanje) i sl.

Prema podacima Zavoda za zapošljavanje (ZZZ), broj nezaposlenih lica sa visokim obrazovanjem (VSS) na kraju 2006. bio je 1.843, a na kraju 2007. god. 2.149. Procesom obuke u 2006. god. bilo je obuhvaćeno 571 nezaposleno lice, a u prošloj godini 734.

Program zapošljavanje pripravnika je pretežno sproveden. Broj zaposlenih pripravnika u 2006. godini bio je 1.223 (uz dodatnih 327 pripravnika po programu „Šansa mladima“), a u 2007. godini je 1.182. Broj zaposlenih lica kroz program javnih radova u 2006. godini bio je 896, a u 2007. godini je 993.

Program zapošljavanja lica sa invaliditetom je sproveden u manjoj mjeri. Dodjelom kredita za samozapošljavanje u 2006. godini je zapošljeno 12 lica sa invaliditetom, dok je u 2007. godini taj broj bio 7 lica.

Kreiranje novih radnih mjesta i povećanje prilagodljivosti preduzeća - rješavanje problema tehno-ekonomskih viškova je pretežno sprovedeno. U 2006. godini je dodijeljeno 2.043 kredita za samozapošljavanje kojima je uposleno 3.354 nezaposlenih; od ovog broja, 83 kredita su odobrena tehnološkim viškovima (uposlena su 143 lica). Broj kredita u 2007. godini bio je 528 (od toga 14 tehnološkim viškovima), a broj uposlenih kroz ovaj vid podrške samozapošljavanju bio je 805 lica (od kojih su se 23 vodili kao tehnološki viškovi).

2.1.3 Saobraćaj

Prioritetni NSOR zadaci

1. Poboljšanje saobraćajne povezanosti, posebno sjevernog regiona, kroz bolje održavanje postojeće i izgradnju nove infrastrukture, i razvoj kombinovanog transporta
2. Puna integracija zaštite životne sredine prilikom izrade infrastrukturnih projekata i donošenja propisa iz oblasti saobraćaja; smanjenje zagađenja od saobraćaja i povećanje bezbjednosti u saobraćaju.

Jedan od osnovnih strateških ciljeva definisanih Nacrtom strategije razvoja saobraćaja Crne Gore iz 2006. godine (za čije usvajanje se čekalo na donošenje Prostornog plana) je kvalitetna integracija u regionalnu i šire u evropsku transportnu mrežu. Prioriteti u oblasti saobraćaja definisani ovim dokumentom su u prethodnom periodu velikim dijelom realizovani.

Nacrtom strategije razvoja saobraćaja definisani su kriterijumi za izbor prioriteta, a kada je upitanju Osnovna saobraćajna mreža, prioriteti su razrađeni kroz MAP.⁶

Kao rezultat dalje realizacije ovakvih planova i prioriteta proistekao je kratkoročni Program eliminisanja uskih grla na saobraćajnoj mreži u Crnoj Gori (2007 – 2009. godine). Program se odnosi na eliminaciju 16 uskih grla na Osnovnoj saobraćajnoj mreži i njegova realizacija je u toku.

Od konkretnih aktivnosti koje doprinose ostvarivanju prvog prioriteta NSOR zadatka posebno treba izdvojiti intenzivnu pripremu projektne dokumentacije uključujući:

6) MAP ili višegodišnji plan (Multi Annual Plan) predstavlja regionalnu strategiju i identifikuje značajan broj regionalno važnih reformi i mjera upravljanja u sektoru transporta, a značajan je i sa aspekta finansijske održivosti i ekonomske stabilnosti regiona.

- Studiju izvodljivosti za dva autoputa u Crnoj Gori sa strateškom procjenom uticaja na životnu sredinu;
- Generalni projekat za jadransko-jonski autoput i dvije nedostajuće dionice na autoputu od Bara do Boljara;
- Idejni projekat dionice autoputa od Smokovca do Mateševa;
- Studiju o opcijama javno-privatnog partnerstva za autoputeve u Crnoj Gori;
- Nacrt Studije za autoput Bar-Boljare;
- Transakcionu fazu realizacije izgradnje autoputa Bar-Boljare; u toku su pregovori sa IFC za transakcionu fazu – priprema tendera, koncesionog akta i ugovora za izgradnju autoputa.

Kroz Instrument pred-pristupne pomoći (IPA), u cilju jačanja infrastrukture i menadžmenta sektora saobraćaja sprovede se projekat (oko 1,2 mil. €, trajanje projekta 15 mjeseci) čiji je primarni cilj unapređenje kapaciteta institucija odgovornih za upravljanje u saobraćaju. Intezivirane su aktivnosti na harmonizaciji nacionalnog zakonodavstva sa zakonodavstvom EU i odredbama multilateralnih ugovora kojima je Crna Gore pristupila ili će tek pristupiti.

Implementacija zakonskog okvira u oblasti puteva i drumskog saobraćaja jasno je razgraničila nadležnosti organa državne i lokalne uprave, institucija i udruženja u postupku sprovođenja propisa, što je sve uticalo na podizanje obrazovnog nivoa i stručne osposobljenosti vozača i prevoznika i postizanje dobre osnove za zaključivanje međunarodnih ugovora. Preopterećenost teretnih vozila pitanje je implementacije postojećih propisa.

Strategijom restrukturiranja željeznice Crne Gore prišlo se odvajanju operative od infrastrukture. Intezivirane su aktivnosti na: primjeni evropskih sigurnosnih i bezbjedonosnih standarda i preciznom definisanju odgovornosti svih učesnika, uklanjanju kritičnih tačaka na kojima je prevoz usporen i dostizanju projektovanih tehničkih standarda mreže, koordinisanju aktivnosti sa željeznicom Srbije i Albanije i sprječavanju daljeg propadanje mreže, promovisanju međunarodnog saobraćaja na pravcu Bar – granica sa Srbijom, kao i priključenju pruge Bar – Beograd u Trans-evropsku transportnu mrežu.

Pripremljen je predlog Zakona o lukama (predlog dostavljen Vladi na utvrđivanje) i intezivirane aktivnosti na izradi predloga Zakona o zaštiti mora od zagađenja s brodova. Sistem kontrole sigurnosti i bezbjednosti u lukama sve više dobija na značaju uređenjem zakonskog okvira, kadrovskim i administrativnim jačanjem i usklađivanjem sa preporukama i direktivama EU i konvencijama Međunarodne pomorske organizacije.

U prethodnom periodu razmatrane su mogućnosti uspostavljanja kombinovanog transporta, kao jednog od značajnijih vidova transporta kojim se Crna Gora prema Nacrtu strategije saobraćaja planira priključiti na Trans-evropsku transportnu mrežu. Kombinovani transport, uglavnom željeznički i pomorski, dobra su alternativa drumskom saobraćaju, ali su manje fleksibilni i potrebna im je podrška putem olakšica od strane države.

2.1.4 Turizam

Prioritetni NSOR zadaci

1. Stvaranje raznovrsnije turističke ponude (razvoj seoskog, agro, eko, planinskog, kulturnog, sportskog i drugih vidova turizma, posebno na sjeveru Republike) u funkciji produženja sezone, kvalitetnije ponude i privlačenja gostiju veće platežne moći (sa krajnjim ciljem povećanja direktnih i indirektnih prihoda od turizma)
2. Integrisanje kriterijuma održivosti kod odobravanja razvojnih turističkih projekata (odnosno kod donošenja i ocjene planova), posebno kod primorskog i zimskog planinskog turizma.

Sproveden je niz aktivnosti vezanih za razradu projekata kojima se kreira turistički proizvod zasnovan na održivom korišćenju prirodnih resursa i minimizaciji negativnih uticaja na životnu sredinu. Prije svega, urađeni su projekti kao što je „Eco lodge koncept u Crnoj Gori,” „Arhitektonsko nasljeđe basena Skadarskog jezera,” „Skadarsko jezero – koncept prekograničnog razvoja,” „Savremeni izraz tradicionalnih kuća u Crnoj Gori,” „Vinskim putevima kroz Crnu Goru“ i sl. Pripremljen je i izvještaj „Razvoj sportskog turizma u Crnoj Gori,” rađeno je na promociji i razvijanju kulturnog/vjerskog turizma, wellness/spa ponude u hotelima, razvoju MICE turizma – organizovanju kongresa, seminara, manifestacija itd., kao i na unapređenju programa izletničkih tura.

Formirano je 18 lokalnih, i jedna regionalna turistička organizacija (koja obuhvata pet opština: Kolašin, Bijelo Polje, Berane, Mojkovac i Andrijevica). Formirano je Crnogorsko turističko udruženje, u okviru kojeg postoje sektori hotela, restorana, turističkih agencija, soba i apartmana, kampova i transporta. Početkom godine predstavljen je novi web portal Nacionalne turističke organizacije, uspostavljena je saradnja sa globalnim TV mrežama – CNN, Euronews, Travel channel i Eurosport.

U cilju podsticanja razvoja turizma u ruralnim područjima i diverzifikacije turističke ponude, pokrenut je rojekat „Pješačenje i biciklizam” (koji je u završnoj fazi). U realizaciju projekta su uključeni i MPST, nacionalni parkovi, savezi biciklista i planinara, kao i donatori – GTZ, CHF (Američka NVO za pomoć u izgradnji) i Austrijsko-crnogorsko partnerstvo. Poboljšana je ponuda u nacionalnim parkovima i wellness/spa ponuda u hotelima.

Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine je u 2007. godini odobrilo iznos od 75.000 € kao finansijsku podršku za realizaciju 32 turistička projekta NVO sektora, dok je za 2008. godinu odobreno 120.000 €. Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća, u saradnji sa bankama, obezbijediće kreditne linije za realizaciju „start up” projekata. Donatori (ADA, GTZ, UNDP, USAID) za veći broj projekata u narednih pet godina planiraju uložiti značajna sredstva.

Usvojena je Strategija razvoja ljudskih resursa u sektoru turizma u maju 2006. godine; u toku su pripreme aktivnosti na uvođenju dualnog sistema obrazovanja u turizmu i hotelijerstvu, uspostavljanju privatno-javne saradnje (osnivanje Hotelsko-edukativnog centra) i sl.

Nacionalni Savjet za održivi razvoj je na VII sjednici održanoj marta 2006. godine, na prijedlog Ministarstva turizma, razmotrio i usvojio dokumenta UNWTO-a (Svjetske turističke organizacije Ujedinjenih Nacija) – “Principe za održivi razvoj” i “Smjernice za upravljanje graničnim (maksimalnim) kapacitetom nosivosti područja.” U toku su završne aktivnosti na izradi inovirane verzije Master plana razvoja turizma CG do 2020. g. (usvajanje od strane Vlade CG planirano za III kvartal 2008.).

Od januara 2008. godine, za sve razvojne turističke projekte, u okviru fizibiliti studija, pripremaju se i studije uticaja na životnu sredinu; predviđena je izrada strateške procjene uticaja Master plana za razvoj turizma Crne Gore do 2020.

2.1.5. Poljoprivreda i ruralni razvoj

Prioritetni NSOR zadaci

Obezbeđivanje stabilne i kvalitetne ponude hrane kroz podizanje konkurentnosti domaćih proizvođača i održivo gazdovanje resursima
Ruralni razvoj i obezbeđivanje primjerenog životnog standarda za seosko stanovništvo

Usvojeni su Strategija ribarstva i Zakon o slatkovodnom ribarstvu; radi se na novom Zakonu o morskom ribarstvu i daljem usklađivanju sa Zajedničkom politikom ribarstva EU. Od aprila 2007. godine sprovodi se EAR projekat (1,1 mil. €) sa ciljem jačanja institucionalnog i zakonskog okvira za usvajanje i implementaciju glavnih propisa EU za upravljanje resurima u ribarstvu, jačanja kapaciteta laboratorija i stvaranja povoljne klime za investiranje u ribarski sektor.

Agrobudžet je u 2007. godini povećan za 24% u odnosu na 2006 na ukupno 12,3 mil. €. Od ovog iznosa, oko 8 mil. € je utrošeno na sprovođenje mjera tržišno-cjenovne politike i podršku ruralnom razvoju. Za naredne godine se, takođe, planira značajan rast budžetske podrške poljoprivredi u susret kofinansiranju i osposobljavanju za korišćenje EU fondova.

Uz podršku EAR, razmatra se formiranje kreditnog garantnog fonda (KGF) sa posebnim prozorom za poljoprivredu; svrha KGF-a bi bila da olakša pristup kreditima za farmere i prerađivačku poljoprivrednu industriju. Tokom 2007. godine, povećan je udio sredstava za poljoprivredu u ukupnom kreditnom portfelju komercijalnih banaka.

Predviđeno je donošenje Zakona o zadrugama u toku 2008. godine.

Polovinom 2006. godine uspostavljen je Agrarni marketinški informacioni sistem (AMIS) u poljoprivredi, radi prikupljanja i distribucije kvalitetnih i konzistentnih podataka o cijenama poljoprivrednih proizvoda. Na osnovu AMIS-a se objavljuju sedmični bilteni (180 do sada) koji sadrže podatke o cijenama voća i povrća i žive stoke, analize tržišnih kretanja u regionu, kao i savjete za proizvođače.

Zakon o bezbjednosti hrane usvojen je 2007. godine. Potrebno je formiranje fito-sanitarne uprave, unapređenje laboratorijskih i inspekcijских kapaciteta (uključujući obuku za

kontrolu HACCP procedura), kao i utvrđivanje nadležnosti državnih organa koji su odgovorni za pojedina pitanja bezbjednosti hrane (veterinarska, fitosanitarna, sanitarna inspekcija). U dijelu nadležnosti MZRSS, ocijenjeno je da je potrebno dalje jačanje JZU Instituta za javno zdravlje - uključujući laboratorije, akreditaciju i usavršavanje osoblja, kao i jačanje sanitarne inspekcije itd.

Za ostvarivanje prioriteta NSOR posebno su značajni slijedeći projekti (u pripremi):

- Projekat poljoprivredne reforme u Crnoj Gori (podržan od Svjetske banke povoljnim kreditnim aranžmanom od 15 mil. US\$ i donacijom od 5 mil.US\$); i
- EU/EAR projekti:
 - a) IPA podrška - uspostavljanje integrisanog sistema bezbjednosti hrane u CG (4 mil. €);
 - b) Identifikacija i registracija malih preživara (1,4 mil. €);
 - c) Priprema dokumentacione osnove za program ruralnog razvoja IPARD (*predpristupne pomoći EU za komponentu ruralnog razvoja*).

Razvoj organske poljoprivrede je u početnoj fazi. Dosadašnje aktivnosti su uglavnom bile usmjerene na stvaranje normativnih i institucionalnih preduslova, a podrška sredstvima iz Agrobudžeta (u okviru mjera za podsticanje ruralnog razvoja kroz Program razvoja organske poljoprivrede) usmjerena je na pomoć proizvođačima u prilagođavanju tehnologije, učešće u troškovima certifikacije i jačanje kapaciteta za razvoj organske poljoprivrede.

U 2007. godini certifikaciono tijelo „Monteorganica“ izdalo je 7 sertifikata proizvođačima koji su ispunili propisane uslove: 3 za organsku proizvodnju i 4 za prelazni period u organsku poljoprivredu. Površine pod organskom poljoprivredom (u konverziji i sa organskom proizvodnjom) prošle godine iznosile su samo oko 50 ha oranica i višegodišnjih zasada, dok su znatno veće površine registrovane za pašnjake i livade (oko 25,000 ha) i samoniklo ljekovito bilje i šumske plodove (133.800 ha). U saradnji sa italijanskim institutom C.I.H.E.A.M. iz Barija realizovan je projekat pod nazivom “Obuka stručnjaka u organskoj poljoprivredi kao podrška ruralnom razvoju na području Balkana.”

2.1.6 Energetika

Prioritetni NSOR zadaci

1. Racionalna potrošnja električne energije uz povećanje energetske efikasnosti do 2010. godine za najmanje 10% u odnosu na 2005. godinu
2. Smanjenje energetske uvozne zavisnosti uz optimalno korišćenje raspoloživih domaćih resursa i prioritet obnovljivim izvorima energije

Akcioni plan za realizaciju Strategije energetske efikasnosti usvojen je od strane Vlade aprila 2007. godine. Izrađeni su i godišnji AP za 2008 i dugoročni Akcioni plan za energetske efikasnosti (EE) do 2012. godine, čije je usvajanje planirano za II kvartal 2008.

Gubici na prenosnoj mreži EPCG za 2006. godinu iznosili su 156,6 GWh (2,7% bruto potrošnje na prenosnoj mreži), dok su gubici (tehnički i netehnički) u distributivnoj

mreži iznosili 693,3 GWh (29,1% ukupne potrošnje elektrodistributivnih potrošača). Rezultirajući ukupni gubici električne energije u prenosu i distribuciji u 2006. godini iznosili su oko 850 GWh ili 14,9% bruto potrošnje u prenosnoj mreži što predstavlja izrazito visok nivo gubitaka električne energije. EPCG uspješno sprovodi dugoročni program smanjenja gubitaka električne energije u distributivnoj mreži. Osim aktivnosti koje EPCG sprovodi na smanjenju komercijalnih gubitaka, planirano je i obnavljanje objekata i sanacija mreže. Gubici električne energije u 2007. godini su, usled aktivnosti i mjera koje su preduzete u EPCG, smanjeni ispod 20%, a do 2010 planira se smanjenje na 10 - 12%.

Kroz EAR projekat (kojim je, takođe, podržana priprema godišnjeg i Akcionog plana za EE do 2012) pripremljen je i Akcioni plan za povećanje EE u javnom sektoru, kao i Strategija za grijanje, hlađenje i EE u stambenom sektoru i niz tehničkih dokumenata. Predstoji usvajanje ovih dokumenata i njihova implementacija.

Sredinom 2007. godine pokrenut je proces izrade Programa za razvoj energetske baze podataka sa ciljem da se razvije statistički sistem koji će omogućiti monitoring implementacije Strategije EE, kao i analizu, prognozu i planiranje politike i mjera EE. U okviru toga, razmotriće se zahtjevi za podacima i drugim informacijama dovoljnim za izradu energetske bilansa u skladu sa Eurostat metodologijom. Završetak Programa se očekuje početkom 2008. godine, nakon čega slijedi usvajanje i implementacija Programa. U toku 2007 godine pokrenute su inicijative za uvođenje finansijskih podsticaja za EE, prvenstveno poreskih i carinskih olakšica; ova problematika će biti detaljno regulisana budućim zakonom o EE čije je donošenje planirano za 2008. godinu.

Ostvarena je intenzivna saradnja sa Svjetskom Bankom na pripremi i finansiranju projekata koji imaju za cilj povećanje EE u zgradama javnog sektora (prvenstveno škole, bolnice i socijalne ustanove), za čiju realizaciju je planiran budžet od 10 mil. US\$. Od 2006. godine radi se (na osnovu sporazuma između Direkcije za razvoj MSP i njemačke razvojne banke KfW) na realizaciji programa „Energetska efikasnost i obnovljivi izvori energije u Crnoj Gori“ kojim su predviđene mogućnosti podrške crnogorskim preduzećima da uštedama u energiji utiču na smanjenje troškova i na taj način učine svoje proizvode i usluge konkurentnijim. Ukupan fond za realizaciju je 3 mil. €. U oktobru 2007. godine je otpočela implementacija projekta „Razvoj kapaciteta u oblasti energetske audita zgrada,“ koji finansira Vlada Norveške. Cilj projekta je unapređenje lokalnih kapaciteta za energetske audit/pregled zgrada i pružanje podrške Crnoj Gori za implementaciju EU Direktive 2002/91/EC o energetskim performansama zgrada.

U dijelu jačanja institucionalnih kapaciteta, razmatra se osnivanje Agencije za energetske efikasnost i obnovljive izvore energije. Uspostavljena je saradnja i sa GTZ-om na projektu „Unapređivanje energetske efikasnosti u Crnoj Gori“ kojim će se (uz ukupan budžet od 1,5 mil. €) podržati izrada propisa u oblasti EE i korišćenja OIE (obnovljivi izvori energije), obrazovanje i usavršavanje nacionalnog stručnog kadra, identifikacija pilot projekata i sl.

Strategija razvoja energetike Crne Gore do 2025. godine usvojena je u decembru 2007. godine. U toku je izrada Akcionog plana za petogodišnji period, a njegovo usvajanje je Programom rada Vlade planirano za III kvartal 2008. godine.

Ranije (2006. godine) je usvojena Strategija razvoja malih hidroelektrana (mHE) sa Akcionim planom; tokom 2007. godine usvojena su podzakonska akta od značaja za implementaciju

Strategije. Okončana su istraživanja 15 potencijalnih lokacija za izgradnju mHE.

A u novembru 2007. upućen je javni poziv zainteresovanim investitorima za dodjelu koncesija po kombinovanom DBOT aranžmanu za istraživanje i izgradnju mHE na 43 vodotoka. Tokom 2007. godine nastavljena je saradnja sa Vladom Republike Italije na procjeni potencijala OIE i mogućnostima za sprovođenje CDM projekata u Crnoj Gori.

U skladu sa obavezama preuzetim potpisivanjem Sporazuma o formiranju Energetske zajednice usvojen je Program subvencioniranja socijalno najugroženijih građana, s ciljem zadovoljavanja minimalnih potreba za električnom i toplotnom energijom. Visina subvencije određena je na nivou od 30% od visine prosječnog minimalnog računa za četvoročlano domaćinstvo (37,23 €), što iznosi 11,2 € mjesečno. Isplata subvencije vrši se tromjesečno od oktobra 2007. godine.

Regulatorna agencija za energetiku je u decembru 2007. godine donijela nove tarife u skladu sa Pravilnikom o tarifama za električnu energiju. Strategijom razvoja energetike se inicira aktivan program odluka regulatornog tijela iz oblasti energetike o postepenom povećanju tarifa, u cilju njihovog približavanja tržišnim cijenama, ali se napominje da je ovaj proces neophodno realizovati imajući u vidu socijalno ugrožene kategorije potrošača.

U oktobru 2007. godine Crna Gora je potpisala Memorandum o socijalnim aspektima u kontekstu Sporazuma o formiranju Energetske zajednice. Memorandum prepoznaje visok značaj socijalne dimenzije, prikazuje principe i kontekst za socijalni dijalog u energetsom sektoru na nacionalnom i regionalnom nivou.

2.1.7 Industrija

Prioritetni NSOR zadatak

1. Poboljšanje učinaka industrije u odnosu na životnu sredinu

Vežano za mjere predviđene za ostvarivanje prioritetnog NSOR zadatka, ocijenjeno je da aktivnosti na razmjeni informacija i uspostavljanju dijaloga između javnog sektora i industrije nijesu sprovedene u potpunosti. Održani su sastanci sa lokalnim samoupravama i ostvaren stalan kontakt, ali se ne može smatrati da je ostvaren plan. IPPC zakon (integrisano sprečavanje i kontrola zagađenja) stupio je na snagu januara 2008; usvojena su podzakonska akta kojima se definišu uslovi za dobijanje integrisane dozvole, uslovi monitoringa, granične vrijednosti emisija i sl. Međutim, nije bilo organizovanog rada na jačanju administrativnih kapaciteta za primjenu ovog zakona.

Princip “zagađivač plaća” se sprovodi na osnovu Uredbe o visini naknada, načinu obračuna i plaćanja naknada zbog zagađivanja životne sredine (Sl. List br.26/97, 9/00, 52/00). U 2007. godini povećan je stepen naplate po osnovu ove Uredbe vežano za emisije u vazduh i stvaranje opasnog otpada. Novim Zakonom o životnoj sredini (koji je u formi nacрта) predviđene su odredbe na osnovu kojih će se donijeti podzakonski akti za transpoziciju EMAS propisa, kao i za uspostavljanje eko-znaka.

Strategija razvoja energetike preporučuje podršku energetske analizama kompanija i izradu studija opravdanosti za investicije u EE, obezbjeđivanje finansijskih podsticaja

kod posebnih sektora i uvođenje odgovarajućih mjera EE. Kao što je pomenuto u dijelu 2.1.6, Direkcija za razvoj MSP implementira projekat „Energetska efikasnost i obnovljivi izvori energije u Crnoj Gori“ kojim se malim i srednjim preduzećima pruža kreditna podrška za povećanje EE. Planirano je da Vlada Crne Gore uskoro obezbijedi dodatne subvencije da bi se pospiješo interes preduzeća za ovaj projekat (do sada je od 5 predviđenih realizovan jedan projekat). Evropska banka za rekonstrukciju i razvoj (EBRD) je u procesu strukturiranja okvira za održivu energiju za region Zapadnog Balkana, koji se finansira od strane EU. Kreditne linije će se proširiti na lokalne banke za kreditiranje krajnjih korisnika za, između ostalog, investicije u energetska efikasnost u industriji.

Sanacija jalovišta Mojkovac odvija se prema usvojenom planu. Vlada je ispunila dio obaveza u pravcu zbrinjavanja zatečenog opasnog otpada prije prodaje KAP-a – izvršen je izvoz opreme sa piralenskim uljima, kontaminirane zemlje i sl., dok su u toku pripreme aktivnosti na definisanju rješenja za deponiju opasnog otpada. Projektna dokumentacija za sanaciju jalovišta Gradac kod Pljevalja je dostavljena MTZZS – predstoji njena revizija.

Početak zbrinjavanja opasnog otpada sa deponije KAP-a kasni zato što nije postignut dogovor sa rukovodstvom KAP oko zajedničkog učešća u određivanju sastava i vrsta otpada na deponiji. Potrebno je angažovati specijalizovanu instituciju koja će odrediti klasu opasnosti zatečenog otpada (opasan i neopasan). Novi razgovori su predviđeni u narednom periodu. Takođe, u toku je izrada DUP-a KAP kojim će se definisati i lokacija za deponiju/e.

Kasni se sa formiranjem komisije za reviziju projektne dokumentacije jalovišta Gradac. Nakon prodaje Rudnika olova i cinka »Šuplja stijena«, novi vlasnik firma Gradir-Montenegro nije zainteresovana za obezbjeđivanje rješenja o lokaciji kod Ministarstva za ekonomski razvoj. Tek nakon obezbjeđivanja rješenja o lokaciji, moguće je formirati komisiju za reviziju.

2.1.8 Nove tehnologije

Prioritetni NSOR zadatak

1. Podsticanje istraživanja, razvoja i inovacija

Realizacija prioritetnog zadatka planirana je setom od sedam mjera. Određeni napredak ostvaren je u realizaciji pet mjera, kao što je pokazano u tabelarnom pregledu u dijelu II ovog Izvještaja.

Crna Gora nije otpočela izradu Strategije za razvoj, inovacije i tehnologiju. Ovim pitanjem se, u manjoj mjeri, bavi Strategija naučno-istraživačke djelatnosti koju je uradio Savjet za naučno-istraživačku djelatnost (Strategija će biti dostavljena Vladi do maja 2008. godine, a uslijediće javna rasprava). Inovacije, razvoj i tehnologije su prepoznate kao jedan od osnovnih elemenata društva zasnovanog na znanju. U skladu sa nacrtom Strategije naučno-istraživačke djelatnosti, MPN je pripremio novi pravilnik za finansiranje naučno-istraživačkih projekata.

U okviru FP7 iniciran je novi projekat u instrumentu „Kapaciteti“ pod nazivom ERANet

Innovation koji predstavlja umrežavanje tijela 23 članice konzorcijuma (među kojim su i sve zemlje Zapadnog Balkana) sa ciljem sagledavanja postojećeg stanja, izrade SWOT analize u oblasti inovacija, prepoznavanja mogućnosti i potreba i, kao najvažnije, pripreme nacionalnih planova za implementaciju u domenu inovacija.

U 2007. godini formiran je Zavod za intelektualnu svojinu, ali još uvijek (februar 2008) nije operativan. Crna Gora je članica Svjetske organizacije za intelektualnu svojinu (WIPO) od 2006. i od tada se primjenjuju sve konvencije i protokoli iz ove oblasti čiji je potpisnik bila državna zajednica Srbija i Crna Gora. Direkcija za razvoj MSP realizuje dvije kreditne linije (start-up i podsticanje preduzetništva) u kojima se kreditna sredstva između ostalog odobravaju za nematerijalna ulaganja (nabavku patenata, licenci, posebnih znanja i vještina, know how ili nepatentiranog tehničkog znanja).

Statistički podaci o javnim izdacima za istraživanje i razvoj ne uključuju podjelu na programska sredstva (plate zaposlenih i stalno finansiranje tekućih programa) i projektna sredstva koja se ostvaruju posredstvom naučno-istraživačkog rada. Raspoloživi podaci ukazuju na lagan rast sredstava za istraživanje i razvoj iz javnih izvora u 2007. godini (sa 0,18% BDP u 2006. godini na 0,26%)⁷. Ne postoje statistički podaci o učešću MSP i privatnog sektora u finansiranju istraživanja i razvoja.

Zabilježen je porast prijava crnogorskih naučnika na konkursima krupnih međunarodnih fondova, prije svega FP7 i NATO Science for Peace. U prvim pozivima za instrument „Kapaciteti“ u martu 2008. godine apliciralo je oko 15 grupa/pojedinačnih institucija. U okviru NATO mreže Science for Peace Seizmološki zavod koordinira projekat o seizmičkom predviđanju vrijedan preko 0,6 mil. €.

Sporazum o pridruživanju FP7 koji je Crna Gora potpisala januara 2008. godine je izuzetno važan događaj za crnogorsku naučnu javnost. Ovim sporazumom Crna Gora je dobila status pridružene članice okvirnom programu što podrazumijeva ravnopravno učešće na svim pozivima i mogućnost da se crnogorski timovi prijavljuju kao koordinatori projekata. Plaćena je participacija za FP7 u iznosu od 130.000 €.

Projekti reforme visokog obrazovanja (uključujući i tehnološko obrazovanje) i prilagođavanja kurikuluma uglavnom su finansirani od strane TEMPUS programa. Crnoj Gori/Univerzitetu Crne Gore je u 2007. godini preko TEMPUS programa odobreno 0,56 mil. €, dok su sredstva za 2008. veća za oko 50%.

Uspješno je realizovana pilot faza uvođenja UNIDO Programa čistije proizvodnje kroz primjenu metodologije kojom se na osnovu analize materijalnog i energetskeg bilansa proizvodnog procesa postiže smanjenje emisija zagađujućih materija u životnu sredinu. Ovom fazom projekta bile su obuhvaćene 4 kompanije, a uštede po osnovu smanjenja emisija bile su na nivou od oko 50.000 € godišnje. U toku je priprema trogodišnjeg projekta koji treba da omogući uključivanje 20 dodatnih kompanija. Projektom je predviđeno osnivanje Nacionalnog centra za čistiju proizvodnju pri Metalurško-tehnološkom fakultetu.

⁷) Lisabonskom strategijom je predviđeno ulaganje u nauku u zemljama EU od 3% BDP.

2.2 Životna sredina i prirodni resursi

2.2.1 Zaštita biodiverziteta i očuvanje prirodnih vrijednosti (posebno u zaštićenim područjima)

Prioritetni NSOR zadaci

1. Povećati nacionalno zaštićena područja prirode na 10% teritorije i zaštititi najmanje 10% obalnog područja do 2009. godine; pri identifikaciji zaštićenih područja prirode koristiti evropske tioplogizacije staništa značajnih za zaštitu (EMERALD, Natura 2000), vodeći računa da se obuhvate svi reprezentativni ekosistemi
2. Uspostaviti efikasan sistem upravljanja zaštićenim područjima prirode (usklađen sa IUCN kategorijama upravljanja, uz obezbjeđenje participativnog pristupa u upravljanju)
3. Unaprijediti zakonski okvir za zaštitu biodiverziteta; jačati kadrovske kapacitete i izgraditi djelotvoran sistem za monitoring biodiverziteta

U cilju povećavanja teritorije nacionalno zaštićenih područja radi se na proglašenju petog nacionalnog parka Prokletije. Urađeni su fizibiliti studija i izmjene i dopune Zakona o nacionalnim parkovima kojim će se proglasiti park. Zakon je sada u formi nacarta, a nakon javnih rasprava i integracije prihvaćenih mišljenja i sugestija biće prosljeđen Vladi na usvajanje.

Za zaštićena područja u obalnom području napravljen je pomak pokretanjem inicijative da se Tivatska solila proglasi za strogi rezervat prirode. U okviru Memoranduma o razumjevanju između MTZŽS i Regionalnog Centra za specijalno zaštićena područja otpočeće izrada fizibiliti studija za marinska zaštićena područja za 3 lokacije predviđene Strategijom (ostrvo Katići, Platamuni i Stari Ulcinj) koje će poslužiti kao pilot projekti za osnivanje marinskih zaštićenih područja u Crnoj Gori.

Vežano za predviđene mjere unapređenja zakonskog okvira, urađen je predlog Zakona o zaštiti prirode koji je uskladjen sa Direktivom o staništima i Direktivom o pticama. Prema Programu rada Vlade usvajanje Zakona je planirano za II kvartal. Nakon toga pristupiće se izradi podzakonskih akata koja će biti završena do kraja godine.

U toku je GEF/UNDP projekat za izradu Nacionalne strategija biodiverziteta sa Akcionim planom. Završetak Strategije se očekuje krajem maja ove godine, a već je urađena Studija o biološkoj raznovrsnosti u Crnoj Gori kao osnov Strategije i Akcionog plana. U narednom periodu radiće se na ažuriranju SAP/BIO programa uz poseban osvrt na uticaj klimatskih promjena na bioraznolikost i eventualne nove nacionalne, sub-regionalne i regionalne prioritete.

Još uvijek se nije počelo sa realizacijom mjera koje su vezane za:

- uspostavljanje efikasnog sistema upravljanja zaštićenim područjima prirode;
- definisanje mreže zaštićenih područja i stavljanje pod režim zaštite novih ekosistema;
- formiranje upravljača za sva zaštićena područja prirode;
- donošenje novih planova upravljanja (u skladu sa IUCN preporukama) i dosljedno sprovođenje postojećih (uz jačanje kapaciteta nadležnih institucija);

- jačanje kadrovskih kapaciteta; i
- razvijanje djelotvoranog sistema za monitoring biodiverziteta.

2.2.2 Vode

Prioriteti NSOR zadaci

1. Obezbijediti dovoljne količine ispravne vode za piće
2. Uvođenje integralnog upravljanja slivnim područjima, uz neophodne pravne i institucionalne promjene i unapređenje kontrole kvaliteta i monitoringa voda

Da bi se ostvarili prioritetni NSOR zadaci potrebno je prije svega stvoriti pravnu osnovu u skladu sa preporukama direktiva EU, donijeti strateška dokumenta, planove i programe koji će dovesti do poboljšanja postojećeg stanja, a sve to uz adekvatno učešće javnosti u procesu njihove pripreme i realizacije.

U prethodnom periodu doneseni su novi Zakon o vodama (Službeni list RCG br. 27/07) koji je usaglašen sa preporukama Okvirne direktive o vodama (WFD 2000/60/EC) i neka pozakonska akta koja iz njega proizilaze. U pripremi je set preostalih podzakonskih akata i Zakon o finansiranju upravljanja vodama.

S obzirom da je osnovna smjernica WFD upravljanje vodama na nivou slivnih područja, vode se određene aktivnosti na uspostavljanju okvira za implementaciju ove preporuke. Ostvarena je komunikacija sa institucijama iz Norveške koje su spremne da daju tehničku i materijalnu podršku za realizaciju pilot projekta upravljanja jednim manjim slivnim područjem, što bi kasnije poslužilo kao model za ostale slivove. Projektni zadatak je pripremljen za slivno područje rijeke Čehotine i biće kandidovan Vladi Norveške za podršku u slijedećoj budžetskoj godini.

U dijelu obezbjeđenja dovoljne količine ispravne vode za piće u toku su aktivnosti na realizaciji projekta za regionalno vodosnabdijevanje Crnogorskog primorja. Sredstva za ovu namjenu u iznosu od cca 52 mil. € obezbjediće se od međunarodnih finansijskih institucija (Svjetska banka 9 mil. €, IBRD 15 mil. €) i iz domaćih izvora (Vlada 14 mil. €, Regionalni vodovod 6 mil. €). U proteklom periodu urađena je projektna dokumentacija i sprovedena tenderska procedura za izvođenje radova. Završetak radova očekuje se do juna 2009. godine.

Prioritetna aktivnost je i smanjenje gubitaka u vodovodnim sistemima koji se trenutno kreću u rasponu od 36 do 80%, kao i racionalizacija utroška vode za piće (trenutno se troši od 200 do 2.000 l/st./dan). U tom cilju u prethodnom periodu uložena su značajna sredstva na detekciji gubitka i sanaciji otkrivenih kvarova. Ova aktivnost naročito se vodila na primorju uz pomoć sredstava obezbijeđenih od KfW banke, dok je u sjevernom dijelu Crne Gore podršku ovom projektu dao CHF. Mjere koje stimuliraju uspostavljanje ekonomskih cijena vode treba da dovedu do smanjenja potrošnje vode i njenog dovođenja u evropski prihvatljive norme koje iznose 150 - 200 l/st./dan.

Snabdijevanje vodom ruralnih područja je trajna aktivnost MPŠV i Uprave za vode. Za tu namjenu u periodu 2003 – 2007. godina utrošeno je oko 6 mil. €, a planira se nastavak aktivnosti i u narednom periodu (za 2008. godinu planirano 1,5 mil.€).

U oblasti otpadnih voda osnov za tekuće i predstojeće aktivnosti su usvojeni strateški master planovi za kanalizaciju i prečišćavanje otpadnih voda. U proteklom periodu postignut je određeni napredak u ovoj oblasti: obezbijedena su kreditna sredstva EIB u iznosu od 30 mil. € za implementaciju prioriteta u sjevernom dijelu Crne Gore; izrađene su studije izvodljivosti i procjene uticaja na životnu sredinu za Nikšić, Bijelo Polje i Pljevlja (prva grupa prioriteta); i izvršena je rekonstrukcija postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda Podgorice (1,6 mil. € uz sredstva EAR). Značajne aktivnosti na sanaciji i izgradnji kanalizacionih sistema odvijaju se i u primorskom regionu (više detalja u tabelarnom pregledu).

Primjena IPPC zakona je počela od januara 2008. godine tako da se na ovom polju očekuje intenziviranje aktivnosti.

U dijelu monitoringa voda sprovode se redovne aktivnosti u skladu sa donesenim planovima monitoringa kvaliteta voda. U narednom periodu biće donijeta i nova podzakonska akta i programi i planovi na bazi novog Zakona o vodama, te će se utvrditi i sredstva za tu namjenu.

MZRSS je naglasilo da, iako je Strategijom predviđeno uvođenje kontinuiranog monitoringa kvaliteta vode za piće u svim vodovodnim sistemima sa rokom 2007 – 2009, Institut za javno zdravlje već nekoliko decenija provodi program kontinuiranog praćenja kvaliteta i higijenske ispravnosti voda iz gradskih vodovoda u skladu sa sada važećim Pravilnikom o higijenskoj ispravnosti vode za piće.

2.2.3 Vazduh

Prioritetni NSOR zadatak

1. Očuvanje, i ako je moguće poboljšanje kvaliteta vazduha, naročito u urbanim područjima

Usvojen je Zakon o kvalitetu vazduha (Sl. List RCG, br. 48/07) usklađen sa Okvirnom direktivom o kvalitetu vazduha (1996/62/EC). Sva podzakonska akta (ukupno 12) biće donijeta do kraja 2009. godine kada će ovaj zakon moći u potpunosti da se primjenjuje, a trenutno su u izradi dva podzakonska akta⁸. Ministarstvu TZŽS ekspertsku i tehničku pomoć pri izradi podzakonskih propisa pruža Ministarstvo životne sredine, tla i mora Italije preko saradujućih institucija.

U toku su pripremne aktivnosti za ratifikaciju tri od osam protokola Konvencije o dalekosežnom prekograničnom zagađenju vazduha (o teškim metalima, o stalnim organskim zagađivačima i o smanjenju acidifikacije, eutrofikacije i prizemnog ozona). Ostalih pet protokola biće ratifikovano do kraja 2010. godine. U toku je i izrada nacionalnog inventara emisija prema ovoj Konvenciji uz ekspertsku pomoć Techne Consulting-a iz Italije. Inventar treba da bude završen do kraja 2008. godine. Izrada Strategije upravljanja kvalitetom vazduha sa Akcionim planom planirana je za 2009. godinu.

Urađen je predlog Uredbe o kvalitetu tečnih goriva naftnog porijekla, čije usvajanje je

8) Uredba o graničnim vrijednostima zagađujućih materija u vazduhu i Uredba o ozonu u vazduhu; uredbe će biti donijeti do kraja juna 2008. godine i biće potpuno usklađene sa relevantnim EU direktivama.

planirano za II kvartal 2008. godine. Stupanjem na snagu ove uredbe motorni benzin sa sadržajem olova većim od 0.005 g/l i dizel gorivo sa sadržajem sumpora većim od 50 mg/kg (50 ppm) se neće moći stavljati u promet na domaće tržište. Od 1. januara 2011. godine granična vrijednost ukupnog sadržaja sumpora u dizel-gorivu biće najviše 10 mg/kg, što je u skladu sa EU direktivama iz ove oblasti

Zakon o IPPC je stupio na snagu 1.1.2008. godine; do sada nije izdata nijedna integrisana dozvola.

Donošenje Uredbe o utvrđivanju lokacija mjernih mjesta državne mreže za stalno praćenje kvaliteta vazduha planirano je za III kvartal 2008. godine. U toku su preliminarna mjerenja kvaliteta vazduha koja će poslužiti kao osnova za utvrđivanje reprezentativnih lokacija stacionarnih mjernih mjesta za monitoring vazduha na teritoriji Crne Gore. Preliminarna mjerenja obavlja Institut za zagađivanje atmosfere iz Italije u saradnji sa CETI-jem i HMZ-om u okviru projekta „Implementacija sistema za praćenje kvaliteta vazduha u Crnoj Gori“ koji se realizuje od avgusta 2007. godine. Mjerenje kvaliteta vazduha na stacionarnim mjernim mjestima biće dopunjeno i jednom mobilnom jedinicom koju Crna Gora dobija na poklon u okviru pomenutog projekta.

2.2.4 Zemljište

Prioritetni NSOR zadatak

1. Unapređenje upravljanja zemljišnim resursom i prevencija uzroka degradacije i oštećenja zemljišta

Vežano za prvu mjeru predviđenu Akcionom planom NSOR (poboljšanje monitoringa i izrada karata o sadržaju opasnih i štetnih materija u zemljištu), programom rada Vlade za 2008. godinu predviđeno je da se cjelokupan Program monitoringa životne sredine (uključujući i zemljište) revidira radi usklađivanja indikatora sa standardima Evropske agencije za životnu sredinu. Nije bilo aktivnosti na izradi karata o sadržaju opasnih i štetnih materija u zemljištu. Osnovni razlog je nepostojanje potrebnih znanja i programa, odnosno nedostatak adekvatnog kadra za podršku realizaciji ove mjere. Generalni problem za implementaciju prioritetnog NSOR zadatka u ovoj oblasti je prije svega nedostatak institucionalnih kapaciteta, a njihovo jačanje ujedno predstavlja i značajan izazov u narednom periodu. Planira se izrada novog Zakon o poljoprivrednom zemljištu koji će biti usklađen sa standardima EU.

UN Konvencija o borbi protiv dezertifikacije (UNCCD) ratifikovana je marta 2007. godine (Sl. list RCG br. 17/07). Novim Zakonom o životnoj sredini (usvajanje predviđeno za II kvartal o.g.) definisana je obaveza izrade Nacionalnog plana za borbu protiv dezertifikacije i sprečavanje posljedica suše. Istim Zakonom je predviđena izrada Akcionog programa borbe protiv dezertifikacije i sprečavanja posljedica suše kao i Plana njegove implementacije.

Pitanju zaštite zemljišta do sada nije posvećivana dovoljna pažnja, a jedan od važnih razloga jeste nedostatak institucionalnih kapaciteta.

U prilog navedenom idu i ocjene koje su proizašle iz projekta Samostalne procjene nacionalnog kapaciteta za implementaciju tri globalne konvencije⁹ iz oblasti životne sredine.

Biotehnički institut i centar za zemljište i melioracije svake godine izvode kontrolu plodnosti zemljišta. Kontrola se, međutim, izvodi po pojedinačnim kulturama, tako da je neophodno uskladiti sistem kontrole zemljišta sa EU standardima. U budžetu za 2008. godinu za kontrolu plodnosti zemljišta opredijeljeno je 40.000 €. Zakon o đubrivima je donešen u julu 2007. godine, a podzakonskim aktima koja proizilaze iz istog biće preciznije definisani načini upotrebe đubriva.

O mjeri iz AP NSOR kojom je predviđeno postupno sprovođenje rekultivacije oštećenog zemljišta nema nikakvih informacija o sprovedenim aktivnostima.

Kartiranju erozije treba da prethodi sakupljanje i analiza podataka o zastupljanosti i stepenu erodivnih procesa, jer su dostupni podaci o ovoj pojavi zastareli. Stvaranje uslova za kartiranje erozije je povezano sa monitoringom koji treba da uključi praćenje erodivnih procesa kao jednog od pokazatelja stanja zemljišta. Osnovni razlog nedovoljnog obima aktivnosti u ovoj oblasti jeste neshvatanje važnosti zemljišta kao ograničenog resursa. MPŠV je pristupilo izradi podzakonskih akata koja će bliže definisati aktivnosti u borbi protiv erozije zemljišta, naročito poljoprivrednog.

2.2.5 Šume

Prioritetni NSOR zadaci

1. Dobijanje sertifikata o održivom šumarstvu (po Forest Stewardship Council ili FSC metodologiji)
2. Obnavljanje i sanacija degradiranih šuma

Nacionalna šumarska politika je završena i upućena Vladinim komisijama; očekuje se da će ovaj dokument biti razmatran i na sjednici Savjeta za održivi razvoj. Izrada novog Zakona o šumama je u toku; nakon usvajanja Nacionalne šumarske politike započeće aktivnosti oko njegove finalizacije. Zakon o divljači i lovstvu je u završnoj fazi, provedena je javna rasprava, napravljen izvještaj i sada se očekuje da Vlada razmotri prijedlog i uputi ga Skupšini na usvajanje.

Jedinica za monitoring i planiranje formirana je u okviru MPŠV. U proteklom periodu vršena je edukacija osoblja i tehničko opremanje jedinice. Donošenje akata koja definišu nadležnosti u sistemu monitoringa i kontrole kao i implementaciju samog sistema očekuje se nakon usvajanja Nacionalne šumarske politike kroz rad na zakonskoj regulativi iz oblasti šumarstva i lovstva.

9) Radi se o ovdje pomenutoj UNCCD, zatim o UN Konvenciji o biološkoj raznovrsnosti i UN Okvirnoj konvenciji o klimatskim promjenama.

Poboljšana metodologija inventarizacije šuma započela je da se primjenjuje u praksi. U jedinici za monitoring i planiranje radi pet obučeni šumarskih inženjera. Za sve gazdinske jedinice za koje je u toku izrada planova gazdovanja šumama podaci se prikupljaju po poboljšanoj metodologiji. Do sada je u 11 gazdinskih jedinica (površine cca 60.000 ha) izvršena inventarizacija šuma po ovoj metodologiji. Za te namjene nabavljen je i softver koji u potpunosti podržava poboljšanu metodologiju i isti je instaliran kako u Ministarstvu tako i u Upravi za šume i dijelu područnih jedinica u zavisnosti od tehničke opremljenosti. Uporedo sa tim vrši se i obuka osoblja iz Uprave za šume za korišćenje softvera i novih uređaja i instrumentima (obuku sprovodi jedinica za monitoring i eksperti UNDP kancelarije u Podgorici). Obučeno je ukupno je 25 inženjera šumarstva iz Uprave za šume kao i dio stručnog kadra kod izvođača radova na ovim poslovima.

Razvoj kapaciteta za implementaciju nove metodologije planiranja u šumarstvu zasnovane na principima održivosti, ekonomičnosti i konceptu ekološke šumarske privrede uporedo se radi u MPŠV i Upravi za šume. Obuke za primjenu nove metodologije inventarizacije šuma, korišćenje softvera, GIS-a i definisanja novog procesa izrade Plana gazdovanja koji šumske ekosisteme posmatra multifunkcionalno, gdje su zastupljeni i ekološki, ekonomski i socijalni elementi, predstavljaju dobru osnovu za definisanje nove metodologije planiranja. Do kraja 2008. godine planira se zaokruživanje nove metodologije planiranja i izrada Upustva za novu metodologiju .

Centralna baza podataka i GIS-a u šumarstvu i lovstvu formira se u MPŠV u okviru jedinice za monitoring i planiranje. Jedinica je dijelom opremljena kroz projekte FODEMO (projekat koji se realizuje sa Vladom Luksemburga) i UNDP, a dijelom koristi njihovu projektnu opremu. Do sada su skenirane sve dostupne karte gazdinskih jedinica (76 karata) od čega je 19 digitalizovano. Za 36 gazdinskih jedinica postoje planovi gazdovanja u elektronskoj formi koji su rađeni po ranijoj metodologiji. U 2008. god. predstoji rad na jačanju administrativnih kapaciteta i podizanju tehničke osposobljenosti.

Nacionalnu inventuru šuma podržava FODEMO projekat. U toku su pripremni radovi - prva faza.

U 2007. god. donešen je novi Zakon o reproduktivnom materijalu šumskog drveća; u toku je izrada i donošenje podzakonskih akata. Izvršena je revizija postojećih i izdvajanje novih sjemenskih sastojina. Tokom 2008. god. predstoji proces priznavanja sjemenskih objekata kao i izrada izvođačkih projekata na osnovu kojih će se sprovoditi uzgojne i druge mjere.

Aktivnosti na praćenju zdravstvenog stanja šuma (postavljanje bioindikacijskih tačaka) trebale bi da se nastave ove godine kroz rad Uprave za šume. U sklopu aktivnosti na uspostavljanju sistema protivpožarne zaštite šuma (video nadzor), Uprava za šume je ostvarila kontakte sa MUP-om (sistem protivpožarne zaštite se koordinira u jedinici MUP-a za elementarne nepogode) i jedinicama lokalne uprave. Ažurirani su planovi protivpožarne zaštite. U toku su i redovne aktivnosti na realizaciji planirane izgradnje/rekonstrukcije šumskih puteva

U pripremi je zajednički projekat sa MTZŽS na uspostavljanju Emerald mreže koja je prethodnica Naturi 2000.

2.2.6 Sistem upravljanja životnom sredinom

Prioritetni NSOR zadatak

1. Uspostavljanje efikasnog zakonskog i institucionalnog okvira zaštite životne sredine (posebno vezano za slobodan pristup informacijama, sprovođenje EIA, SEA i IPPC zakona i jačanje ostalih regulatornih i tržišnih instrumenata upravljanja životnom sredinom).

Pripremljen je novi Zakon o životnoj sredini; njegovo usvajanje je planirano za II kvartal 2008. godine. Doneseno je 5 podzakonskih akata uz Zakon o procjeni uticaja (EIA zakon).

U periodu 2007 - 2008. godine povećan je broj zaposlenih u Sektoru za zaštitu životne sredine za 14 novih službenika. Što se tiče raspodjele nadležnosti u oblasti životne sredine, nije učinjen značajan korak u odnosu na EU standarde i praksu, tako da i dalje postoje preklapanja nadležnosti između ministarstava i nejasna raspodjela odgovornosti za pojedine segmente životne sredine; za pojedine djelove *acquis*-ja EU za životnu sredinu, MTZZS nema nikakve nadležnosti. Osnivanje Agencije i Fonda za životnu sredinu su planirani za II kvartal odnosno do kraja 2008. godine.

U cilju efikasnijeg sprovođenja Zakona o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu, i jačanja kapaciteta za primjenu SEA održaće se radionica u aprilu 2008. godine koja će se fokusirati na primjenu SEA u prostornom planiranju. Pored toga u pripremi je i početak realizacije šestomjesečnog projekta „Jačanje kapaciteta za efikasnu primjenu EIA, SEA i IPPC zakona u Crnoj Gori“ koji finansira Vlada Holandije. Jedan od rezultata ovog projekta biće i izrada Uputstva za primjenu Zakona o strateškoj procjeni koje će znatno olakšati njegovu primjenu, posebno na lokalnom nivou. Pored toga, biće organizovane dvije radionice za usavršavanje kadrova za primjenu navedenih zakona - jedna za ekološke inspektore i druga za kadrove na republičkom i lokalnom nivou. U 2007. godini nije bilo organizovanih obuka, ali su u toku 2006. godine bile organizovane tri radionice za zaposlene u upravi na republičkom i lokalnom nivou za primjenu EIA, SEA i IPPC zakona (u saradnji sa REC Kancelarijom u Podgorici).

Pristup informacijama, učešće javnosti u donošenju odluka o životnoj sredini i pristup pravosuđu u skladu sa zahtjevima Arhuske konvencije biće regulisani novim Zakonom o životnoj sredini, a ratifikacija same Konvencije je planirana do kraja 2008. godine. Usvajanjem zakona o ratifikaciji ove konvencije učiniće se značajan korak ka većem stepenu učešća javnosti u donošenju odluka, adekvatnoj dostupnosti informacija i potpunijoj pravnoj zaštiti u dijelu pitanja koja se odnose na životnu sredinu.

Novi zakoni iz oblasti životne sredine su nedavno stupili na snagu (1. januar 2008.) ili će tek stupiti tokom godine. Značajan broj zakona i podzakonskih akata je u izradi, tako da još nije moguće donositi neke zaključke o njihovoj efikasnoj pripremi, posebno na lokalnom nivou.

2.2.7 Prostorno planiranje

Prioritetni NSOR zadaci

1. Donošenje novih i ažuriranje postojećih prostornih planova na svim nivoima (od PP Republike do opštinskih DUP), i integracija zahtjeva održivosti u prostorno plansku dokumentaciju
2. Zaštita prirodnog i kulturnog pejzaža

Najznačajniji pomaci koji su ostvareni za ovu oblast su svakako donošenje Prostornog plana Crne Gore (mart 2008) i donošenje Prostornog plana područja posebne namjene (PPPPN) za Morsko dobro (maj 2007).

Aktivnosti koje predstoje u narednom periodu vezane su za usklađivanje PPPPN i prostornih planova opština (PPO) sa Prostornim planom Crne Gore (PPCG). Usvajanjem PPCG stekli su se uslovi za početak revizije svih planskih dokumenata čije je donošenje obavezno.

Opštine Budva, Danilovgrad i Šavnik su donijele svoje Prostorne planove opština paralelno sa izradom predloga PPCG i izvršile usklađivanje. Takođe, tri opštine su ažurirale svoje Generalne urbanističke planove i to: Budva, Bar i Šavnik. Dalje aktivnosti na usklađivanju prostorno-planske dokumentacije na opštinskom nivou će se svakako intenzivirati u predstojećem periodu.

Realizacija PPPPN za Morsko dobro je otpočela raspisivanjem tendera za izradu 17 Studija lokacija čiji će obavezni dio biti i izrada Strateške procjene uticaja na životnu sredinu.

U postupku je izrada studije „Instrumenti implementacije PPRCG, sa regionalizacijom odnosno decentralizacijom ostvarivanja PPRCG na lokalnoj ravni,” kao i studija „Informatička podrška PPCG.” Studijom „Instrumenti implementacije PPRCG” sagledaće se svi implementacioni mehanizmi potrebni za realizaciju PPCG-a i utvrditi načini njihovog povezivanja sa važećim zakonodavstvom. Ona će opredijeliti zadatke pojedinih vladnih resora po pitanjima izvođenja sektorskih segmenata PPCG i međuresorskog usklađivanja.

Studija „Informatička podrška PPCG” treba da obezbijedi, između ostalog, definisanje klasa podataka, u prvom redu sisteme indikatora, za pripremanje, donošenje i monitoring ostvarivanja implementacije Plana. Osim ovoga, ona treba da opredijeli strateške pravce u primjeni informacionih tehnologija u upravljanju prostorom, korišćenju prirodnih resursa i zaštiti životne sredine u Crnoj Gori u okviru informacionog sistema Elektronske Vlade.

2.2.8 More i obalno područje

Prioritetni NSOR zadaci

1. Uvođenje integralnog upravljanja obalnim područjem
2. Smanjenje izvora zagađenja mora i obalnog područja

Određeni napredak ostvaren je u realizaciji pet mjera kod prvog NSOR zadatka za ovu oblast. Ratifikovana je (oktobra 2007. godine) Barselonska konvencija i četiri prateća protokola, a u januaru 2008. potpisan je i novi Protokol o integralnom upravljanju priobalnim područjem Sredozemlja, čija je ratifikacija predviđena za IV kvartal 2008. Članstvo u UNEP/MAP-u je obnovljeno početkom 2008. Obalno područje je definisano Nacionalnom strategijom za integralno upravljanje obalnim područjem (NSIUOP, sada u formi predloga), ali nije integrisano u PPCG. Uvođenje linije zabranjene gradnje (koja predstavlja jedan od zahtjeva Protokola) nije prepoznato kao strateška smjernica planiranja namjene prostora u obalnom području. U toku su pripreme (fizibiliti studija) za sprovođenje Programa integralnog upravljanja obalnim područjem (CAMP Crna Gora).

Vezano za ispunjavanje obaveza po MARPOL konvenciji, odvija se proces jačanja kapaciteta započet osnivanjem Odsjeka za sprječavanje zagađivanja mora sa brodova u okviru Uprave pomorske sigurnosti. Međutim, zakonski propisi i tehnički kapaciteti i dalje ne pružaju minimalno potreban okvir za efikasan odgovor na pritiske od zagađenja sa plovila i zaštitu morskog ekosistema.

U pogledu sprovođenja mjera za unaprjeđenje institucionalnog okvira za integralno upravljanje obalnim područjem (sa jasno razgraničenim nadležnostima) i revizije Zakona o morskome dobru ostvaren je određeni napredak kroz izradu predloga NSIUOP.¹⁰

U cilju ostvarivanja drugog prioritetnog zadatka NSOR, od 2008. godine sprovodiće se unaprijeđeni monitoring mora u skladu sa MEDPOL metodologijom podržan od strane MTZŽS. Otpočele su aktivnosti na unapređivanju tehničkih kapaciteta, ali ne i na uspostavljanju GIS baze podataka o moru i obalnom području. Aktivnosti na izradi Nacionalnog plana intervencija kod incidentnog zagađenja mora sa brodova, kao osnove za pristupanje Subregionalnom planu za Jadran, otpočele su još 2005. godine u saradnji sa REMPEC-om. Sa donošenjem Plana se kasni (sada je u formi nacрта) pošto je odlučeno da se zakonski osnov za donošenje Plana uspostavi Zakonom o zaštiti mora od zagađenja sa plovila koji je i dalje u fazi izrade. Revizija Nacionalnog akcionog plana za suzbijanje zagađenja sa kopna biće izvršena u predstojećem periodu kroz reviziju Procjene osnovnih unosa (Budget Baseline) na nacionalnom, u skladu sa dinamikom definisanom na međunarodnom nivou; revizija nije završena u prethodnoj godini jer se nije uklopila u akcioni plan i dinamiku UNEP/MAP-a.

10) Do trenutka izrade ovog Izvještaja predlog NSIUOP nije usvojen od strane Vlade. Polazeći od principa i ciljeva primjene instrumenata integralnog upravljanja obalnim područjem definisanih u relevantnim međunarodnim multilateralnim sporazumima, model za institucionalnu organizaciju integralnog upravljanja obalnim područjem Crne Gore koji je predložen NS IUOP nije prihvaćen od strane MTZŽS prilikom razmatranja ovog dokumenta na sjednici Koordinacionog tijela za IUOP.

Osnovna prepreka za potpuniju implementaciju mjera definisanih za ovu oblast je nepostojanje djelotvornog sistema upravljanja obalnim područjem i nedostatak kapaciteta, koji ujedno predstavljaju i glavne izazove za naredni period. Još jedan značajan izazov je unapređenje sistema indikatora održivog razvoja (uopšte, a i konkretno za ovu oblast). Početak rada Agencije za životnu sredinu treba značajno da doprinese definisanju i praćenju indikatora održivog razvoja kojima bi se unaprijedio informacijski sistem i stvorila osnova za pouzdaniju ocjenu progressa o stepenu usklađenosti nacionalnih programa sa principima i zahtjevima održivog razvoja.

2.2.9 Klimatske promjene i zaštita ozonskog omotača

Prioritetni NSOR zadatak

1. Ispunjavanje preuzetih obaveza po međunarodnim konvencijama vezano za klimatske promjene i smanjenje upotrebe supstanci koje oštećuju ozonski omotač

Predlog projekta „Aktivnosti na osposobljavanju za pripremu Prvog nacionalnog izvještaja Crne Gore prema UNFCCC“ dostavljen je Globalnom fondu za životnu sredinu (preko UNDP-a kao implementirajuće agencije). Odobranje sredstava u visini od oko 400.000 US\$ se očekuje do kraja maja 2008. godine, poslije čega će uslijediti dvogodišnja (do maja 2010) implementacija projekta sa Prvom nacionalnom komunikacijom o klimatskim promjenama kao konačnim rezultatom. Kroz ranije inicijative i projekte u sklopu ove mjere urađeni su nacrti inventara gasova sa efektom staklene bašte za 1990. i 2003. godinu (uz ekspertsku pomoć Ministarstva životne sredine, tla i mora Italije) i osnovan Odbor za upravljanje projektom izrade Nacionalne komunikacije.

Zakon o ratifikaciji Kjoto protokola (Sl. List RCG, br. 17/2007) usvojen je u predviđenom roku, pa bi ovu mjeru iz Akcionog plana NSOR trebalo preformulisati u „implementacija Kjoto protokola.“ Osnovan je Savjet za mehanizam čistog razvoja (CDM) koji vrši ulogu ovlašćenog nacionalnog tijela za odobranje CDM projekata, čime su stvoreni uslovi za implementaciju Kjoto protokola u Crnoj Gori. Uz ekspertsku pomoć Ministarstva životne sredine, tla i mora Italije urađena je procjena potencijalnih CDM projekata iz oblasti obnovljivih izvora energije, energetske efikasnosti i upravljanja šumama i objavljen je prvi Poziv za iskazivanje zainteresovanosti za potencijalne projekte. U okviru Memoranduma o saradnji između ministarstava životne sredine Italije i Crne Gore u toku su pripreme za projekat kojim će se podržati formiranje tima i kancelarije za implementaciju CDM projekata, jačanje kapaciteta Savjeta za mehanizam čistog razvoja, identifikacija i priprema CDM projekata i sl.

U septembru 2007. godine Vlada je usvojila Nacionalni program za eliminaciju iz upotrebe supstanci koje oštećuju ozonski omotač, koji obuhvata institucionalno jačanje i Plan eliminacije hlorofluorougļovodonika (CFC-a) u Crnoj Gori. Implementacija Programa je počela u januaru 2008. godine i dopriniće smanjenju upotrebe supstanci koje oštećuju ozonski omotač i postizanju obaveza iz Montrealskog protokola (da se potrošnja/uvoz CFC-a svedu na nulu do 2010). Neophodno je uspostaviti sistem koji će omogućiti da se i poslije 1. januara 2010. godine održavaju i servisiraju uređaji koji sadrže CFC supstance, a koji još uvijek neće biti povučeni iz upotrebe, što će se obezbijediti

realizacijom Plana konačne eliminacije CFC-a.¹¹ Multilateralni fond za implementaciju Montrealskog protokola je Crnoj Gori odobrio iznos od 270.295 US\$ za implementaciju Plana. Kroz komponentu institucionalnog jačanja formirana je Kancelarija za ozon u MTZZŠ; formiranje ove Kancelarije podržao je Multilateralni fond sa 30.000 US\$.

2.2.10 Otpad

Prioritetni NSOR zadatak

1. Dalje usklađivanje regulative sa EU propisima, uz jačanje kapaciteta za pravilno postupanje sa otpadom i jačanje baze podataka

Aktivnosti na izradi podzakonskih akata na osnovu Zakona o upravljanju otpadom (koji će stupiti na snagu u novembru 2008.) su u toku¹² ili u pripremi; planira se da podzakonska akta koja proizilaze iz ovog Zakona budu donešena tokom godine. Ovaj Zakon predviđa i donošenje nacionalnog i lokalnih planova upravljanja otpadom, kao i planova upravljanja za preduzeća koja proizvode otpad u količinama većim od 40 t neopasnog i 200 kg opasnog otpada. Plan upravljanja otpadom u Crnoj Gori za period 2008 – 2012. godine donešen je u februaru, a od jedinica lokalne uprave izrada plana je otpočela u Podgorici (lokalni planovi treba da budu donešeni u roku od godinu dana od donošenja nacionalnog plana).

Početkom 2008. godine u funkciji je samo sanitarna deponija u Podgorici (privremena sanitarna deponija „Lovanja“ nije u upotrebi od 1. januara). Definisane su lokacije za izgradnju ostalih međuopštinskih (regionalnih) sanitarnih deponija, a zbog nedovoljnih finansijskih kapaciteta jedinica lokalne samouprave, Vlada finansira pripremu projektne dokumentacije. U toku su aktivnosti vezane za izradu studija izvodljivosti i studija procjene uticaja na životnu sredinu.

Vezano za selektivno sakupljanje otpada i reciklažu, realizovano je nekoliko projekata kao što su nabavka i instalacija reciklažne opreme za deponiju „Lovanja“ (oprema će biti prebačena na lokaciju nove deponije) i selektivno sakupljanje otpada u Herceg Novom (u saradnji sa Međunarodnom organizacijom za pomoć i razvoj - IRD). Predstoji izgradnja regionalnog centra za reciklažu i instaliranje linije za tretman vozila van uporebe u Podgorici (projekat podržava Vlade Kraljevine Španije).

MTZZŠ je finansiralo nabavku preko 600 kontejnera za pilot projekat selektivnog sakupljanja otpada u svim opštinama Crne Gore. Projekat će biti praćen adekvatnom medijskom i edukativnom kampanjom (TV spot, brošura). Ministarstvo je, takođe, pokrenulo aktivnosti za smanjenje upotrebe plastičnih kesa, a javnost se redovno informiše o tekućim aktivnostima pri čemu se ističe značaj pravilnog postupanja sa otpadom.

Kod određenog broja mjera iz AP nije ostvaren progres ili se sa njima kasni. U regulatorno-planskim poslovima kasni se sa donošenjem podzakonskih akata zbog nedovoljnog kapaciteta Ministarstva da u kratkom roku pripremi i sprovede proceduru za veliki broj propisa. Donošenjem nacionalnog plana upravljanja otpadom stekli su se uslovi

11) U skladu sa prethodno rečenim, rok za implementaciju odnosne mjere iz AP treba da bude 2010 a ne 2012 godina.

12) Pripremljeni su nacrti pravilnika o deponijama i pravilnika o vrstama i metodama ispitivanja otpada (koji sadrži katalog otpada).

za pripremu lokalnih, ali, sa izuzetkom Podgorice, do sada nije bilo pomaka na ovom planu; nedostatak kapaciteta i ovdje može djelovati kao ograničavajući faktor.

U prethodnom periodu nije bilo značajnijih rezultata u pripremama za izgradnju deponije za opasni otpad (izgradnja je Akcionim planom predviđena u 2009. godini). Još uvijek nijesu precizno utvrđene količine opasnog otpada koji se proizvodi niti definisana lokacija za izgradnju deponije. Takođe, još uvijek nije donijeta odluka o tome da li će se graditi deponija za trajno ili privremeno zbrinjavanje opasnog otpada (do njegovog izvoza). Planirana studija izvodljivosti treba da dâ odgovor na ova pitanja.

Podizanje svijesti o značaju pravilnog postupanja sa otpadom i stimulisanje programa za reciklažu je stalni zadatak i sa njim se u narednom periodu mora agresivnije nastaviti.

Glavni problemi u implementaciji NSOR se očekuju u obezbjeđenju sredstava za realizaciju planiranih aktivnosti.

2.3 Društveni razvoj

2.3.1 Upravljanje i učešće javnosti u donošenju odluka

Prioritetni NSOR zadaci

1. Unaprijediti sprovođenje zakona, strateških dokumenata, planova i programa; osigurati adekvatno učešće javnosti u procesu njihove pripreme
2. Suzbijanje korupcije
3. Decentralizacija

U ostvarivanju prioritetnih NSOR zadataka u oblasti upravljanja i učešća javnosti u donošenju odluka postignut je određeni napredak.

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Evropske zajednice, s jedne strane, i Crne Gore, s druge strane, potpisan je u Luksemburgu 15. oktobra 2007. godine. Istovremeno je potpisan i Privremeni sporazum o trgovini i srodnim pitanjima, a Skupština Crne Gore je donijela Zakone o ratifikaciji oba sporazuma 13. novembra 2007. godine, koji su objavljeni u Službenom listu Crne Gore br. 07/07. Evropski parlament dao je saglasnost na ove sporazume 13. decembra 2007. godine, čime su se stekli uslovi za stupanje na snagu Privremenog sporazuma i ratifikaciju SSP u svih 27 parlamenata država članica EU. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju su do kraja marta, pored crnogorskog i evropskog parlamenta, ratifikovale dvije države članica EU, a skora ratifikacija je najavljena u još nekoliko evropskih parlamenata.

Privremeni sporazum o trgovini i srodnim pitanjima između Evropske zajednice i njenih država članica s jedne strane i Crne Gore, s druge strane, stupio je na snagu 1. januara 2008. godine. U januaru 2008. godine je osnovan i Privremeni odbor, zajedničko tijelo EZ i Crne Gore i održana prva sjednica, a uspostavljeno je i pet privremenih pododborna. Implementacija Privremenog sporazuma o trgovini i srodnim pitanjima između Evropske

zajednice i Crne Gore se prati kroz sastanke privremenih pododbora, kao i sastanke Unaprijeđenog stalnog dijaloga.

Usvajanje Nacionalnog program za integraciju Crne Gore u Evropsku uniju za period 2008 – 2012. godine (NPI) planirano je za drugi kvartal ove godine. Nacionalni program za integraciju predstavljaće plan implementacije Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, što je i obaveza Crne Gore prema članu 72 SSP, po kome Crna Gora treba da sačini posebni program za sprovođenje SSP. NPI će obuhvatati i više drugih dokumenata koje je crnogorska administracija do sada redovno pripremala, kao što su Akcioni plan za implementaciju preporuka iz Evropskog partnerstva I i Akcioni plan za jačanje administrativnih kapaciteta za implementaciju SSP.

Nakon parafiranja Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju, 15. marta 2007. godine, otpočela je nova faza procesa evropskih integracija koja zahtijeva i nove modele i mehanizme koordinacije procesa. Vlada je, svjesna potrebe za modernizovanjem javne uprave i njenim kontinuiranim institucionalnim prilagođavanjem procesu evropskih integracija, uspostavila tri institucionalna mehanizma za koordinaciju procesa: 1) Kolegijum za evropske integracije, kao najviše vladino političko tijelo koje rukovodi pridruživanjem EU i koje se bavi političkim i strateškim pitanjima, a njime rukovodi predsjednik Vlade; 2) Komisija za evropske integracije kojim rukovodi potpredsjednik Vlade za evropske integracije, a predstavlja osnovno stručno tijelo za horizontalnu koordinaciju procesa pridruživanja, bavi se i koordinacijom pretpristupne pomoći. Potpredsjednik Vlade za evropske integracije je istovremeno i Nacionalni IPA koordinator – NIPAC; 3) Grupe za evropske integracije kao osnovna stručna koordinaciona tijela zadužena za različite oblasti Acquis-a, koje odgovaraju strukturi pododbora iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. Sedam grupa za evropske integracije, koje predstavljaju i crnogorski dio odbora za stabilizaciju i pridruživanje imaju i ključnu ulogu u izradi, kao i daljoj implementaciji Nacionalnog programa za integraciju.

U pripremi je Strategija obuke državnih službenika i namještenika za period od 2008 – 2012. Održana je regionalna konferencija „Profesionalizacija i depolitizacija državne službe“ (kao rezultat saradnje Uprave za kadrove, UNDP Podgorica i Zajednice praktičara u oblasti upravljanja ljudskim potencijalima). U toku je veliki broj programa obuke i razvoja kapaciteta javne administracije.

Broj javnih rasprava i ostalih vidova konsultacija u procesu donošenja propisa, politika i planova je znatno uvećan u 2007. godini.

Napravljen je progres u uspostavljanju strateškog i institucionalnog okvira za suzbijanje korupcije. Formirana je Nacionalna komisija za sprovođenje Akcionog plana za borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala, a sprovođenje Akcionog plana se redovno prati. Vlada Republike Crne Gore usvojila je u julu 2005. godine Program borbe protiv korupcije i organizovanog kriminala, a u septembru 2006. godine Akcioni plan za sprovođenje ovog Programa, u čiju matricu su uvrštene međunarodne obaveze Crne Gore, kao i principi međunarodnih dokumenata u ovoj oblasti: Odluka Savjeta Evropske unije o principima, prioritetima i uslovima sadržanim u Evropskom partnerstvu; Konvencija UN-a o transnacionalnom organizovanom kriminalu (Palermo Konvencija); Konvencija UN-a protiv korupcije; Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda; Rezolucija (97) 24 Savjeta Evrope o Dvadeset vodećih principa u borbi protiv korupcije i Deset principa za unapređenje borbe protiv korupcije i organizovanog kriminala u zemljama koje pristupaju EU, zemljama kandidatima i trećim zemljama. Vlada

Crne Gore je u dosadašnjem periodu usvojila dva izvještaja Nacionalne komisije o realizaciji mjera iz Akcionog plana za sprovođenje Programa borbe protiv korupcije i organizovanog kriminala, i oba izvještaja su objavljena i dostupna javnosti na sajtu Uprave za antikorupcijsku inicijativu – (<http://www.gom.cg.yu/files/1186062653.doc>; i <http://www.gom.cg.yu/files/1204640240.doc>). Vlada je za naredni period najavila i pripremu Inoviranog Akcionog plana za sprovođenje Programa borbe protiv korupcije i organizovanog kriminala.

Vlada je donijela Strategiju reforme pravosuđa 2007 – 2012 kao i Akcioni plan za njenu implementaciju. U izradi Strategije učestvovali su i predstavnici pravosudnih organa i međunarodnih organizacija, a posebno je značajno istaći da je Nacrt Strategije bio predmet ekspertize eksperata Savjeta Evrope u okviru Projekta CARDS 2003 za oblast pravosuđa. Zakonik o krivičnom postupku je u proceduri i očekuje se da će u prvoj polovini 2008. godine biti upućen Skupštini. U pripremi su novi zakoni o sudovima i o državnom tužiocu.

Tokom 2007. godine, u procesuiranju slučajeva korupcije, bilo je u radu 45 optuženja protiv 68 lica, donijeto 25 presuda protiv 26 lica, od čega su pravosnažne 11 presuda protiv 11 lica.

Zakon o slobodnom pristupu informacijama se kontinuirano sprovodi, a svi državni organi postupaju u skladu sa Zakonom o slobodnom pristupu informacijama i na taj način doprinose jačanju principa transparentnosti svog rada (kvantitavni podaci dostupni u pojedničnim izvještajima institucija, www.vlada.antikorupc.cg.yu). Novi Zakon o konfliktu interesa je u pripremi, Nacrt ovog zakona se nalazi na javnoj raspravi, nakon čega će biti upućen u Vladinu proceduru.

Nadležni organi sprovodili su intenzivnu javnu kampanju u cilju efikasnijeg učešća građana u borbi protiv korupcije i organizovanog kriminala koja je uključivala i periodična predavanja u srednjim školama i fakultetima. Uprava carina je u izvještajnom periodu izradila 7 brošura, namijenjenih fizičkim i pravnim licima, koje sadrže neophodne informacije o carinskim postupcima sa robom, koja ova lica treba da znaju prilikom dolaska u Crnu Goru. Uprava za antikorupcijsku inicijativu je, u okviru javne kampanje, u dnevnim novinama, objavila 27 oglasa u kojima se građani pozivaju da prijave korupciju i aktivno učestvuju u njenom suzbijanju. U cilju upoznavanje građana sa poreskim propisima, u izvještajnom periodu, na web site-u Poreske uprave (www.poreskauprava.vlada.cg.yu) objavljen je i novi materijal pod nazivom «Korupciji kažimo «NE»», koji je takođe u 870 primjeraka distribuiran područnim jedinicama Poreske uprave, kao i nizu privrednih subjekata i organa državne uprave i lokalne samouprave, a u cilju upoznavanja građana sa poreskim propisima.

Iako je postignut određeni napredak, neophodno je i dalje nastaviti sa realizacijom svih mjera koje su relevantnim anti-korupcijskim dokumentima i procesima planirane za 2008. godinu, što će doprinijeti još efikasnijoj implementaciji Akcionog plana NSOR-a.

Kada je riječ o ostvarivanju mjera u okviru prioritarnog zadatka o decentralizaciji, veoma je značajno pomenuti da je krajem 2007. godine Vlada utvrdila predlog Zakona o izmjenama i dopunama zakona o finansiranju lokalne samouprave.

Takođe, potrebno je istaći kao izuzetno pozitivno i usvajanje Programa rada za bolju lokalnu samoupravu. Pri tome, kontinuirano se realizuju i različiti programi obuke,

posebno na polju jačanja tehničkih i administrativnih kapaciteta na nivou lokalne uprave. Međuopštinska saradnja dobija na značaju.

2.3.2 Obrazovanje

Prioritetni NSOR zadaci

1. Postizanje kvalitetnog obrazovanja za svu djecu; ostvarivanje Milenijumskih razvojnih ciljeva i ciljeva *Nacionalnog akcionog plana za djecu*
2. Povećanje tematskih sadržaja održivog razvoja u nastavnim programima od predškolskog do univerzitetskog nivoa

Obrazovni sistem u Crnoj Gori se poslednjih godina sistemski mijenja, što predstavlja odgovor na društvenu stvarnost koju determiniše dinamičan razvoj novih tehnologija i sve prisutniji proces globalizacije. Jedan od važnih ciljeva tekuće reforme obrazovanja je da kroz redovni obrazovni sistem (predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja) izgradi ličnost učenika/ce koja će poštovati i u budućnosti uvažavati, razumjeti i implementirati osnovne principe i usvojeni koncept održivog razvoja. Obrazovanje ima ključnu ulogu ne samo za ostvarivanja ciljeva održivog razvoja u Crnoj Gori veći i za proces EU integracija.

U prethodnoj godini ostvareni su značajni rezultati u implementaciji NSOR i Strateškog plana reforme obrazovanja u Crnoj Gori. Pored toga, MPN je donijelo i poseban Akcioni plan za integraciju tema održivog razvoja u obrazovni sistem 2007 – 2009, kao dodatak Strateškom planu reforme obrazovanja za period 2005 – 2009. godine.

Izvršena su značajna finansijska ulaganja radi stvaranja uslova za kvalitetnu implementaciju reformisanih obrazovnih programa. U toku 2007. godine, MPN je u rekonstrukciju, izgradnju i opremanje školskih objekata uložilo oko 5 mil. € sopstvenih i još oko 1,1 mil. € donatorskih sredstava. Pored ovoga, kreditnim sredstvima je finansirana izgradnja jedne nove srednje škole (3,9 mil. €) i upravne zgrade za obrazovne ustanove (2,9 mil. €). Za nabavku nove ICT opreme (računara, skenera, dijaprojektora i alarmnih uređaja) prethodne godine utrošeno je oko 2,5 mil. €. Kupljeno je 1.650 novih računara za potrebe osnovnih i srednjih škola, a za primjenu ICT programa obučeno je 95 nastavnika iz 53 škole.

Stopa upisa u osnovnu školu je relativno visoka i prema podacima Monstata za 2003. godinu iznosila je 96,9%; u skladu sa Milenijumskim razvojnim ciljevima, cilj za 2015. godinu je 99%. Broj Romske djece upisane u osnovne škole je u porastu (sa 1.195 u školskoj 2005/06 na 1.236 u 2006/07 godini). Za djecu čiji su roditelji korisnici materijalnog obezbeđenja porodice nastavljeno je sa dodjeljivanjem besplatnih udžbenika. Isti se dodjeljuju i djeci sa posebnim potrebama u inkluzivnom programu, djeci u posebnim ustanovama, djeci bez roditeljskog staranja i djeci palih boraca.

NAPOMENA: više pokazatelja o realizaciji ovih i ostalih mjera (opisanih ispod) iz Akcionog plana NSOR dato je u tabelarnom pregledu (u dijelu II ovog Izvještaja).

Implementacija novih obrazovnih programa odvija se u skladu sa dinamikom plana reforme tako da je u 2007. godini obuhvaćena većina osnovnih i srednjih škola. Za nove obrazovne programe je do 2007. godine obučeno ukupno 3.551 nastavnika u osnovnom i 1.396 u srednjem obrazovanju.

U cilju povećanja tematskih sadržaja održivog razvoja u nastavnim programima, urađeni su sledeći izborni programi:

- za osnovne škole: Karakteristike morskog ekosistema, Zanimljiva geografija, Preduzetništvo, Zdravi stilovi života, Istraživanje humanitarnog prava, Hemija kroz eksperimente i Ljekovito bilje;
- za gimnazije: Građansko obrazovanje, Ekologija, Biodiverzitet, Hemija i život i Metode i tehnike istraživanja u hemiji.

Kroz programe inkluzivnog obrazovanja obuhvaćeno je 185 djece sa posebnim potrebama u predškolskom, 1.591 dijete u osnovnom i 196 djece u srednjoškolskom obrazovanju. Za rad sa djecom sa posebnim potrebama i implementaciju novih obrazovnih programa izvršena je obuka vaspitača i nastavnika, a uvedeni su i mobilni timovi podrške.

Saradnja NVO sektora i MPN je u toku 2007. godine rezultirala sa 11 projekata koji su sprovedeni u osnovnim i srednjim školama sa sadržajima održivog razvoja. Takođe, realizovan je internacionalni projekat RAVE Space „Podizanje svijesti o vrijednosti prostora kroz proces obrazovanja.”

Od mjera predviđenih NSOR, tokom prošle godine nije postignut značajniji progres kod kreiranja 20% slobodnih sadržaja u postojećim programima. Međutim, ovdje treba imati u vidu da se pored definisajna izbornih sadržaja, kreiranje 20% sadržaja može posmatrati i kroz način organizacije rada nastavnika na času, te da, stoga, nije moguće decidno utvrditi koliko progres je postignut.

Neke od izraženih poteškoća/nepovoljnih pokazatelja koji se odnose na sektor obrazovanja uopšte su nizak stepen obuhvata djece predškolskim obrazovanjem (20% odnosno 29% ako se u obzir uzmu djeca koja pohađaju privatne ustanove koje se bave ovim vidom obrazovanja, a čije je licenciranje u toku) kao i skromni rezultati ostvareni na međunarodnom testiranju PISA učenika petnaestogodišnjaka objavljenih krajem 2007. (Napomena: U realizaciji testiranja PISA nisu bila uključena djeca koja su nastavu pratila u skladu sa novim obrazovnim programima, te rezultati PISA istraživanja, upravo, treba tumačiti kao potvrdu neophodnosti reforme obrazovanja.)

2.3.3 Zdravstvo

Prioritetni NSOR zadaci

1. Poboljšati kvalitet života u vezi sa zdravljem (uz promovisanje zdravih stilova života)
2. Očuvanje i unapređenje zdravlja stanovništva sa posebnim osvrtom na posebno osjetljive kategorije stanovništva

Za ostvarivanje prioritetnih zadataka NSOR, realizovan je ili započet niz mjera u oblasti zdravstva. Strategija za kontrolu pušenja je rađena za period od 2003 – 2007 tako da su u toku pripreme za izradu nove Strategije i Akcionog plana, a radi se i na imenovanju

Nacionalne komisije za kontrolu duvana. U toku je revizija Zakona o ograničenju upotrebe duvanskih proizvoda, a očekuje se i ratifikacija Okvirne konvencije za kontrolu duvana. Završava se novo Globalno istraživanje o potrošnji duvana, a završene su studija prevalence, ekonomska i pravna studija, veliki broj nacionalnih konferencija, edukacija za sprovođenje kampanja na terenu, osmišljeni su i urađeni propagandni materijali itd.

Institut za javno zdravlje je u maju 2007. godine pokrenuo izradu Nacionalnog strateškog odgovora na droge 2008 – 2012 i Akcionog plana za implementaciju aktivnosti iz Strategije za prevenciju narkomanije za period 2008 - 2009. Rad na izradi dokumenata se odvijao kroz međuresorske radne grupe formirane od predstavnika 23 institucije i organizacije. Oba dokumenta su izrađena i prosljeđena MZRSS, a usvajanju će prethoditi javna rasprava koja će uključiti sve zainteresovane strane. Krajem marta 2008. završena je Strategija za prevenciju narkomanije.¹³

Strategija bezbjedne hrane usvojena je 2006. godine. Po donošenju Strategije pristupilo se izradi Zakona o bezbjednosti hrane koji je usvojen decembra 2007. godine; izrada podzakonskih akata je u toku (usvajanje planirano do maja tekuće godine). U skladu sa preporukama Strategije, formirani su stručni timovi koji su obišli laboratorije koje se bave kontrolom bezbjednosti hrane. Pripremljen je izvještaj na osnovu koga je trebalo da se napravi revizija ovlašćenja, što još uvijek nije urađeno.

U okviru Savjeta za opšte obrazovanje Crne Gore a u koordinaciji Zavoda za školstvo, urađen je Obrazovni plan i program za novi izborni predmet „Zdravi životni stilovi“ koji će se izučavati u 8-om i 9-om razredu osnovnih škola. Sačinjen je i udžbenik za nastavnike (autori su iz Zavoda za školstvo, Instituta za javno zdravlje i Kliničkog centra), koji trenutno prolazi kroz fazu pilotiranja od strane edukovanih nastavnika. U saradnji Instituta za javno zdravlje, Zavoda za školstvo i NVO „CAZAS“ pripremljeni su priručnici za prevenciju narkomanije za srednju školu. Program je implementirala NVO „CAZAS“ putem vršnjačke edukacije.

Program obaveznih imunizacija se permanentno sprovodi već nekoliko decenija. U narednom periodu očekuje se, u skladu sa epidemiološkom situacijom i preporukama SZO, uvođenje novih vakcina koje će doprinijeti boljoj kontroli pojedinih zaraznih bolesti za koje sada ne postoje specifične mjere primarne prevencije.

MZRSS i Institut za javno zdravlje smatraju neprihvatljivom formulaciju i sadržaj mjere Akcionog plana NSOR koja se odnosi na „...liječenje i rehabilitaciji duševno oboljelih, kao i poseban smještaj i liječenje oboljelih od duševnih bolesti koji mogu da ugroze sebe i okolinu u kojoj žive.“ Ocijenjeno je da ovakav pristup doprinosi stigmatizaciji osoba koje pate od poremećaja mentalnog zdravlja i da nije u skladu sa tekućim reformama u ovoj oblasti. Suprotno ovoj mjeri a u skladu sa međunarodnim standardima, reforma u oblasti mentalnog zdravlja ima za cilj veći stepen prihvata osoba koje pate od poremećaja mentalnog zdravlja u zajednicu u kojoj žive odnosno pružanje pomoći kroz Centre za mentalno zdravlje u zajednici (a ne smještaj u posebne institucije). Snažno je sugerisano da se promijeni formulacija „duševno oboljeli“ i sadržaj ove mjere uskladi sa strateškim opredjeljenjima reforme zdravstvenog sektora.

13) Ova oblast je u Crnoj Gori ranije bila definisana kroz nekoliko dokumenata. Stručni tim Vlade RCG je 2001. godine izradio petogodišnji „Plan i program za suzbijanje bolesti zavisnosti u Crnoj Gori.“ Nakon toga, Vlada RCG donijela je „Dugoročni plan i program za suzbijanje bolesti zavisnosti u Crnoj Gori.“ Uslijedio je „Akcion plan za prevenciju narkomanije kod djece i omladine u Crnoj Gori“ koji je definisao aktivnosti na suzbijanju narkomanije za period 2002 – 2006.

Akcionni plan za kontrolu pušenja nije u potpunosti realizovan zbog nedostatka resursa, iako je odrađen veliki dio aktivnosti; jedan dio sprovedenih aktivnosti je podržan od strane Instituta za javno zdravlje, a drugi dio od donatora. Iako nema preciznih podataka o broju pušača, procjenjuje se je taj broj na nivou od oko 50% ukupne populacije.

2.3.4 Ravnopravnost i socijalna zaštita

Prioritetni NSOR zadaci

1. Povećanje kvaliteta usluga socijalne zaštite i ekonomsko osnaživanje lica u stanju socijalne potrebe
2. Jačanje rodne ravnopravnosti

Za ostvarivanje NSOR zadatka koji se tiče poboljšanja sistema socijalne zaštite značajno je unapređenje strateškog okvira koje je postignuto tokom prošle godine. U julu 2007. godine usvojena je Strategija za suzbijanje siromaštva i socijalne isključenosti 2007 – 2011. Ovaj dokument je kompatibilan sa NSOR, Akcionim planom za evropsko partnerstvo, Nacionalnom strategijom za trajno rješavanje problema izbjeglica i interno raseljenih lica i Nacionalnim akcionim planom za Dekadu uključenja Roma 2005 - 2015. Decembra 2007. usvojene su i Strategija razvoja socijalne i dječje zaštite, Strategija razvoja socijalne zaštite starih lica i Strategija integracije osoba sa invaliditetom.

U skladu sa Akcionim planom Strategije razvoja socijalne i dječje zaštite 2008 – 2012 u narednoj godini posebna pažnja biće posvećena preispitivanju visine materijalnih davanja u oblasti socijalne i dječje zaštite, decentralizaciji sistema, razvoju informacionog sistema i zaštiti djece bez roditeljskog staranja i djece sa poremećajem u ponašanju. U cilju zaštite djece sa smetnjama u razvoju nastaviće se aktivnosti na otvaranju dnevnih centara u Beranama, Nikšiću i Pljevljima, a u toku su i pripremne aktivnosti u Herceg Novom i Baru. Navedeni programi se realizuju u saradnji sa lokalnom samoupravom i nevladinim sektorom. Važan segment u oblasti socijalne i dječje zaštite je i ratifikacija međunarodnih konvencija koje tretiraju ovu oblast i njihova implementacija, kao i izvještavanje prema relevantnim institucijama o primjeni ratifikovanih dokumenata.

Prioriteti Strategije razvoja socijalne zaštite starih lica 2008 – 2012 su utvrđivanje standarda, podrška lokalnoj samoupravi u donošenju planova i programa socijalne zaštite starih lica, pronalaženje održivog rješenja za program pomoći u kući, kao i nastavak aktivnosti na izgradnji objekata za palijativnu njegu.

Osnovni cilj Strategije za integraciju osoba sa invaliditetom 2008 – 2016 je unapređenje položaja osoba sa invaliditetom u Crnoj Gori i njihovo ravnopravno uključivanje u sve oblasti društva. Za ostvarivanje ove Strategije predviđeno je (II kvartal 2008.) donošenje Akcionog plana za period 2008 – 2010. Donešen je Zakon o kretanju slijepog lica uz pomoć psa vodiča. U ovoj godini će biti donijeti Zakon o zaštiti osoba sa invaliditetom od diskriminacije i Zakon o povlasticama invalidnih lica u unutrašnjem putničkom saobraćaju.

Posebna pažnja u narednom periodu biće posvećena poboljšanju uslova smještaja u Specijalnom zavodu „Komanski most“ koji se bavi zbrinjavanjem osoba koje su

umjereno i teško ometene u mentalnom razvoju. U toku su aktivnosti na izradi projektne dokumentacije za izgradnju novog objekta gdje će biti smještena samo djeca.

U ovoj godini će se realizovati programi u skladu sa Strategijom za trajno rješavanje pitanja raseljenih i izbjeglih lica. Crna Gora će aktivno participirati u procesu realizacije Sarajevske deklaracije koja ima za cilj trajno rješavanje problema izbjeglica. Zaštita azilantata, u dijelu nadležnosti MZRSS, realizovaće se donošenjem zakona o socijalnoj zaštiti ovih lica. Relizacija različitih programa zaštite Roma je, takođe, jedna od oblasti koja će se realizovati u narednom periodu shodno Dekadi inkluzije Roma.

Opštine sve više prepoznaju svoju ulogu u pogledu pružanja usluga socijalno ugroženim licima na svojoj teritoriji i njihove aktivnosti se stalno razvijaju i unapređuju. Aktivnosti pospešuje i sve veća saradnja Vlade sa opštinama u svim segmentima za koje postoji interesovanje.

Za prvi Izvještaj o napretku u implementaciji NSOR nijesu dobijene informacije o ostvarivanju mjera predviđenih za jačanje rodne ravnopravnosti.

2.3.5 Kultura i mediji

Prioriteti NSOR zadaci

1. Očuvanje kulturnih dobara i kulturne raznolikosti
2. Profesionalizacija medija i ostvarivanje značajnijeg doprinosa medija podizanju svijesti o održivom razvoju i slobodnom pristupu informacijama

Na izradi Nacionalne strategije o kulturnoj politici rađeno je tokom 2007. godine, ali zbog odustajanja pojedinih obrađivača materijala, određene oblasti još uvijek nijesu završene. Programom rada Vlade za 2008. godinu planiran je završetak Nacionalne Strategije za III kvartal. Radne grupe za izradu zakona (predviđenih NSOR) su tokom 2007. godine pripremile nacрте zakona o muzejskoj (planirano usvajanje za II kvartal), arhivskoj (IV kvartal) i bibliotečkoj djelatnosti (II kvartal). U toku je izrada nacрте Zakona o kulturnim dobrima (planiran za IV kvartal). Pored toga, Ministarstvo kulture, sporta i medija (MKSM) pristupilo je izradi Zakona o kulturi (planiran za IV kvartal).

Republički zavod za zaštitu spomenika kulture je tokom 2007. godine radio na digitalnoj obradi podataka za svaki od 357 zakonom zaštićenih nepokretnih spomenika kulture. U digitalni dosije unose se svi osnovni normativni i stručni podaci o spomeniku kulture, ali još uvijek nije formirana centralna baza podataka. U Narodnom muzeju Crne Gore (NMCG) u okviru INFO Sistema NMCG DATA za potrebe kompletiranja muzejske elektronske dokumentacije snimljeno je 4.500 muzejskih jedinica i iste su unešene u digitalnu bazu podataka. Još uvijek nije formiran jedinstveni informacioni sistem za umrežavanje institucija iz oblasti zaštite kulturne baštine.

Pristupilo se izradi arheološke karte Crne Gore. Urađen je Program rekognosciranja terena, što je preduslov za izradu arheološke karte. Obavljeno je rekognosciranje na teritorijama opština: Plav, Berane, Andrijevica, Kotor i Herceg Novi.

MKSM je uradilo predlog Zakona o ratifikaciji konvencije o zaštiti i promociji raznolikosti kulturnih izraza, koji je usvojen na Vladi u februaru 2008.godine. Menadžment plan zaštićenog područja Svjetskog naslijeđa Kotora je urađen i predat UNESCO-u. Izvještaj je usvojen na 31. zasjedanju Komiteta Svjetske baštine, a date su i preporuke za njegovu dalju implementaciju.

Kad je u pitanju drugi prioritetni NSOR zadatak u ovoj oblasti, progres je ostvaren kod prve dvije mjere (koje se odnose na donošenje zakona i obuku). U 2007. godini urađen je nacrt Zakona o nedozvoljenoj medijskoj koncentraciji, a njegovo usvajanje je planirano za I kvartal 2008.

Institut za medije je u saradnji sa MKSM i Asocijacijom mladih novinara organizovao tri seminara (u Bijelom Polju, Bečićima i Podgorici) posvećena edukaciji građana i NVO-a o sprovođenju Zakona o slobodnom pristupu informacijama. U organizaciji Instituta, u Podgorici su, takođe, održana dva seminara posvećena edukaciji medija o korupciji i organizovanom kriminalu i istraživačkom novinarstvu.

O stepenu sprovođenja treće mjere predviđene AP nije bilo moguće dati preciznu ocjenu budući da u Crnoj Gori trenutno ima više stotina registrovanih štampanih medija i više desetina elektronskih medija a da pri tom ne postoji organizacija koja prikuplja, sintetizuje i statistički obrađuje podatke o zastupljenosti tema održivog razvoja. Preporučeno je da bi zbog značaja Strategije i pitanja održivog razvoja bilo dobro formirati tijelo (moguće komisiju) za praćenje i promociju ovog segmenta medijskih programa. Na taj način bi se za pripremu II godišnjeg izvještaja o implementaciji NSOR dobili egzaktni podaci (npr. broj članaka i broj sati u radio i TV emisijama posvećenih pitanjima održivog razvoja).

2.3.6 Urbani razvoj

Prioritetni NSOR zadaci

1. Zaustavljanje nelegalne gradnje i legalizacija objekata uz poštovanje principa i ciljeva Bečke deklaracije, i korišćenje pozitivnih iskustava drugih zemalja u suzbijanju nelegalne gradnje
2. Poboljšanje kvaliteta života i bezbjednosti u urbanim sredinama, sa posebnim osvrtom na uslove života specifičnih (marginalnih) ciljnih grupa; uspostavljanje odgovornog odnosa građana prema urbanoj sredini

Ministar zaštite životne sredine i uređenja prostora je u ime Vlade Crne Gore potpisao Bečku deklaraciju septembra 2004. godine. U istom periodu Ministarstvo je pristupilo izradi Akcionog plana politike stanovanja u Crnoj Gori, kojim su obuhvaćene preporuke i načela Bečke deklaracije, a koji je usvojen na sjednici Vlade Crne Gore krajem aprila 2005. godine.

U matrici broj 4: Neformalna naselja, dati su parametri za sprovođenje Akcionog plana u ovoj oblasti. Ovom matricom bila je predviđena izrada Zakona o legalizaciji čemu se pristupilo u saradnji sa UNDP-om. Pripremljena je radna verzija ovog zakona.

Imajući u vidu iskustva zemalja u okruženju da se prilikom pripreme ovog dokumenta značajno povećavao broj bespravnih graditelja, Vlada Crne Gore se opredjelila da novom zakonskom regulativom u oblasti planiranja i izgradnje objekata obuhvati i nelegalne objekte. Podzakonskim aktima novog Zakona o planiranju i izgradnji objekata, koji je u pripremi, urediće se način i uslovi definisanja statusa bespravno izgrađenih objekata, na državnom i lokalnom nivou u zavisnosti od toga u čijoj su nadležnosti predmetni objekti.

3.

IZGRADNJA
PARTICIPATIVNOG
PROCESA I
PRAĆENJE
IMPLEMENTACIJE
NSOR

U proces izrade NSOR Crne Gore je kroz različite vidove konsultacija bio uključen širok krug društvenih aktera. Strategijom su date preporuke da se u fazi implementacije ulože dodatni naponi da se održi zainteresovanost i aktivna uloga aktera koji su bili uključeni u proces njene izrade odnosno da se osigura uključivanje onih aktera koji nijesu u značajnoj mjeri učestvovali u procesu formulacije dokumenta. Posebno je naglašena potreba uspostavljanja trajnog dijaloga i partnerstva između javnog i poslovnog sektora oko postizanja NSOR ciljeva. Kancelarija za održivi razvoj i Nacionalni savjet za održivi razvoj su apostrofirani kao institucije/tijela koja imaju posebnu ulogu u osiguravanju kontinuiranog i poboljšanog učešća i saradnje svih aktera u implementaciji NSOR.

Tokom procesa izrade NSOR su, u skladu sa mogućnostima, učinjeni značajni naponi da se tok i rezultati procesa predstave javnosti kroz različite vidove komunikacije. Preporučeno je da se ti naponi pojačaju u fazi implementacije dokumenta.

Tokom prve godine implementacije NSOR nije, međutim, bilo značajnog napretka u stepenu saradnje i uključivanju društvenih aktera u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja, a zabilježene su i neke pojave koje mogu oslabiti ostvarenu saradnju i uključenost civilnog sektora (ovo se prije svega odnosi na nerazrješavanje konflikata u procesu razmatranja i usvajanja pojedinih strateških dokumenata na Savjetu za održivi razvoj). Izuzetak su inicijative za kreiranje privatno-javnih partnerstava za održivi razvoj, s tim što djelotvornost ovakvih napora tek treba da se testira u praksi. Protekle godinu, takođe, karakteriše odsustvo napora da se Strategija dalje promoviše i prezentira javnosti.

Vežano za koordinaciju i praćenje implementacije, kao i za preporuke koje je Strategije dala o ovim pitanjima može se konstatovati slijedeće:

- nije uspostavljen sistem (imenovanjem kontakt osoba u institucijama koje se javljaju kao ključni nosioci mjera NSOR Akcionog plana ili na drugi način) za koordinaciju i kontinuirano praćenje implementacije; inter-resorne grupe koje su bile formirane nijesu zaživjele;
- Kancelarija za održivi razvoj jedno vrijeme nije djelovala punim kapacitetom; prepoznate su (i na njihovom prevazilaženju se radi) određene slabosti u načinu organizacije i rada Savjeta za održivi razvoj a kapaciteti dijela administracije koji se bavi životnom sredinom nijesu značajno poboljšani;
- još uvijek se ne može govoriti o značajnom napretku u stepenu koordinacije među različitim djelovima administracije (horizontalno i vertikalno), iako je evidentan porast broja mehanizama i procesa kojima se to teži postići.

Kada je riječ o ocjeni sprovođenja mjera iz Akcionog plana i ocjeni njihove djelotvornosti, u samoj Strategiji je prepoznato da će poseban problem predstavljati slabosti sistema prikupljanja i obrade podataka koje se prisutne u Crnoj Gori u gotovo svim oblastima relevantnim za NSOR. Zato je preporučeno da se daljoj reformi statističkog sistema usaglašavanju sa EU standardima u svim oblastima posveti posebna pažnja (naglašena je potreba usaglašavanja sistema monitoringa u oblasti životne sredine sa sistemom EEA).

Uprkos realizovanim inicijativama u pojedinim sektorima¹⁴ i tekućim/planiranim poboljšanjima monitoringa i informacionog sistema kod većeg broj NSOR oblasti¹⁵, može se reći da u 2007. godini nije bilo velikog napretka u dostupnosti pokazatelja za ocjenu

14) Za sektor turizma se, na primjer, ulažu naponi na definisanju i praćenju indikatora održivosti; drugi sektori kao što je obrazovanje imaju razvijen sistem indikatora za praćenje procesa i reformi koje su u toku.

15) Uključujući energetiku, prostorno planiranje, životnu sredinu, šumarstvo i druge oblasti.

implementacije NSOR. Ovo je posebno vidljivo u tabelarnom dijelu (II dijelu) ovog Izvještaja gdje su tek za manji broj mjera dati indikatori predviđeni NSOR Akcionim planom (ili neki drugi relevantni indikatori). Pregled dostupnih opštih indikatora predviđenih NSOR (za posljednje dvije, ili za posljednje godine za koje postoje podaci) dat je u slijedećoj tabeli:

NSOR cilj	Indikator	2007 (ili posljednja dostupna god)	2006 (ili pretposljednja dostupna god)
Ubrzati ekonomski rast i razvoj i smanjiti regionalne razvojne nejednakosti	BDP po glavi stanovnika	3.443 € (2006)	2.912 € (2005)
	BDP po regionima	Nije dostupan	Nije dostupan
	Stopa nezaposlenosti ¹⁾	29,6 (2006)	30,3 (2005)
	Učešće MSP u BDP	Nije dostupan	Nije dostupan
	Trgovinski deficit	1.535,39 mil.€	855,2 mil.€
	Direktne strane investicije i ODA ²⁾	1.007,7 mil.€	644,33 mil.€
	Godišnje investicije u infrastrukturu ³⁾		
	Međunarodni prihodi od turizma	367 mil.€	216 mil.€
	Učešće broja kreveta koji nisu locirani u obalnom području u ukupnom broju turističkih kreveta	4%	4%
	Javni i privatni izdaci za istraživanje i razvoj	0,26%	0,18%
	Potoršnja energije po glavi stanovn. ⁴⁾	-	55,48 GJ
	Potoršnja energije po jedinici BDP (ukupno i po sektorima)	Nije dostupan	Nije dostupan
	Učešće proizvodnje energije iz obnovljivih izvora u ukupnoj proizvodnji energije	65% ⁵⁾	-
Smanjiti siromaštvo; obezbijediti jednakost u pristupu uslugama i resursima	Stopa siromaštva i pokazatelji nejednakosti (Gini koeficijent, decil količnik), ukupno i po regionima odnosno osjetljivim kategorijama stanovništva	-	12,2 (stopa s.) ⁶⁾ 0,29 (Gini kf.) 7 (decil kol.) (2002)
	Stopa upisa u osnovnu školu	96,9% ⁷⁾	-
	Pismenost kod uzrasta 15 – 24 godine ⁸⁾		
	Stopa smrtnosti odojčadi	11,0 (2006)	9,5 (2005)
	Stopa smrtnosti djece ispod 5 godina života	12,1 (2006)	11,1 (2005)
	Stopa nezaposlenosti žena ⁸⁾	30,1 (2006)	35,5 (2005)
Osigurati efikasnu kontrolu i smanjenje zagađenja, i održivo upravljanje prirodnim resursima	Procenat teritorije zaštićen radi očuvanja biodiverziteta	7,72%	7,72%
	Površina zaštićenih oblasti mora i obalnog područja	-	-
	Potoršnja vode po glavi stanovnika	-	86,1 m ³ (2005)
	Procenat otpadnih voda koje se prečišćavaju	-	18,86 % (2005)
	Teritorija pod šumama	-	44,6% (2005)
	Gustina turizma na obali	95% od uk.br. noćenja	96% od uk.br. noćenja
	Emisije CO ₂ po glavi stanovnika	-	-
Potrošnja supstanci koje oštećuju ozonski omotač	-	-	
Poboljšati sistem upravljanja i učešća javnosti; mobilisati sve aktere, uz izgradnju kapaciteta na svim nivoima	Udio poreskih prihoda lokalne samopurave izražen kao procenat od ukupnih poreskih prihoda	-	8,4%

- NAPOMENE:
- 1) Izvor podataka o nezaposlenosti je Anketa o radnoj snazi.
 - 2) Podaci se odnose samo na bruto direktne strane investicije (prema Biltenu CB), bez zvanične razvojne pomoći (ODA). Neto direktne strane investicije su u 2007. godini bile 524,9 mil. €. Prema podacima MTZŽS investicije u turizam su bile 142 mil. € (2006) i 90 mil. € (2007).
 - 3) Dostupan podatak za građevinarstvo za 2006 – 57,013 mil.€.
 - 4) Potrošnja finalne energije u 2006. godini je iznosila 34,4 PJ (br. stanovnika 620.000).
 - 5) Podatak važi ukoliko se u obnovljive izvore energije svrstaju i velike hidroelektrane.
 - 6) Svi podaci iz 2002; nema novijih podataka.
 - 7) Izvor: Strategija za suzbijanje siromaštva i socijalne isključenosti, Vlada CG, jul 2007. Prema UNICEF podacima za istu godinu stopa je 98%.
 - 8) Prema popisu iz 2003, od ukupno 98.350 lica u ovoj starosnoj kategoriji bilo je 580 nepismenih.
 - 9) Izvor podataka je Anketa o radnoj snazi.

4.

FINANSIRANJE IMPLEMENTACIJE NSOR

Politika budžetske potrošnje u 2006. godini bila je usmjerena ka povećanju izvornih prihoda i finansiranju izdataka iz realnih izvora, povećanju kapitalnih izdataka za finansiranje infrastrukture i nabavku opreme, smanjenju učešća izdataka za bruto zarade, i smanjenju državnog duga. U realizaciji ovih ciljeva posebnu važnost je imalo dosledno sprovođenje fiskalne politike koja se kretala u okvirima predviđenim Agendom ekonomskih reformi, a ključni parametri koji je definišu usklađeni su sa okvirima i ciljevima dogovorenim sa MMF-om i Svjetskom bankom.

Ukupni rashodi budžeta u 2006. godini bili su 587,39 mil.€ (porast sa 439,24 u 2004. odnosno sa 581,02 mil.€ u 2005. godini), a ukupne investicije bile su 31,63 mil.€. U odnosu na 2004. godinu, investicije su porasle 2.5 puta. Suficit Budžeta Republike za 2006. godinu iznosio je 80,13 mil.€ odnosno 3,7% BDP. Iz suficita je finansirana otpлата državnog duga i povećanje depozita državnog budžeta. Pregled korišćenja budžetskih sredstava za 2005 i 2006. godinu dat je u sljedećoj tabeli:

Organizaciona klasifikacija	Ministarstvo ili agencija	Visina budžetskih rashoda mil.€ (2005)	Udio u ukupnim rashodima (2005)	Visina budžetskih rashoda mil.€ (2006)	Udio u ukupnim rashodima (2006)
240-244	Ministarstvo životne sredine	3,24	0,56%	3,24	0,55%
200-204	Ministarstvo zdravlja	7,67	1,32%	9,32	1,59%
290	Direkcija javnih radova	9,34	1,61%	8,99	1,53%
280	Direkcija za javne nabavke	6,83	1,18%	7,98	1,36%
160	Sudstvo	7,54	1,30%	8,42	1,43%
190 - 195	Ministarstvo kulture	7,51	1,29%	8,80	1,50%
120	Ministarstvo PŠV	8,04	1,38%	9,62	1,64%
110	Ministarstvo saobraćaja	20,37	3,51%	10,21	1,74%
660	Direkcija za državne puteve	-	-	15,44	2,63%
470	Ministarstvo odbrane	40,61	6,99%	39,58	6,74%
480	Republički penzioni fond	45,88	7,90%	54,57	9,29%
090 - 091	Ministarstvo rada	43,87	7,55%	45,05	7,67%
100 - 102	Ministarstvo unutrašnjih posl	49,73	8,56%	57,41	9,77%
080, 085	Ministarstvo prosvjete i nauke	82,70	14,23%	87,19	14,84%
070 -072	Ministarstvo finansija	159,58	27,47%	134,82	22,95%
	Ukupni rashodi navedenih korisnika	489,66	84,84%	500,62	85,23%
	Ukupni budžetski rashodi	581,02	100,00%	587,39	100,00%

Izvor: Zakon o završnom računu budžeta Republike Crne Gore za 2006. godinu

Ministarstvo finansija je u 2006. godini bilo najveći korisnik budžetskih sredstava (22,95% ukupnog budžeta). Učešće ovog Ministarstva u budžetu smanjeno je za 4,5% u odnosu na 2005. godinu, što je rezultat niže otplate dospjelog duga usled smanjenja zaduženosti države. Značajan korisnik budžetskih sredstava bilo je i Ministarstvo prosvjete i nauke u iznosu od 87,19 mil.€. Ono je u 2006. godini neznatno povećalo učešće u budžetu na blizu 15%. Ministarstvo unutrašnjih poslova učestvovalo je u budžetu sa skoro 10%, Penzioni fond sa 9%, Ministarstvo rada i socijalnog staranja sa 7,67%, a Ministarstvo odbrane sa 6,74% (uz neznatno smanjenje u odnosu na 2005 godinu).

Za finansiranje zaštite životne sredine bilo je opredijeljeno 3,24 mil.€ odnosno 0,55% ukupnih izdataka. Najveći dio ovih sredstava realizovan je za zaštitu životne sredine posredstvom Ministarstva zaštite životne sredine i uređenja prostora (2,6 mil. €). Za zaštitu biljnog i životinjskog svijeta utrošeno je 0,44 mil. € posredstvom JP Nacionalni parkove Crne Gore.

NSOR je dala niz preporuka vezano za finansiranje implementacije. Neke od tih preporuka su navedene u tekstu koji slijedi, uz kratak komentar aktivnosti koje su sprovedene u cilju njihove primjene.

Preporuka NSOR: Vlada treba da obezbijedi programsko planiranje budžeta koje će podržati strateške prioritete

Komentar: Aktivnosti usmjerene na poboljšanje kvaliteta javnih finansija u Crnoj Gori u poslednjoj godini odvijaju se u dva pravca. Prvi predstavljaju promjene zakonodavnog okvira, a drugi segment predstavlja implementacija različitih aktivnosti usmjerenih na poboljšanje kvaliteta rada i samih procedura vezanih za programiranje i realizaciju javnih finansija.

U 2007. godini donesene su Izmjene i dopune zakona o budžetu kojima je definisano integrisanje i transformacija van-budžetskih fondova u državne fondove, utvrđena je detaljnija procedura donošenja budžeta lokalnih samouprava i kontrola trošenja sredstava na lokalnom nivou, i definisana implementacija Kapitalnog budžeta.

Osim dopuna zakonodavnog okvira, u toku je i nastavak implementacije programskog budžeta. Kod implementacije programskog budžeta u Crnoj Gori zastupljen je model Budžetskog programa koji predstavlja glavnu aktivnost (program) ili grupu aktivnosti (podprogram i) koji se realizuje preko potrošačkih jedinica. Uvedena su dva nivoa primjene programskog budžeta koji se iskazuju preko programa i podprograma. Reformom programskog budžeta planira se uvođenje logične programske klasifikacije za cjelokupan budžet, kao i priprema IT sistema za monitoring i izvršenje budžeta prema programskoj strukturi. Prelazak sa linijskog na programski budžet predviđa se u 2008. godini, tako da bi budžet za 2009. godinu bio pripremljen sa programskom strukturom. Potpuna implementacija programskog budžeta, koja uključuje indikatore i potpunu primjenu metoda „odozgo na dolje” u procesu pripreme i planiranja budžeta, predviđa se u srednjem roku.

Preporuka NSOR: Od posebne je važnosti ostvarivanje pristupa EU fondovima podrške u okviru procesa stabilizacije i asocijacije

Komentar: Crna Gora ima status potencijalnog kandidata za članstvo u EU i u pripremi je uvođenje DIS-a, tj decentralizovanog implementacionog sistema u korišćenju sredstava predpristupnih fondova EU¹⁶. U Ministarstvu finansija je u toku formiranje CFCU (Centralne jedinice za finansiranje i ugovaranje) i NF (Nacionalnog fonda), kao i neophodne infrastrukture za uvođenje DIS-a. Što se tiče IPA-a sredstava (Instrument za pred-pristupnu pomoć), predviđeno je da Crna Gora u periodu 2007-2009 godine koristi ova sredstva u iznosu od preko 30 mil. € godišnje.

¹⁶ Do sada je bio u primjeni centralizovani sistem u kojem je EAR bila implementaciona agencija za korišćenje sredstava pred-pristupnih fondova EU (CARDS, ISPA, SAPARD i dr.).

Uvođenjem IPA-e Crna Gora učestvuje u raspodjeli evropskih fondova na jedinstven način sa državama zapadnog Balkana. Imajući u vidu da Crna Gora ima status potencijalnog kandidata, potrebno je naglasiti da joj je omogućeno učestvovanje u okviru prve dvije komponente IPA-e: Podrška tranziciji i jačanje institucija i Regionalna i prekogranična saradnja. Sredstva su usmjerena na povećanju stepena usklađenosti sa *acquis-em* i stvaranje osnove za korišćenje komponenti IPA-e dostupnih sticanjem statusa kandidata (Regionalni razvoj; Razvoj ljudskih resursa; Ruralni razvoj).

5.

OSVRT NA OCJENE
O NAPRETKU I
PREPORUKE ZA
DALJI PROCES
IMPLEMENTACIJE
NSOR

Na osnovu pregleda informacija i ocjena koje su prikupljene u procesu pripreme Prvog izvještaja o napretku u implementaciji NSOR, a polazeći od ciljeva, zadataka i preporuka Strategije, napravljena je analiza i izvedeni su određeni zaključci i preporuke. Zaključci i preporuke su prezentirani u daljem tekstu Izvještaja.

U periodu na koji se odnosi ovaj Izvještaj iniciran je i djelimično ili u potpunosti realizovan veliki broj aktivnosti, projekata i mjera koje se mogu podvesti pod prioritetne zadatke i mjere projektovane Akcionim planom Strategije. Za veći broj oblasti koje su predmet Strategije evidentni su značajni pomaci u kreiranju zakonodavnog i strateškog okvira kao neophodnih strukturnih pretpostavki za ostvarivanje ciljeva održivosti, a, takođe, je evidentan i napredak u pripremi projekata i projektne dokumentacije. Taj napredak je nešto manje vidljiv (i za manji broj oblasti) u kreiranju institucionalnog okvira. Napredak je najmanje vidljiv u dijelu jačanja administrativnih kapaciteta i u reformi sistema uprave koji su potrebni da bi se koordiniranom akcijom u najkraćem mogućem periodu i uz najmanje troškove postigli zacrtani ciljevi. Vezano za kapacitete, takođe, je primjetno da će primjena novih propisa, strategija i planova predstavljati veliki izazov u narednom periodu implementacije Strategije.

Aktivnosti koje su u toku ili koje su već realizovane se, međutim, u najvećoj mjeri sprovode kao dio redovnog rada organa uprave i relevantnih institucija/drugih aktera i gotovo da i nema indicija da su te aktivnosti rezultat organizovanog i koordiniranog napora da se sprovede NSOR Crne Gore. Izuzetak su pojedini sektori/oblasti za koje se već duže vrijeme implementiraju obuhvatni reformski procesi i kod kojih se sektorski prioriteti u velikoj mjeri poklapaju sa onima koji su definisani Strategijom. Ovakva situacija ima svoju dobru i lošu stranu: dobro je to što je NSOR 'uklopljena' u tekuće planove i programe, ali je zabrinjavajuće to što sa ovakvim pristupom postoji značajan rizik da se u onim mjerama u kojima se NSOR moguće ne poklapa sa sektorskim pristupima odstupi od projektovanih ciljeva održivog razvoja.

Nedostatak ili nedovoljna koordinacija među različitim sektorima koja se manifestovala i u procesu pripreme ovog Izvještaja je, takođe, značajan rizik za implementaciju Strategije. Ovo uprkos tome što je postignut određeni, ali još uvijek nezadovoljavajući, pomak u integraciji politika i principa održivog razvoja u sektorske politike. Čini se da je integracija pitanja održivosti u sektorske politike (i uopšte integralan pristup u formulisanju i donošenju razvojnih politika) u proteklom periodu bila više deklarativnog karaktera nego što je sprovedena od vrha (ciljeva i principa) do dna (operativnih mehanizama i instrumenata) usvojenih politika i programa. Ono što predstavlja jednu od prepreka za značajniji napredak u ovoj oblasti je nedostatak parametara i pokazatelja kojima se može preciznije ocjenjivati da li je određena politika ili program održiva ili ne, što ostavlja prostor za različite interpretacije. Još jedan značajan problem za ostvarivanje ciljeva održivog razvoja je nedostatak otvorenih i efikasnih mehanizama za razrješavanje konflikata koji se javljaju u procesu kreiranja i sprovođenja politika.

U procesu sinteze pojedinačnih priloga u ovaj Izvještaj uočene se određene zajedničke karakteristike dostavljenih materijala (tekstualnih priloga i tabelarnih pregleda sa ocjenom statusa mjera iz Akcionog plana koji čine II dio ovog Izvještaja). Smatrajući da su one relevantne za razumijevanje Izvještaja i sticanje cjelovitog utiska o napretku u implementaciji NSOR, neke od tih karakteristike su prezentirane u narednom pasusu:

- Uočeno je da se stepen sprovedenosti nekih mjera ocijenjivao kao veoma visok ako su stvoreni zakonski uslovi ili pripremljena projektna dokumentacija za sprovođenje date mjere.
- Značajan broj priloga za pojedine oblasti je govorio o postignućima iz perioda prije usvajanja NSOR, a kod većine je značajna pažnja posvećena planovima (uglavnom za period do kraja 2008. godinu, ali ponekad i dugoročnijim); ovakav pristup je, naravno, prihvatljiv, ali je bitno da se ne ispusti iz vida da je svrha izvještaja o napretku upravo da se identifikuju ostvareni pomaci u periodu koji se posmatra.
- Primijećeno je da je bilo dosta neujednačenosti u ocjenama o stepenu sprovođenja, što se, donekle, može pripisati i slabostima primijenjene metodologije (koja po svome karakteru ne osigurava potpuno objektiviziranu i preciznu sliku). Međutim, ovo se djelimično može pripisati i nastojanju da se oda priznanje za ono što je učinjeno kroz evidentno značajne napore i rad administracije, odnosno da se istaknu postignuća. Ovakav pristup je razumljiv i prihvatljiv u određenoj mjeri – postignuća svakako treba naglasiti, ali se u isto vrijeme ne trebaju potcjenjivati problemi i eventualni neuspjesi.
- U tekstualnim inputima su uglavnom opisani projekti, programi i mjere na kojima se radi (ili koji su planirani): kod vrlo malog broja priloga za pojedine oblasti učinjen je napor da se identifikuju problemi i njihovi uzroci odnosno da se prepoznaju izazovi za naredni period.
- Ocjene o sprovođenju mjera iz Akcionog plana u većini slučajeva nijesu potkrijepljene indikatorima (posebno ne onim koji su predviđeni Strategijom).
- Kod ocjene mjera sa više nosilaca nije bilo, ili nije bilo dovoljno, koordinacije u pripremi priloga za Izvještaj (što daje osnova da se zaključi da nema dovoljno koordinacije ni u sprovođenju tih mjera). Za pojedine oblasti je jasno da su institucije koje su prepoznate kao glavni nosioci ocjenjivale samo elemente mjera koji su u njihovoj nadležnosti, bez napora da koordiniraju sa ostalima i daju obuhvatnu ocjenu (premda je bilo i primjera organa uprave/institucija koje su se bavile i oblastima koje nijesu bile u domenu njihove direktne odgovornosti).
- Za određeni (manji) broj mjera nije data nikakva ocjena ili nijesu dostavljene nikakve informacije.

Važno je napomenuti da je kod jednog broja mjera bilo sugestija da se određeni aspekti preformulišu ili da se promijeni njihov sadržaj,¹⁷ a u određenom broju slučajeva bilo je predloga da se koriguju vremenski rokovi (pomjere unaprijed kada je riječ o kašnjenju, ili na drugi način koriguju); za manji broj mjera je konstatovano da nijesu predviđene drugim planskim dokumentima¹⁸ ili da se od njih odustalo. Ovi primjeri, iako nijesu brojni, otvaraju pitanje da li da se Akcioni plan Strategije koriguje (i na koji način/od strane koga) poslije usvajanja Izvještaja, ili je pak bolje da se ovakve sugestije notiraju i koriguju kod predviđene revizije Akcionog plana (2010. godine).

17) Najznačajniji primjer ovakve sugestije je mjera u oblasti zdravstva koja je ocijenjena kao neprimjerena i neusklađena sa standardima i principima na kojima se zasniva reforma u oblasti mentalnog zdravlja.

18) Moguća je dvostruka interpretacija ovog primjera: a) on ukazuje na to da se na implementaciji mjera NSOR uglavnom radi kroz aktivnosti na sprovođenju drugih planova i strategija; ili b) radi se o neutemeljenoj i nepotrebnoj mjeri.

Iako nije moguće dati temeljnu ocjenu¹⁹ da li je i u kojoj mjeri implementacija NSOR doprinijela postizanju ciljeva održivosti u prethodnoj godini, imajući u vidu opšte ciljeve Strategije identifikovan je određeni broj pozitivnih pomaka i zabrinjavajućih pojava. Kao pozitivno ocjenjuje se slijedeće:

- Ostvaren je veoma visok stepen ekonomskog rasta i značajno smanjenje nezaposlenosti (mjerene brojem registrovanih nezaposlenih);
- Koncept održivog razvoja je široko prihvaćen, iako ne i uvijek dosljedno integrisan;
- Kod razvoja infrastrukture (putevi, regionalni vodovod, izgradnja i/ili rekonstrukcija kanalizacionih sistema na primorju) napravljen je značajan pomak u pripremi projektne dokumentacije i obezbjeđivanju sredstva; neki infrastrukturni projekti su već u toku;
- Kod rješavanja pitanja prošlih zagađenja ostvaren je značajan napredak u sanaciji jalovišta Mojkovac;
- Napravljeni su izvjesni pomaci u upravljanju otpadom;
- Kod upravljanja prirodnim resursima napravljeni su skromni pomaci (usvajanje novog Zakona o vodama i nacrt Strategije IUOP kao glavna postignuća u 2007, i nešto značajniji pomaci u planiranju upravljanja šumama i uspostavljanju informacionog sistema);
- Reforma obrazovanja je odmakla i uspješno se odvija;
- Evidentirano je, iako malo, povećanje izdataka za istraživanje i razvoj;
- Napravljen je značajan pomak u kreiranju strateškog okvira za unapređenje sistema socijalne zaštite u pravcu ostvarivanju principa jednakosti u pristupu uslugama i resursima; implementacija ostaje veliki izazov.

Od negativnih pojava koje predstavljaju razlog za zabrinutost i ukazuju na pravce djelovanja u narednom periodu može se izdvojiti slijedeće:

- Nema jasnih pokazatelja o tome da li je i u kojoj mjeri ostvareni ekonomski rast održiv; ima upozorenja koja se odnose i na moguću ekonomsku, a i na neodrživost u pogledu očuvanja životne sredine i prirodnih resursa; takođe, nema jasnih pokazatelja o tome koliko je rast socijalno održiv tj. koliko su koristi od njega pravično raspoređene za sve članove društva.
- Kod regionalnog razvoja, nema jasnih pokazatelja da se ulažu posebni naponi za razvoj Sjevernog regiona (na primjer kroz podršku razvoju MSP, kod zapošljavanja i sl).
- Spor napredak ili izostanak napretka kod oblasti kao što su biodiverzitet i kultura.
- Nema značajnih pomaka u primjeni mehanizama i principa održivog razvoja (kao što su SEA, EIA, koncept integralnog upravljanja, princip predostrožnosti u donošenju odluka, vrednovanje resursa ne samo sa ekonomskog već i sa stanovišta njihovih drugih vrijednosti itd.) radi razrješavanja konflikata među različitim ciljevima. Ovo može biti posebno važno budući da su usvojeni ili pred usvajanjem strateški dokumenti koji će u velikoj mjeri usmjeravati korišćenje najznačajnijih prirodnih resursa Crne Gore (prostor/zemljište, vode, šume, more i obalno područje).
- Nema informacija koje ukazuju na to da je budžetom²⁰ značajnije podržana implementacija NSOR. Nije bilo posebnih napora da se osigura dodatna međunarodna razvojna pomoć za implementaciju programa održivosti.

19) Zbog kratkoće perioda na koji se odnosi izvještaj u odnosu na dugoročnije procese koji su karakteristični za ciljeve Strategije, zbog nedostatka pokazatelja, zbog nemogućnosti utvrđivanja trendova u kratkom periodu i sl.

20) Kod finansiranja je zbog dinamike budžetskog ciklusa rađena analiza za period prije usvajanja Strategije (2005 – 2006); analiza podataka za 2007 će biti predmet slijedećeg Izvještaja.

Kao posebno zabrinjavajući ocjenjuje se nedostatak osjetnijeg napretka u razvoju kapaciteta institucija, posebno onih koje se bave upravljanjem životnom sredinom, vodama i prostornim planiranjem kako na nacionalnom tako i na lokalnom nivou. Kao ilustracija ove ocjene može poslužiti i to da uprkos činjenici da su bili predviđeni svim opštim strateškim dokumentima (od Agende ekonomskih reformi na dalje), Agencija i Fond za životnu sredinu još uvijek nijesu osnovani. Neodostatak značajnijih pomaka kod upravljanja i participacije (uključujući suzbijanje korupcije) je, takođe, posebno zabrinjavajući kada se radi o implementaciji NSOR i perspektivi održivog razvoja uopšte.

I pored prepoznatih ograničenja primjenjene metodologije, određenim slabostima u procesu i dosta kratkog vremena koje je bilo na raspolaganju (kao i ograničenih resursa u smislu broja ljudi koji su na izvještaju radili i vremena koje su za to mogli da odvoje), Prvi izvještaj o napretku u implementaciji NSOR, ipak, daje sliku stanja za posmatrani period koja može biti dobar osnov za dalje praćenje procesa i poboljšanja u primjeni principa, ostvarivanju ciljeva i zadataka i sporovođenju mjera NSOR. Na osnovu prethodnih razmatranja mogu se dati slijedeće preporuke:

1. Treba uložiti napore da se bliže utvrde ključni problemi u implementaciji NSOR (odnosno da se provjere/potvrde oni koji su već identifikovani) kako bi se na njihovom prevazilaženju uspješnije radilo tokom slijedeće godine. Takođe, treba donijeti odluku o eventualnim korekcijama Akcionog plana.
2. Za slijedeći izvještaj, a u susret planiranoj reviziji Akcionog plana u 2010. godini, potrebno je uspostaviti stalni sistem za praćenje i ocjenu implementacije NSOR.
3. Budući da su reforma statističkog sistema i uspostavljanje adekvatnih monitoring strukutra i baza podataka dugoročni procesi, potrebno je utvrditi određeni broj indikatora održivosti u ključnim sektorima i pojačati napore za njihovo sistematsko praćenje.
4. Neophodno je pojačati napore u oblastima koje su u ovom poglavlju Izvještaja prepoznate kao oblasti kod kojih je ostvaren slab progres odnosno kod pojava koje su ocijenjene kao zabrinjavajuće sa stanovišta implementacije Strategije i postizanja ciljeva održivog razvoja.
5. Potrebno je reorganizovati Savjet za održivi razvoj i osigurati potrebne resurse za rad Kancelarije za održivi razvoj imajuću u vidu ključnu ulogu ovog tijela/institucije u procesu implementacije NSOR; neophodno je dalje razvijati mehanizme koordinacije i integracije principa održivosti u sektorske politike.
6. NSOR komunikacione aktivnosti treba pojačati u narednom periodu.

PRILOG 1:
IZVORI KORIŠĆENI
U PRIPREMI
INPUTA

Nove tehnologije

Nacrt Strategije o naučno-istraživačkoj djelatnosti
Aplikacija projekta prema EC
dokumentacija i podaci nadležnih ministarstava za ekonomski razvoj i prosvjete i
nauke, turizma i zaštite životne sredine, naučno istraživačkih institucija, Univerziteta
Crne Gore, TEMPUS kancelarije za Crnu Goru,
Godišnji pregled Monstata,
Nacrt Projekta: Osnivanje Nacionalnog centra za čistiju proizvodnju

Vode

Vodoprivredna osnova Crne Gore
Zakon o vodama („Sl.list RCG,” br.27/07)
WFD 2000/60/EC,
Master plan odvođenja i prečišćavanja otpadnih voda Crnogorskog primorja i Cetinja
Strateški Master plan za kanalizaciju i otpadne vode u centralnom i sjevernom regionu
Crne Gore
Izveštaji o realizaciji budžetskih sredstava Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i
vodoprivrede za period 2003-2007. god.
Izveštaji o realizaciji budžetskih sredstava Uprave za vode za 2007. god.

More i obalno područje

Nacionalna strategija za integralno upravljanje obalnim područjem Crne Gore
Studija uticaja ratifikacije Barselonske konvencije i pratećih protokola na nacionalno
zakonodavstvo
Nacionalni program integracija u EU

Upravljanje i participacija

Izveštaj o realizaciji Akcionog plana za implementaciju preporuka za Evropskog
partnerstva u periodu maj – novembar 2007. godine, SEI
Druga informacija o realizaciji Akcionog plana za jačanje administrativnih kapaciteta za
implementaciju Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju u periodu 1. jun - 30. novembar
2007. godine, SEI
Izveštaj o sprovođenju Akcionog plana za borbu protiv korupcije i organizovanog
kriminala septembar 2006 - avgust 2007, MANS
Montenegro 2007 Progress Report, EC
Evropsko partnerstvo sa Crnom Gorom, EC 2007
Zdravstvo

Izvori koji su korišćeni za dio o prevenciji pušenja:
Strategija za kontrolu pušenja i Akcioni plan
Zakon o ograničenju upotrebe duvanskih proizvoda
Zakon o duvanu
GYTS, studije: prevalence, ekonomska i pravna
Okvirna konvencija o kontroli duvana i sl.

Kultura i mediji

U pripremi izvještaja korišćeni su podaci:

- Ministarstva kulture, sporta i medija
- Republičkog zavoda za zaštitu spomenika kulture
- Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture
- Centra za arheološka istraživanja Crne Gore
- Narodnog muzeja Crne Gore
- Instituta za medije Crne Gore

PREGLED
SPROVOĐENJA
MJERA IZ
AKCIONOG PLANA
NSOR

Prioritetni zadaci	Mjere	Rokovi	Nosioci	Status	Pokazatelji progressa	Komentari
MAKROEKONOMSKA KRETANJA						
Podsticati razvoj uslužne ekonomije (turizam, pomorstvo i dr.) (opšti cilj 1)	Dalja razrada i primjena instrumenata kreditne i fiskalne politike u svrhu razvoja uslužnih sektora	2007 – 2012	Vlada RCG Ministarstva: finansija, turizma, pomorstva i saobraćaja Centralna i poslovne banke	pretežno sprovedeno	BDP po stan u 2006 - € 3.442; SDI u 2007 - € 1 milijarda; Učešće turizma u BDP - 20,7% Trgovinski deficit - 32,2% BDP-a	Ocjena se odnosi na turizam; smanjena stopa PDV-a za usluge smještaja u turizmu sa 17% na 7%
	Privlačenje stranih direktnih investicija	2007 – 2012	Ministarstvo za ekonomski razvoj Agencija za promociju stranih investicija	pretežno sprovedeno		
	Dugoročni plan revitalizacije i podsticajnih mjera za pomorsku privredu i njegova fazna realizacija	2007 – 2012	Ministarstvo saobraćaja, pomorstva i telekomunikacija	pretežno sprovedeno		Usvojen Elaborat o opravdanosti ulaganja u nabavku brodova
REGIONALNI RAZVOJ I ZAPOSLENOST						
Razvoj MSP i povećanje zaposlenosti; prioritet sjevernom regionu odnosno planinskom i eko-turizmu, proizvodnji hrane (posebno zdrave), održivom šumarstvu opšti cilj 1	Podsticanje preduzetništva, razvoja malih i srednjih preduzeća (posebno u turizmu i poljoprivredi), samozapošljavanja i zapošljavanja; prioritet sjevernom regionu (programi: Program za kontinuirano stimulisanje zapošljavanja i preduzetništva, Bankarska podrška, Podsticaj dinamičnom preduzetništvu, Fond za dijasporu, Povećanje konkurentne sposobnosti domaćih proizvođača, Podsticaj uspješnim i sl.)	2007 - 2012	Lokalne samouprave, posebno sjevernog regiona Direkcija za razvoj MSP Fond za razvoj Fonda za razvoj sjevera (FORS Montenegro) Zavod za zapošljavanje Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine MPŠV	spovedeno u potpunosti	Podsticanje konkurentne sposobnosti: 53 projekta sa 5,14 mil € (2004/05) Podsticaj preduzetništva: 102 projekta sa 3,4 mil € (2006) Podsticanje konkurentnosti i izvoza: 41 projekat sa 3,13 mil € (2007)	Ocjena data od strane MER/ Direkcije za razvoj MSP , na osnovu kreditnih programa (Podsticanje konkurentne sposobnosti, preduzetništva, konkurentnosti i izvoza) koje su sproveli u periodu 2004 - 2007. Za projekat "Fond za dijasporu" nije bilo zainteresovanih. Direkcija realizuje projekat "Izbor najboljeg preduzeća" Ocjena MTZS : Projekat "Pješčenje i biciklizam" - pretežno sproveden, ostali projekti u pripremi

Razvoj ljudskih resursa	2007 - 2012	Lokalne samouprave	BEZ OCJENE	Br. nezaposli.sa visokim obrazovanjem (VSS): 1843 (2006); 2149 (2007) Br. nezaposli. lica obuhvaćen procesom obuke: 571 (2006); 734 (2007)	MZRSS/ Zavod za zapošljavanje nijesu mogli da daju ocjenu jednom od predložjenih kategorija jer se radi o mjeri koja podrazumijeva proces, širok krug učesnika, različite vidove ishoda i sl. Aktivnosti na realizaciji ove mjere apostrofirane u okviru projekta "Reforma tržišta rada i razvoj radne snage", posebno kroz dokument Razvoj ljudskih resursa - Crna Gora 2017
Razvoj i sprovođenje regionalnih politika kroz poboljšanu međuopštinsku saradnju	2007 - 2012	Lokalne samouprave Zajednica opština Vlada RCG	BEZ INFORMACIJA		
Programi zapošljavanja nezaposlenih lica; posebna pažnja kategorijama stanovništva kod kojih je stopa nezaposlenosti viša od prosjeka (programi kao što su zapošljavanje pripravnika, javni radovi i sl.)	2007 - 2012	Zavod za zapošljavanje Ministarstvo zdravlja, rada i socijalnog staranja NVO	pretežno sprovedeno	Br. zaposlenih pripravnika: 1223 (2006) 1182 (2007)	Broj zaposlenih lica kroz program javnih radova u 2007. godini je 993.
Programi zapošljavanja lica sa invaliditetom	2007 - 2012	Ministarstvo zdravlja, rada i socijalnog staranja Zavod za zapošljavanje Lokalne samouprave NVO	sprovedeno u manjoj mjeri	Br. zaposlenih lica sa invaliditetom 12 (2006) 7 (2007)	Lica sa invaliditetom zaposlena dodjelom kredita za samozapošljavanje
Kreiranje novih radnih mjesta i povećanje prilagodljivosti preduzeća – rješavanje problema tehnno-ekonomskih viškova	2007 - 2012	Zavod za zapošljavanje	pretežno sprovedeno	Br. kredita (samozapošlj.) tehnološkim viškovima: 83 (zaposleno 143 lica) u 2006 14 (zaposleno 23 lica) u 2007	Ukupan broj kredita za samozapošljavanje je 2043 (zaposleno 3354 lica) u 2006 i 528 (zaposleno 805 lica) u 2007. godini.

SAOBRAĆAJ						
<p>Poboljšanje saobraćajne povezanosti, posebno sjevernog regiona, kroz bolje održavanje postojeće i izgradnju nove infrastrukture; razvoj kombinovanog transporta (opšti cilj 1)</p>	<p>Kvalitetna realizacija programskog budžeta Ministarstva saobraćaja, pomorstva i telekomunikacija bazirana na kratkoročnim i dugoročnim planovima pojedinih sektora (sa ciljem boljeg održavanja postojeće i investiranja u novu infrastrukturu)</p>	<p>2007 – 2012</p>	<p>Ministarstvo saobraćaja, pomorstva i telekomunikacija Ministarstvo finansija Direkcija za saobraćaj</p>	<p>spovedeno u potpunosti</p>		
	<p>Saradnja s međunarodnim finansijskim institucijama i obezbjeđivanje podrške za izgradnju autoputeva (prioritet autoput/djelovi autoputa Podgorica – granica Srbije) i rekonstrukciju regionalnih i magistralnih puteva</p>	<p>2007 -2012</p>	<p>Ministarstvo saobraćaja, pomorstva i telekomunikacija Direkcija za saobraćaj</p>	<p>spovedeno u potpunosti</p>	<p>Finansiranje projektno dokumentacije: MSPT - 1,3 mil € Direkcija za saob - 1.5 mil € Takođe finansiranje od strane IFC</p>	<p>Urađeno: studije izvodljivosti za dva autoputa, strateške procjene uticaja na životnu sredinu; generalni projekti za autoput Bar-Boljare i jadransko-jonski autoput; idejni projekat dionice autoputa Smokovac-Veruša; studija o opcijama javno-privatnog partnerstva za autoputeve; transakciona faza realizacije izgradnje autoputa Bar-Boljare</p>
	<p>Objezbjeđenje finansijskih i ekonomskih olakšica kombinovanom transportu, uglavnom kroz podršku željeznici i pomorskom transportu</p>	<p>2007 -2009</p>	<p>Ministarstvo saobraćaja, pomorstva i telekomunikacija Željeznica CG Luka Bar</p>	<p>pretežno sprovedeno</p>		<p>Održane radionice i seminari u okviru Twinning programa</p>
<p>Zaštita putne infrastrukture od dalje degradacije izazvane preopterećenošću teretnih vozila</p>	<p>2007 -2008</p>	<p>Ministarstvo saobraćaja, pomorstva i telekomunikacija Direkcija za saobraćaj Crnogoraput</p>	<p>Pripreme</p>		<p>Pravilnik o uslovima i načinu obavljanja vanrednog prevoza</p>	

<p>Puna integracija zaštite životne sredine prilikom izrade infrastrukturnih projekata i donošenja propisa iz oblasti saobraćaja; smanjenje zagađenja od saobraćaja, povećanje bezbjednosti u saobraćaju (opšti cilj 3)</p>	<p>Jačanje procesa implementacije zakonskog okvira u oblasti bezbjednosti i sigurnosti saobraćaja i povećanje efikasnosti kontrole u skladu sa zakonskim propisima i međunarodnim standardima za sve vidove transporta</p> <p>Upoznati sve učesnike iz oblasti transporta sa EU normama vezanim za zaštitu životne sredine; priprema plana za faznu primjenu EU standarda kod motornih vozila</p> <p>Povećati efikasnost tehničke kontrole vozila</p> <p>Usvojiti najbolje međunarodne standarde kojima se definišu smjernice studija izvodljivosti u oblasti saobraćaja s ciljem zaštite životne sredine</p> <p>Jačati organizacione i tehničke kapacitete za zaštitu mora od zagađenja s brodova u skladu s međunarodnim sporazumima (MARPOL Konvencija i drugi relevantni sporazumi)</p>	<p>2007-2012</p> <p>2007-2008</p> <p>2007-2008</p> <p>2007-2008</p> <p>2007-2008</p>	<p>Ministarstvo saobraćaja, pomorstva i telekomunikacija</p> <p>Ministarsvo unutrašnjih poslova i javne uprave</p> <p>Direkcija za saobraćaj</p> <p>Uprava pomorske sigurnosti</p> <p>Ministarstvo saobraćaja, pomorstva i telekomunikacija</p> <p>Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine</p> <p>Direkcija za saobraćaj</p> <p>Uprava pomorske sigurnosti</p> <p>Ministarstvo saobraćaja, pomorstva i telekomunikacija</p> <p>Ministarstvo unutrašnjih poslova i javne uprave</p> <p>Ministarstvo saobraćaja, pomorstva i telekomunikacija</p> <p>Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine</p> <p>Direkcija za saobraćaj</p> <p>Uprava pomorske sigurnosti</p> <p>Ministarstvo saobraćaja, pomorstva i telekomunikacija</p> <p>Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine</p> <p>Uprava pomorske sigurnosti</p> <p>JP za upravljanje morskim dobrom</p>	<p>pretežno sprovedeno</p> <p>pretežno sprovedeno</p> <p>pretežno sprovedeno</p> <p>pretežno sprovedeno</p> <p>pretežno sprovedeno</p>	<p>Primjenjuje se EURO 3 standard</p>	<p>Pravilnik o ukupnom trajanju vremena upravljanja vozilom, odmorima vozača i načinu rada dvojnih posada na vozilima</p> <p>Na snazi je Odluka o uslovima koje moraju ispunjavati korišćena motorna vozila koja se uvoze (EURO 3), A PLANIRANO JE DONOŠENJE Odluke kojom će se uvesti minimum standard EURO 4</p> <p>Odluka o uslovima koje moraju ispunjavati korišćena motorna vozila koja se uvoze</p> <p>Priprema zakonskog okvira u skladu sa preporukama i standardima EU i međunarodnim organizacijama u oblasti saobraćaja i pomorstva</p> <p>Intezivirane aktivnosti na izradi Predloga zakona o zaštiti mora od zagađenja s brodova (Predlog zakona se planira za drugu polovinu godine), propisana nadležnost Uprave pomorske sigurnosti da vrši poslove zaštite mora od zagađenja s brodova. U toku su seminari, kadrovsko jačanje u Upravi pomorske sigurnosti</p>
--	---	--	---	--	---------------------------------------	--

	Podizanje nivoa ekološke zaštite u lukama	2007-2008	Ministarstvo saobraćaja, pomorstva i telekomunikacija Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine Uprava pomorske sigurnosti JP za upravljanje morskim dobrom Luke, brodograđilišta, marine	pretežno sprovedeno		Upućen Vladi na utvrđivanje Predlog zakona o lukama i na usvajanje program restrukturiranja Luke Bar
TURIZAM						
Stvaranje raznovrsnije turističke ponude (razvoj seoskog, agro, eko, planinskog, kulturnog, sportskog i drugih vidova turizma, posebno na sjeveru Republike) u funkciji produženja sezone, kvalitnije ponude i privlačenja gostiju veće platežne moći (sa krajnim ciljem povećanja direktnih i indirektnih prihoda od turizma) (opšti cilj 1)	Izrada pilot projekata za lokacije identifikovane razvojnim studijama; prioritet projektima kojima se kreira turistički proizvod zasnovan na održivom korišćenju prirodnih resursa odnosno na minimizaciji negativnih uticaja na životnu sredinu	2007 - 2010	Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine Privatni sektor Međunarodne organizacije NVO	spovedeno u manjoj mjeri	Međunarodni prihodi od turizma: 367 mil € (2007) sa 216 mil. € (2006) Učešće broja kreveta koji nijesu locirani u obalnom području u ukupnom broju turističkih kreveta: 4% (2007), bez promjene u odnosu na 2006 Udio broja noćenja na obali u ukupnom broju noćenja: 95% (2007) sa 96% (2006)	Planirani projekti: "Eco lodge koncept u Crnoj Gori", "Arhitektonsko naslijeđe basena Skardarskog jezera", "Skadarsko jezero – koncept prekograničnog razvoja" i "Savremeni izraz tradicionalnih kuća u Crnoj Gori"
	Formiranje turističkih organizacija u opštinama u kojima to do sada nije urađeno; formiranje regionalnih turističkih organizacija	2007 - 2010	Lokalna samouprava Turistička organizacija Crne Gore	pretežno sprovedeno	Formirano je 18 lokalnih, i jedna regionalna turistička organizacija (koja obuhvata opštine: Kolašin, Bijelo Polje, Berane, Mojkovac i Andrijevica)	
	Formiranje udruženja ili asocijacija turističkih preduzeća u cilju osmišljavanja zajedničkih nastupa na sajmovima i kroz druge vidove informativno-propagandnog djelovanja radi privlačenja turista veće platežne moći (posebno inostranih)	2007 - 2010	Turistička preduzeća Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine Nacionalna i lokalne turističke organizacije	pretežno sprovedeno	Formirano Crnogorsko turističko udruženje, u okviru kojeg postoje sektori hotela, restorana, itd. Novi web portal NTO-a, saradnja sa globalnim TV mrežama CNN, Euronews, Travel channel i Eurosport.	

	<p>Obezbjedenje sredstava i kreditne linije za realizaciju projekata</p>	2007 - 2010	Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine Poslovne banke Strani investitori	pretežno sprovedeno		Direkcija za razvoj SME odobrava sredstva za razvoj preduzetništva. U 2007 za realizaciju turističkih projekata preko NVO izdvojeno € 75.000.
	<p>Sprovedenje medijske kampanje o mogućnostima i značaju razvoja turizma u ruralnim područjima na principima održivog razvoja – diverzifikacija turističke ponude i razvoj drugih komplementarnih vidova turizma</p> <p>Edukacija kadrova</p>	2007 – 2012 (kontinuirano)	Turističke organizacije NVO	pretežno sprovedeno		Projekat "Pješaćenje i biciklizam", sa marketing kampanjom
	<p>Usvajanje i primjena principa i smjernica kojima se definiše održivi razvoj turizma, u skladu sa dobrom međunarodnom praksom i standardima (polazna osnova su UNWTO principi održivog turizma)</p>	2007 – 2012 (kontinuirano)	Ministarstvo prosvjete i nauke Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine Turistička privreda Centar za stručno obrazovanje, naučno-obrazovne institucije, međunarodni partneri	pretežno sprovedeno		Usvojena je "Strategija razvoja ljudskih resursa u sektoru turizma CG", implementacija u toku
<p>Integrisanje kriterijuma održivosti prilikom odobravanja razvojnih turističkih projekata (odnosno kod donošenja i ocjene planova), posebno kod primorskog i zimskog planinskog turizma (opšti cilj 3)</p>	<p>Revizija Master plana razvoja turizma Crne Gore i njegovo usaglašavanje sa principima održivog razvoja"</p> <p>Dosljedna primjena procjene uticaja u realizaciji velikih razvojnih projekata (posebno u cilju očuvanja biodiverziteta i osjetljivih ekosistema, dostupnosti prostora na obali i očuvanja autentičnog izgleda obale i priobalja)</p>	2007	Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine Domaći i međunarodni eksperti NVO	pretežno sprovedeno		Usvajanje inovirane verzije Master plana predviđeno za III kvartal 2008.
		2007 – 2012 (kontinuirano)	Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine Lokalne samopurave Privatni sektor/ investitori JP za upravljanje morskim dobrom Stručne institucije	pripreme		Od januara 2008. godine, svi razvojni turistički projekti, u okviru pripremnih aktivnosti, imaju obavezu da pripreme i studiju uticaja na životnu sredinu

POLJOPRIVREDA I RURALNI RAZVOJ

<p>Obezbeđivanje stabilne i kvalitetne ponude hrane kroz podizanje konkurentnosti domaćih proizvođača i održivo gazdovanje resursima</p> <p>(opšti ciljevi 1 i 3)</p>	<p>Usklađivanje politike i propisa u oblasti ribarstva sa EU Zajedničkom politikom ribarstva; jačanje kapaciteta za razvoj ribarstva</p>	<p>2007 - 2010</p>	<p>MPŠV Programi EC</p>	<p>pripreme</p>	<p>Usvojena strategija ribarstva, Zakon o slatkovodnom ribarstvu itd.</p>	<p>EAR finansira projekat za reformu ribarstva 1,1 mil €.</p>
	<p>Povećanje budžetske podrške (kako u pogledu obima tako i u pogledu djelotvornosti) razvoju poljoprivrede i ribarstva, posebno mladim proizvođačima</p>	<p>2007 -2012 (kontinuirano)</p>	<p>Vlada RCG</p>	<p>sprovedeno u manjoj mjeri</p>	<p>Kroz NPI, definisan je rast finansijske i budžetske podrške za 4 osnovna segmenta u poljoprivredi za period 2007-2012. Vec kandidovani programi za IPA 2009 za ovaj sektor u vrijednosti od 1 mil €. Ukinut program za mlade proizvođjace, nije bio održiv</p>	
	<p>Obezbeđivanje boljeg pristupa kreditnim sredstvima za proizvođače u primarnoj poljoprivredi i ribarstvu</p>	<p>2007 -2012 (kontinuirano)</p>	<p>MPŠV Direkcija za razvoj MSP Poslovne banke</p>	<p>pripreme</p>	<p>Povecan procenat kreditnog portfelja namijenjen poljoprivredi komercijalnih banaka</p>	<p>Razmatra se formiranje kreditnog garantnog fonda (KGF) čiju izradu podržava EAR. Inicijalna kapitalizacija za KGD je 4,000,000 eura (predlog), gdje bi potencijalni partneri bili komercijalne banke, MPŠV, Direkcija za razvoj MSP, i EK, sa posebnim prozorom za poljoprivredu. Sustina funkcionisanja KGF-a je olaksan pristup kreditima za farmere i preradivačku poljoprivrednu industriju</p>
	<p>Poslovno povezivanje poljoprivrednika (zadugarstvo i drugi vidovi) radi eliminisanja nedostatka ekonomije obima</p>	<p>2007 – 2010 (i dalje)</p>	<p>MPŠV Udruženja poljoprivrednih proizvođača Zadruga Stručne službe</p>	<p>pripreme</p>	<p>Planirano je donosenje Zakona o poljoprivrednim zadrugama za III kvartal</p>	<p>Realizovan program AMIS (agrarni marketinski informacijski sistem) uz podršku USDA (US min.polj.). Podaci se skupljaju iz regionalnih centara, dostupni su na sajtu MPŠV. Planira se povećana budžetska podrška ovim mjerama, ulaganja iz kreditnih sredstava WB.</p>
<p>Razvoj poljoprivredne tržišne infrastrukture i jačanje vertikalne integracije primarne poljoprivrede i preradivačke industrije</p>	<p>2007 – 2012 (kontinuirano)</p>	<p>MPŠV Udruženja preradivača Međunarodne organizacije</p>	<p>pripreme</p>	<p>180 biltena sa cijenama za zivu stoku, voće, povrce</p>		

	<p>Privlačenje inostranog kapitala u sektor proizvodnje hrane i podrška investicijama u prerađivačke kapacitete i kanale distribucije</p>	<p>2007 – 2012 (kontinuirano)</p>	<p>Agencija za privlačenje stranih investicija Direkcija za razvoj MSP</p>	<p>sprovedeno u potpunosti</p>	<p>49 podržanih projekata sa 2,43 mil €</p>	<p>Ocjena se odnosi na podršku kroz projekte Direkcije za razvoj MSP: "Povećanje konkurentne sposobnosti domaćih preduzeća", "Podsticanje preduzetništva" i "Plastična proizvodnja".</p>
<p>Izgradnja i stalno unapređivanje ukupnog sistema kontrole bezbjednosti hrane</p>	<p>2007 – 2010 (i dalje)</p>	<p>MPŠV Nadležne inspekcije Laboratorije (Veterinarska, fitosanitarana, laboratorija za mlijeko) Ministarstvo zdravlja Programi EC (TALEX i twining)</p>	<p>pretežno sprovedeno</p>		<p>Planirano je formiranje fito-sanitarne uprave i dalje i ulaganje u jačanje laboratorijskih kapaciteta MZRSS: Zakon o bezbjednosti hrane usvojen 2007, potrebno dalje jačanje JZU Instituta za javno zdravlje - uključujući laboratorije, akreditaciju, jačanje sanitarne inspekcije itd.</p>	
<p>Razvoj organske poljoprivrede (poboljšanje pravnog i institucionalnog okvira, stručno osposobljavanje, podsticaji)</p>	<p>2007 – 2010 (i dalje)</p>	<p>MPŠV Agencija za sertifikaciju ("Monteorganica") Međunarodne organizacije Stručne službe</p>	<p>pripreme</p>	<p>registrovano 14 prvih proizvođača organskih proizvoda</p>		
<p>Promocija specifičnosti crnogorske proizvodnje hrane (visokovrijedni, specifični proizvodi, proizvodi sa zaštićenim geografskim porijeklom, proizvodi organske poljoprivrede i sl.)</p>	<p>2007 – 2010 (i dalje)</p>	<p>MPŠV Direkcija za razvoj MSP Udruženja proizvođača i prerađivača Turistička organizacija</p>	<p>pripreme</p>		<p>Na sajmovima (Frankfurt, Sank Petersburg, Novi Sad, itd.) crnogorski prehrambeni proizvodi dobili 250 medalja za kvalitet (130 zlatnih).</p>	
<p>Priprema uputstava/priručnika za integraciju zaštite životne sredine (očuvanje voda, poljoprivrednog zemljišta, ribljeg fonda, biodiverziteta i genetskih resursa) u tehnološki razvoj poljoprivrede i prerađivačke industrije, i promovisanje dobre prakse iz zemalja EU</p>	<p>2008 - 2009</p>	<p>MPŠV Stručne institucije (Biotehnički institut) Međunarodne organizacije Programi EC NVO sektor</p>	<p>pripreme</p>		<p>Ova mjera zahtijeva jačanje savjetodane službe u poljoprivredi uz obježbjedjenje odgovarajućih finansijskih sredstava (budzet, kredit WB, i bilateralne donacije)</p>	

Ruralni razvoj i obezbjeđivanje primjerenog životnog standarda za seosko stanovništvo (opšti ciljevi 1 i 2)	Obezbeđivanje posebne podrške područjima sa otežanim uslovima privređivanja	2008 - 2010 (i dalje)	MPŠV Sekretarijat za razvoj Međunarodne organizacije Programi EC	pripreme	Za ruralni razvoj se sada izdvaja 6,1 mil € (41% budžeta Min.), odnosno 6 puta više u odnosu na 2002	Očekuje se povećana podrška nakon sticanja statusa zemlje kandidata EU. Usvojena Strategija ruralnog razvoja, priprema se Nacionalni program ruralnog razvoja
	Poboljšanje životnih uslova u ruralnim područjima putem unapređivanja seoske infrastrukture	2007 – 2010 (i dalje)	MPŠV Sekretarijat za razvoj Međunarodne organizacije Programi EC Lokalne zajednice	sprovedeno u manjoj mjeri	90 km seoskih puteva (probijeno, nasuto i procisceno); ugrađeno 300 km vodovodnih cijevi u seoskim područjima, sanirana 63 objekta (bistijerne, kaptaze i rezervoari)	U okviru Agro budžeta za 2008, 1,8 mil € za izgradnju i adaptaciju seoske infrastrukture. Otvorena kreditna linija za nabavku opreme za navodnjavanje (MPSV finansira 30% vrijednosti kredita kao bespovratnu pomoć). Ustanovljen poseban program za ocuvanje seoskih skola (100.000 €)
	Promovisanje tradicionalnih i održivih proizvodnih tehnologija, kao i održavanje pejzaža u njegovoj estetskoj i funkciji razvoja turizma	2007 – 2012 (kontinuirano)	MPŠV Udruženja proizvođača Međunarodne organizacije Lokalne zajednice	pripreme		Planira se podrška niza pilot projekata (kredit WB najavljen). Povećano finansiranje očekuje se kroz pristupanje IPARD fondovima. Mjere ce se realizovati kroz investiciona ulaganja/podrsku za upravljanje poljoprivrednim gazdinstvom na održiv način, uz postovanje ekoloskih principa, ocuvanje biodiverziteta, uvođenje organske proizvodnje, povezivanje sa odgovarajucim kanalima distribucije itd, uvođenje FADN registra (registar mreze racunovodstvenih podataka u poljoprivredi) i sl.
	Diverzifikacija ekonomskih aktivnosti i izvora prihoda u ruralnim sredinama, sa posebnim naglaskom na različite vidove turizma	2007 – 2012	MPŠV Ministarstvo turizma Sekretarijat za razvoj Direkcija za razvoj MSP Lokalne zajednice	pripreme		

ENERGETIKA

<p>Racionalna potrošnja električne energije uz povećanje energetske efikasnosti do 2010. godine za najmanje 10% u odnosu na 2005. godinu</p> <p>(opšti ciljevi 1 i 3)</p>	Izrada godišnjeg Akcionog plana za implementaciju Strategije energetske efikasnosti	godišnje	Ministarstvo za ekonomski razvoj	pripreme	AP za realizaciju Strategije energetske efikasnosti usvojen je od strane Vlade aprila 2007. godine. Usvajanje petogodišnjeg AP (2008-2012) predvidja se u II kvartalu 2008.
	Smanjenje tehničkih i komercijalnih gubitaka u cijelom elektroenergetskom sektoru	2007 - 2010	Ministarstvo za ekonomski razvoj EPCG AD Nikšić	sprovedeno u manjoj mjeri	Planirano je da se do 2010. gubici svedu na 12 % . EPCG je otpočela sprovođenje dugoročnog programa „Smanjenje gubitaka električne energije u distributivnoj mreži.“ a, takođe, preuzima niz aktivnosti u okviru projekta unaprjeđenja energetske efikasnosti, kojim koordinira Ministarstvo za ekonomski razvoj.
	Promocija i sprovođenje projekata za povećanje energetske efikasnosti u javnom sektoru (npr. javna rasvjeta, škole, bolnice, administracija) i domaćinstvima	2007 – 2010 (i dalje)	Ministarstvo za ekonomski razvoj	sprovedeno u manjoj mjeri	Potrošnja finalne energije u 2006. godini je iznosila 34,4 PJ.
	Formiranje energetske informacione baze podataka, koja bi bila saglasna EUROSTAT sistemu prikaza nacionalnih energetske podataka	2007	Jedinica za energetske efikasnost	pripreme	Podatak o potrošnji finalne i električne energije po jedinici GDP-a nije trenutno dostupan. Pripremljen je AP za povećanje energetske efikasnosti; Svjetska banka je u 2008. godini pokrenula kreditnu liniju za poboljšanje energetske efikasnosti u javnom sektoru.
	Obezbeđivanje podsticajnih mjera (institucionalnih i finansijskih) za implementaciju programa energetske efikasnosti	2007 – 2010 (i dalje)	Vlada RCG	sprovedeno u manjoj mjeri	U toku je priprema ili realizacija niza projekata podrške od strane EU, EAR, Norveške Vlade, KfW i Svjetske banke.

Smanjenje energetske uvozne zavisnosti uz optimalno korišćenje raspoloživih domaćih resursa i prioritet obnovljivim izvorima energije (opšti cilj 1)	Usvajanje Strategije razvoja energetike Republike Crne Gore do 2025. godine i izrada Akcionog plana za njenu implementaciju	2007	Ministarstvo za ekonomski razvoj	pretežno sprovedeno	Strategija razvoja energetike do 2025. godine usvojena u decembru 2007. U toku je izrada AP za petogodišnji period.	
	Svaranje zakonodavnog, institucionalnog finansijskog i regulatornog okvira za veće učešće privatnog sektora i ulaganja u održivi razvoj energetske sektora, uz pojednostavljenje procedura za dobijanja odgovarajućih saglasnosti	2007 – 2010 (i dalje)	Vlada RCG, Ministarstvo za ekonomski razvoj Regulatorna agencija za energetiku	sprovedeno u manjoj mjeri	U 2006. godini neto proizvodnja je iznosila 2818 GWh, uvoz je bio 1706 GWh, potrošnja električne energije je bila 4685 GWh	Javni poziv zainteresovanim investitorima za dodjelu koncesija po kombinovanom DBO T aranžmanu za istraživanje vodotoka i izgradnju malih HE objavljen 19.11.2007. godine za 43 vodotoka
	Održavanje, revitalizacija i modernizacija postojeće i izgradnja nove infrastrukture za potrebe proizvodnje i korišćenja energije	2007 – 2012 (i dalje)	Vlada RCG EPCG AD Nikšić	sprovedeno u manjoj mjeri	U toku je niz projekata EPCG, kako na proizvodnim, tako i na prenosnim i distributivnim objektima.	
	Obezbeđenje funkcionisanja elektroenergetskog sistema na tržišnim principima uz uvođenje tarifa koje bi reflektovale stvarne troškove	2007 – 2010 (i dalje)	Ministarstvo za ekonomski razvoj Regulatorna agencija za energetiku EPCG AD Nikšić	pretežno sprovedeno	U toku 2007. godine bila su dva povećanja cijene električne energije za domaćinstva, i to prvo u julu za 9,3%, a drugo u oktobru za 5,8%; cijena za domaćinstva je sada 6,65 cEUR/kWh.	Regulatorna agencija za energetiku radi na usvajanju Tržišnih pravila (u skladu sa Sporazumom o EZ), usvojila je Odluku o utvrđivanju tabela sa cijenama za električnu energiju
	Usklađivanje domaće legislative u oblasti energetike sa legislativom EU	2007 – 2010 (i dalje)	Vlada RCG	pretežno sprovedeno	U skladu sa Sporazumom o formiranju EZ, Crna Gora ima obavezu da implementira EU direktive u oblasti energetike po definisanom vremenskom rasporedu	

	Stvaranje uslova za veće korišćenje obnovljivih izvora energije, kombinovane proizvodnje električne i toplotne energije (CHP) i korišćenje fosilnih goriva sa čistim tehnologijama; analiza mogućnosti za realizaciju projekata u okviru Mehanizma čistog razvoja (CDM) Kjoto protokola	2007 – 2012 (i dalje)	Vlada RCG	sprovedeno u manjoj mjeri	Učešće energije iz obnovljivih izvora (OIE) u ukupnoj proizvodnji energije u 2007 bilo je oko 65% (uključene velike HE)	Objavljen je Javni poziv za male HE. Nasatvljena saradnja sa italijanskim partnerima na procjeni potencijala OIE i mogućnostima implementacije CDM projekata. Planira se uvođenje propisa za korišćenje kogeneracija (CHP), shodno Direktivi 92/42/EEC (2004/8/EC).	
	Obezbeđenje dostupnosti energije svim slojevima stanovništva (utvrđivanje cjenovne i tarifne politike energenata i izrada programa za subvencioniranje socijalno najugroženijih slojeva stanovništva)	2007	Vlada RCG	Sprovedeno u potpunosti	Subvencija određena na nivou 11,2 € mjesečno (30% prosječnog minimalnog računa za četvoročlano domaćinstvo); isplata se vrši tromjesečno počev od 1.10.2007.	Vlada je usvojila Program subvencioniranja socijalno najugroženijih grupa građana, s ciljem zadovoljavanja minimalnih potreba u električnoj i toplotnoj energiji.	
INDUSTRIJA							
Poboljšanje učinaka industrije u odnosu na životnu sredinu (Opšti cilj 3)	Razmjena informacija i dijalog između javnog sektora i industrije o obavezama koje proističu iz novo-usvojenih i planiranih zakona o životnoj sredini u kontekstu EU integracija (posebno IPPC zakona); priprema planova za postepenu primjenu EU standarda	2007 - 2009	Ministarstvo za ekonomski razvoj Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine Industrijska preduzeća i poslovna udruženja Međunarodne organizacije	sprovedeno u manjoj mjeri		Nije realizovana razmjena informacija sa industrijom. Održan sastanak sa svim lokalnim samoupravama i ostvaren stalan kontakt	
	Primjena obaveza iz IPPC zakona (dobijanje integralne dozvole, monitoring i usklađivanje emisija sa standardima)	2008 - 2009	Industrijska preduzeća Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine	pretežno sprovedeno		Zakon se primjenjuje od 1.1.2008.	
	Primjena principa «zagađivač plaća» kod industrije	2007 – 2009	Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine	sprovedeno u manjoj mjeri		Povećan stepen naplate po osnovu Uredbe o visini naknada, načinu obračuna i plaćanja naknada zbog zagađivanja životne sredine	

								(Sl.list br.26/97, 9/00, 52/00) vezano za emisije u vazduh i stvaranje opasnog otpada.
								Dodijeljeno je 50.000,00 Eura za sertifikaciju i implementaciju međunarodnih standarda zasnovanih na kvalitetu i to EMS, QMS i HCCP (zaštita životne sredine, sistem menadžmenta kvalitetom i bezbjednost hrane). Broj preduzeća koje su koristili subvenciju je 13 u 2007. godini, dok je u 2008. proces u toku. Pored toga, jedna laboratorija je dobila pomoć u procesu akreditacije, kao potvrdu kompetencija po međunarodnim standardima. Dodatno, pojedina industrijska preduzeća (KAP, Fabrika Elektroda, Inpek, Luka Bar) uvode ISO standarde.
								13 preduzeća koriste standarde zasnovane na kvalitetu
								sprovedeno u manjoj mjeri
								MPŠV Eko fond Uprava za vode
								Ministarstvo za ekonomski razvoj Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine Poslovna udruženja
								2007 – 2009
								Ohrabriti i stimulirati poslovni sektor (posebno industrijska preduzeća) da uvodi dobrovoljne mehanizme za poboljšanje učinaka (EMAS, ISO standardi, ekološki znak)
								2007 - 2010
								Analiza mogućnosti za kreiranje podsticaja za uvođenje čistijih i energetski efikasnijih tehnologija i sporvođenje izvodljivih rješenja (mogući vidovi podsticaja: subvencije, povoljni krediti, poreske olakšice)
								5 MSP uključeno u realizaciju projekta za povećanje energetske efikasnosti
								sprovedeno u manjoj mjeri
								BEZ INFORMACIJA
								Industrijska preduzeća (veliki potrošači vode) MPŠV Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine Univerzitet Vlada RCG
								2007 - 2008
								Dalja razrada i primjena sistema reciklaže vode u industrijskim postrojenjima
								2007 2010
								Sanacija prošlih zagađenja od strane države (obaveze preuzete kod KAP-a: jalovišta u Mojkovcu i Pljevljima)
								Sanacija jalovišta Mojkovac odvija se prema planu. Izvršen je izvoz opreme sa piralenskim uljima, kontaminirane zemlje i sl. iz KAP-a . U toku su pripremne aktivnosti za definisanje rješenja i zbrinjavanje opasnog otpada sa deponije stvorene prije privatizacije KAP-a. Urađena projektna dokumentacija za sanaciju jalovišta Gradac.
								pretežno sprovedeno

NOVE TEHNOLOGIJE

<p>Podsticanje istraživanja, razvoja i inovacija (opšti cilj 1 i 3)</p>	<p>Priprema Strategije za razvoj inovacije i tehnologiju</p>	<p>2007 - 2008</p>	<p>Ministarstvo prosvjete i nauke Ministarstvo za ekonomski razvoj Sekretarijat za razvoj</p>	<p>sprovedeno u manjoj mjeri</p>	<p>Nacrt Strategije naučno-istraživačke djelatnosti (javna rasprava u maju 2008)</p>	<p>Inicirana realizacija ERANET INNOVATION projekta u okviru Sedmog Okvirnog programa Evropske komisije-FP7</p>
	<p>Kreiranje ekonomskih instrumenata (naknade i subvencije novim projektima, usavršavanju tehnologija, patentima) kojim bi se podstakli istraživanje i razvoj</p>	<p>2007 - 2009</p>	<p>Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine Ministarstvo za ekonomski razvoj Univerzitet</p>	<p>sprovedeno u manjoj mjeri</p>	<p>Porast javnih izdataka za istraživanje i razvoj sa 0,18 % BDP u 2006. godini na 0,26 % u 2007. godini</p>	<p>Aktivnosti koje su u toku uključuju pripremu propisa, osnivanje Zavoda za intelektualnu svojinu, povećan broj aplikacija u okviru FP7 i NATO Science for Peace i drugo. Ocjena MER je da su aktivnosti u njihovoj nadležnosti sprovedene u potpunosti kroz kredite za nematerijalna ulaganja Direkcije za razvoj MSP</p>
	<p>Ulaganje u reformu tehnološkog obrazovanja koje će produkovati kadar za postavljanje i realizaciju novih tehnologija</p>	<p>2007 – 2012 (kontinuirano)</p>	<p>Univerzitet Ministarstvo prosvjete i nauke</p>	<p>pretežno sprovedeno</p>	<p>Intenzivirano učešće u TEMPUS programu; odobrena sredstva od strane TEMPUS-a: 560.000 € za 2007 i 800.000 € za 2008</p>	
	<p>Državna podrška u početnim fazama prelaza na već "čiste tehnologije" kroz: - tehničku pomoć, demonstracione projekte i obučavanje; i - formiranje Centra za čišće tehnologije</p>	<p>2007 - 2010</p>	<p>Ministarstvo za ekonomski razvoj Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine Ministarstvo prosvjete i nauke Univerzitet Međunarodne organizacije</p>	<p>sprovedeno u manjoj mjeri</p>	<p>Četiri kompanije učestvuju u projektu podrške za uvođenje čistih tehnologija. Formiranje nacionalnog Centra za čišće tehnologije je u toku</p>	

						Početak izrade zakonskih i institucionalnih okvira u oblasti inovacija; usvojeni Zakon o MSP u potpunosti podržava sprovođenje ove mjere
Finansiranja istraživanja i inovacija od strane MSP i industrijskog sektora	2007-2012	Poslovni sektor	pripreme			Pravilnik o finansiranju naučno-istraživačkih fundamentalnih, primijenjenih i razvojnih projekata i istraživanja je u fazi usvajanja
Povećanje budžetskih sredstava namijenjenih naučno-istraživačkom radu i razvoju	2007-2009	Vlada RCG Univerzitet	spроведено u manjoj mjeri	Porast javnih izdataka za istraživanje i razvoj sa 0,18 % BDP u 2006. godini na 0,26 % u 2007. godini		
Mobilizacija međunarodnih fondova obezbjeđivanjem dijela sredstava za participaciju u međunarodnim projektima	2007 – 2012 (kontinuirano)	Ministarstvo prosvjete i nauke Univerzitet	pretežno spроведено			Plaćena participacija (130.000 €) za pridruživanje FP 7; Za RECPOТ 1 dostavljeno 6 aplikacija do marta 2008. god

Prioritetni zadaci	Mjere	Rokovi	Nosioci	Status	Pokazatelji progres	Komentari
ZAŠTITA BIODIVERZITETA I OČUVANJE PRIRODNIH VRIJEDNOSTI (posebno u zaštićenim područjima)						
<p>Povećati nacionalno zaštićena područja prirode na 10% teritorije i zaštititi najmanje 10% obalnog područja do 2009. godine; pri identifikaciji zaštićenih područja prirode koristiti evropske tiologizacije staništa značajnih za zaštitu (EMERALD, Natura 2000), vodeći računa da se obuhvate svi reprezentativni ekosistemi (opšti cilj 3)</p>	Definisanje mreže zaštićenih područja prirode – projekcija	2007 - 2010	Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine RZZP Fakultet za biologiju Prirodnjački muzej Institut za biologiju mora Biotehnički institut Opštinski sekretarijati / službe za zaštitu životne sredine NVO	bez aktivnosti		
	Stavljanje pod zaštitu novih područja do postizanja 10% teritorije Republike (prioriteti: NP Prokletije; regionalni parkovi Komovi i Bioč, Maglić i Volujak)	2008 - 2009	Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine RZZP Opštinski sekretarijati / službe za zaštitu životne sredine Fakultet za biologiju Institut za biologiju mora NVO	pretežno sprovedeno		Pokrenuta inicijativa da se Tivatska solila proglašena za strogi rezervat prirode. Radi se na proglašenju petog nacionalnog parka Prokletije; urađeni su fizibiliti studija i izmjene i dopune Zakona o nacionalnim parkovima kojim će se isti proglasiti (zakon je u formi nacрта, slijedi javna rasprava)
	Stavljanje pod zaštitu 10% teritorija obalne zone (prioriteti: Tivatska solila; područja u opštini Ulcinj - Solana, Šasko jezero, Knete i Ada Bojana; Buljarica); uspostaviti zaštićena područja u moru (zone kod Platamuna, ostrva Stari Ulcinj i ostrva Katići)	2008 - 2009	Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine JP za upravljanje morskim dobrom RZZP Opštinski sekretarijati / službe za zaštitu životne sredine Institut za biologiju mora NVO	pripreme		U saradnji sa Regionalnim centrom za specijalno zaštićena područja otpočeće izrada fizibiliti studija za 3 lokacije za maringna zaštićena područja (ostrvo Katići, Platamuni i Stari Ulcinj)

<p>Uspostaviti efikasan sistem upravljanja zaštićenim područjima prirode (u skladu sa IUCN kategorijama upravljanja i uz obezbjeđenje participativnog pristupa u upravljanju) (opšti cilj 3)</p>	<p>Formiranje upravljača za sva zaštićena područja prirode i izgradnja odgovarajućih kadrovskih kapaciteta</p>	<p>2007 - 2009</p>	<p>Opštinski sekretarijati / službe za zaštitu životne sredine Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine JP za upravljanje morskim dobrom RZZP</p>	<p>bez aktivnosti</p>		
	<p>Donošenje Planova upravljanja za sva zaštićena područja prirode, kroz participativni proces i u skladu sa IUCN smjernicama</p>	<p>2007 - 2009</p>	<p>Upravljači zaštićenih područja prirode JP Nacionalni parkovi RZZP Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine JP za upravljanje morskim dobrom Opštinski sekretarijati / službe za zaštitu životne sredine</p>	<p>bez aktivnosti</p>		
	<p>Dosljedna primjena postojećih planova upravljanja (razvoja i zaštite) i sprečavanje pojava koje mogu da naruše integritet zaštićenih područja prirode (neplanska gradnja, nekontrolisano korišćenje biodiverziteta i sječa šuma u zaštićenim i pograničnim zonama), posebno kod NP Durmitor i Skadarsko jezero; jačanje kapaciteta JP Nacionalni parkovi i drugih djelova administracije zaduženih za zaštitu prirode i biodiverziteta</p>	<p>2007 - 2010</p>	<p>JP Nacionalni parkovi Opštinski sekretarijati / službe za zaštitu životne sredine Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine MPŠV NVO Međunarodne organizacije</p>	<p>bez aktivnosti</p>		

<p>Unaprijediti zakonski okvir za zaštitu biodiverziteta; jačati kadrovske kapacitete i izgraditi djelotvoran sistem za monitoring biodiverziteta (opšti cilj 3)</p>	<p>Donošenje i implementacija Nacionalne Strategije zaštite biodiverziteta sa Akcionim planom</p>	<p>2007 - 2009</p>	<p>Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine (u saradnji sa UNDP)</p> <p>RZZP</p> <p>JP Nacionalni parkovi JP za upravljanje morskim dobrom</p> <p>Opštinski sekretarijati / službe za zaštitu životne sredine</p> <p>Fakultet za biologiju Prirodnjački muzej</p> <p>Institut za biologiju mora Biotehnički institut NVO</p>	<p>pretežno sprovedeno</p>		<p>U okviru GEF/ UNDP projekta "Nacionalna strategija biodiverziteta" uradjena je Studija o biološkoj raznovrsnosti u Crnoj Gori na osnovu koje će biti uradjena Nacionalna strategija sa akcionim planom do kraja maja ove godine.</p>
	<p>Revizija (usaglašavanje sa zakonodavstvom EU) i implementacija propisa koji se tiču zaštite biodiverziteta, zaštićenih područja prirode, i zaštite prirode uopšte</p>	<p>2007 - 2010</p>	<p>Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine</p> <p>RZZP</p> <p>JP Nacionalni parkovi Opštinski sekretarijati / službe za zaštitu životne sredine</p> <p>NVO</p>	<p>pretežno sprovedeno</p>		<p>Pripremljen je predlog Zakona o zaštiti prirode koji je usklađen sa Direktivom o staništima i Direktivom o pticama; usvajanje je planirano za II kvartal 2008.</p>
	<p>Implementacija prioriternih akcija i Nacionalnih akcionih planova iz SAP BIO izvještaja</p>	<p>2007 - 2012</p>	<p>Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine</p> <p>RZZP</p> <p>JP Nacionalni parkovi JP za upravljanje morskim dobrom</p> <p>Opštinski sekretarijati / službe za zaštitu životne sredine</p> <p>Fakultet za biologiju Institut za biologiju mora NVO</p>	<p>pripreme</p>		<p>U narednom periodu radiće se na ažuriranju SAP/BIO programa uz poseban osvrt na uticaj klimatskih promjena na bioraznolikost.</p>

	Obuka i zapošljavanje novih kadrova za nedostajuće specijalnosti u oblasti zaštite biodiverziteta i zaštićenih područja prirode	2009 (i dalje)	Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine RZZP JP Nacionalni parkovi JP za upravljanje morskom dobrom Opštinski sekretarijati / službe za zaštitu životne sredine Fakultet za biologiju Prirodnjački muzej Institut za biologiju mora Biotehnički institut NVO	bez aktivnosti		
	Revizija Programa monitoringa biodiverziteta i obezbjeđenje neophodnih finansijskih sredstva za njegovu realizaciju	2007	Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine RZZUP JP Nacionalni parkovi JP za upravljanje morskim dobrom Opštinski sekretarijati / službe za zaštitu životne sredine	bez aktivnosti		
VODE						
Obezbijediti dovoljne količine ispravne vode za piće (opšti ciljevi 3 i 2)	Zaštiti i adekvatno kontrolisati izvorišta za vodosnabdijevanje gradova; spriječiti devastaciju šuma u zonama izvorišta za vodosnabdijevanje	2006 – 2012	Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede (MPŠV) Lokalne samouprave	pretežno sprovedeno		U toku je izada podzakonskih akata koji proizilaze iz Zakona o vodama (Sl.list RCG br. 27/07) kojima će se u potpunosti definisati ova oblast.

	Utvrđiti nova izvorišta voda za piće i adekvatno ih zaštititi	2007 - 2012	MPSV	BEZ OCJENE		Mjera nije propisana ni jednim relevantnim dokumentom. Vodoprivrednom osnovom definisana su vodoizvorišta koja se trenutno koriste za vodosnabdijevanje (do 2011) kao i ona koja će se koristiti u periodu do 2022.
Priprema planova za napajanje ruralnih predjela vodom za piće	2007 – 2010	Lokalne samouprave MPSV Uprava za vode JP vodovodi i kanalizacije	BEZ OCJENE		Nije predviđena izrada posebnih planova za vodosnabdijevanje ruralnih predjela već je to stalna aktivnost Ministarstva i Uprave, u skladu sa raspoloživim sredstvima.	
Smanjenje gubitaka u vodovodnim sistemima za 20% do 2008. godine i zaustavljanje upotrebe pijaće vode u druge svrhe, kako bi se upotreba pitke vode približila EU standardima	2007 – 2010	MPSV Uprava za vode JP vodovodi i kanalizacije	sprovedeno u manjoj mjeri	Gubitak vode u vodovodnim sistemima kreće se u rasponu od 36% do 80%, a potrošnja vode od 250 do 2000 l/st./dan.	Ocijenjeno da se ova mjera mora trajno sprovesti da bi se postigao EU standard od 200 l/st./dan.	
Uvesti kontinuirani monitoring kvaliteta vode za piće u svim vodovodnim sistemima	2007 - 2009	JP vodovodi i kanalizacije Ministarstvo zdravlja, rada i socijalnog staranja Institut za javno zdravlje	pripreme		U toku je izrada podzakonskih akata koji proizilaze iz Zakona o vodama (Sl.list RCG br. 27/07). Rok za realizaciju ove mjere je ocijenjen kao optimističan. MZRSS ocijenilo da Institut za javno zdravlje već nekoliko decenija provodi program kontinuiranog praćenja kvaliteta i higijenske ispravnosti voda iz gradskih vodovoda u skladu sa sada važećim Pravilnikom o higijenskoj ispravnosti vode za piće	

	<p>Formirati cijenu vode na nivou pokriva troškova (prije svega ekonomskih, a potom / postepeno i ekoloških troškova kao što predviđa EU WFD – Okvirna direktiva o vodama)</p>	<p>Do 2009</p>	<p>Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine Lokalne samouprave JP vodovodi i kanalizacije</p>	<p>sprovedeno u manjoj mjeri</p>		<p>Cijene vode trenutno pokrivaju ekonomske troškove ali još uvijek nije postignut nivo cijena koji će omogućiti ulaganje u razvoj sistema i pokriće ekoloških troškova. Ocijenjeno da je rok za realizaciju ove mjere je suviše kratak.</p>
	<p>Investiciono održavanje gradskih vodovoda kako bi se osigurao kvalitet vode za piće; utvrđivanje subjekata odgovornih za upravljanje seoskim vodovodima i unapređenje gazdovanja ovim sistemima</p>	<p>2007 - 2010 (i dalje)</p>	<p>Lokalne samouprave JP vodovodi i kanalizacije</p>			<p>Ocijenjeno da je ovo trajan zadatak; nije data ocjena jednom od predviđenih kategorija</p>
	<p>Izgradnja regionalnog vodovoda za vodosnabdijevanje Primorskog regiona</p>	<p>2007 – 2010</p>	<p>Vlada RCG Međunarodne finansijske organizacije Lokalne samouprave JP Regionalni vodovod</p>			<p>Ocijenjeno da je realizacija u toku: urađena projektna dokumentacija, obezbijeđena sredstva međunarodnih finansijskih institucija (SB 9 mil € i EBRD 15 mil €). Nije data ocjena jednom od predviđenih kategorija</p>
	<p>Program korišćenja potencijalnih izvorišta za realizaciju projekata za flaširanje voda</p>	<p>2007 -2008</p>	<p>MPŠV Ministarstvo za ekonomski razvoj</p>	<p>pretežno sprovedeno</p>		<p>Studiju o potencijalnim izvorištima vode na teritoriji za komercijalne svrhe usvojena 2000. god.</p>

<p>Uvođenje integralnog upravljanja slivnim područjima, uz neophodne pravne i institucionalne promjene i unapređenje kontrole kvaliteta i monitoringa voda (opšti cilj 3)</p>	<p>Donošenje novog Zakona o vodama usklađenog sa EU Okvirnom direktivom o vodama i Plana zaštite voda; donošenje Zakona o finansiranju vodoprivrede i relevantnih podzakonskih akata</p>	<p>2007 - 2010</p>	<p>MPŠV Uprava za vode Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine</p>	<p>pretežno sprovedeno</p>	<p>Zakon o vodama usvojen maja 2007. god.</p>	<p>U proceduri je donošenje podzakonskih akata, planova zaštite voda i Zakona o finansiranju upravljanja vodama</p>
	<p>Potpisivanje i ratifikacija međunarodnih konvencija (Helsinki, Stokholm, Protokol o vodi i zdravlju, i dr.)</p>	<p>2007 - 2008</p>	<p>Skupština RCG; ostali nadležni oragn i institucije</p>	<p>pripreme</p>		<p>Ratifikovana Barselonska konvencija (2007. god)</p>
	<p>Jačanje kapaciteta za sprovođenje integralnog upravljanja slivnim područjima i poboljšanje horizontalne i vertikalne koordinacije među različitim segmentima administracije</p>	<p>2007 – 2009</p>	<p>MPŠV Uprava za vode Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine Agencija za životnu sredinu Ministarstvo za ekonomski razvoj Ministarstvo saobraćaja, pomorstva i telekomunikacija Ministarstvo zdravlja, rada i socijalnog stranja JP za upravljanje morskim dobrom Lokalne samouprave</p>	<p>pripreme</p>		
	<p>Priprema i sprovođenje projekata za integralno upravljanje slivnim područjima Tare i Lima i ekosistemom Skadarskog jezera</p>	<p>2007 – 2012</p>	<p>MPŠV Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine Svjetska banka</p>	<p>sprovedeno u manjoj mjeri</p>		
	<p>Realizacija Master planova za otpadne vode: - rekonstrukcija i izgradnja prioritnih kanizacionih sistema,- rehabilitacija pumpnih stanica (PS),- izgradnja prioritnih postorjenja za prečišćavanje otpadnih voda</p>	<p>2006 – 2012</p>	<p>Lokalne samouprave JP vodovodi i kanalizacije</p>	<p>sprovedeno u manjoj mjeri</p>		<p>Izgrađena kanalizaciona mreže za Tivat (4 mil €); rehabilitacija pumpnih stanica (2 u Baru, 1 u H. Novom - 0,5 mil €; 2 u Ulcinju, 2 u Budvi - 0,6 mil €); rekonstrukcija PPOV u Podgorici (1,65 mil €); fizibiliti studije i procjene uticaja na životnu sredinu za PPOV za</p>

	(Nikšić, Podgorica, primorje), - priključenje velikih proizvođača otpadnih voda na kanalizacionu mrežu (po izgradnji postrojenja za prečišćavanje) i osiguravanje adekvatnog pred-tretmana u industriji			Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine/ buduća jedinica za implementaciju projekata komunalne infrastrukture			Nikšić; Bijelo Polje, Pljevlja (0,6 mil €)
	Dosljedna primjena IPPC zakona (uz faznu primjenu BAT zahtjeva: odmah za nova postrojenja, do 2015 za postojeća postrojenja)	2008 – 2009 (i dalje)	2008 – 2009 (i dalje)	Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine / Agencija za životnu sredinu Privatni/poslovni sektor	spровedeno u manjoj mjeri		Propisi koji regulišu ovu oblast stupili na snagu od 1.1.2008. god.
	Dosljedno sprovesti monitoring kvaliteta voda u skladu sa propisima iz EU direktiva obuhvaćenih WFD (Okvirna direktiva o vodama); obezbijediti adekvatna sredstva za realizaciju programa monitoringa	2007 - 2009 (i dalje)	2007 - 2009 (i dalje)	Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine / Agencija za životnu sredinu MPŠV	pretežno sprovedeno		

VAZDUH

Sačuvati, i ako je moguće poboljšati kvalitet vazduha, naročito u urbanim područjima (opšti cilj 3)	Uskladiti nacionalne propise sa EU direktivama iz oblasti kvaliteta vazduha	2007 - 2008	2007 - 2008	Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine	spровedeno u manjoj mjeri	Usvojen Zakon o kvalitetu vazduha (Sl. List RCG, br.48/07)	Sva podzakonska akta (ukupno 12) biće donijeta do kraja 2009. god
	Ratifikacija relevantnih (neratifikovanih) pratećih protokola Konvencije o dalekosežnom prekograničnom zagađenju vazduha	2007 - 2008	2007 - 2008	Skupština RCG; ostali nadležni organi i institucije	pripreme		U toku su pripreme aktivnosti za ratifikaciju tri od osam protokola uz ovu Konvenciju; ostalih pet do 2010.
	Izrada dugoročne strategije upravljanja kvalitetom vazduha i Akcioni plan	2007 - 2008	2007 - 2008	Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine/Agencija za životnu sredinu	pripreme		Planirano za 2009. godinu.
	Postepeno ukidanje korišćenja olovnog benzina i smanjenje sadržaja sumpora u dizel gorivu i nafti	2007 - 2009	2007 - 2009	Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine Ministarstvo za ekonomski razvoj	pretežno sprovedeno		Urađen Predlog uredbe o kvalitetu tečnih goriva naftnog porijekla

	Uvođenje integrisane dozvole u skladu sa IPPC zakonom	2008	Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine/Agencija za životnu sredinu	pripreme	Zakon o IPPC je stupio na snagu 1.1.2008. godine. Do sada nije izdata nijedna integrisana dozvola.	
	Uspostavljanje nacionalne mreže za praćenje kvaliteta vazduha u skladu sa EU standardima	2007 - 2008	Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine/Agencija za životnu sredinu	sprovedeno u manjoj mjeri	Donošenje Uredbe o utvrđivanju lokacija mjernih mjesta državne mreže za stalno praćenje kvaliteta vazduha planirano je za III kvartal 2008. godine.	
ZEMLJIŠTE						
Unapređenje upravljanja zemljišnim resursom i prevencija uzroka degradacije i oštećenja zemljišta (opšti cilj 3)	Poboljšanje monitoringa zemljišta na sadržaj štetnog i opasnog materijala; izrada karata o sadržaju opasnih i štetnih materija u zemljištu	2007 – 2010	Institucije odgovorne za monitoring zemljišta / Agencija za zaštitu životne sredine Univerzitet Crne Gore - Biotehnički institut CETI	pripreme	Ocjena se odnosi na monitoring zemljišta (postojeći Program monitoringa je neophodno uskladiti sa zahtjevima EEA). Za izradu karata o sadržaju opasnih i štetnih materija u zemljištu, ocjena nije bilo aktivnosti .	
	Sprečavanje (svođenje na najmanju moguću mjeru) nenamjenskog korišćenja poljoprivrednog zemljišta kroz definisanje politike korišćenja poljoprivrednog zemljišta, unapređenje zakonskog okvira (donošenje Zakona o poljoprivrednom zemljištu) i dosljednu primjenu propisa i prostornih planova	2007 – 2010 (trajno)	MPŠV Ministrastvo za ekonomski razvoj Lokalne samouprave	pripreme		
	Ratifikacija UN Konvencije o borbi protiv dezertifikacije (UNCCD); priprema nacionalnog akcionog programa za prevenciju degradacije zemljišta, u skladu sa UNCCD	2007 2008 - 2009	Skupština RCG MPŠV, Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine	sprovedeno u potpunosti pripreme	Ratifikovana UNCCD	U Zakon o zaštiti prirode uvrštena obaveza izrade Nacionalnog akcionog plana; pripreme u toku
Uvođenje sistema kontrole plodnosti zemljišta i racionalne upotrebe đubriva na obradivim površinama što većeg broja domaćinstva	2007 – 2010 (trajno)	MPŠV Univerzitet Crne Gore - Biotehnički institut Korisnici zemljišnjog resursa	sprovedeno u manjoj mjeri			

	Postupno sprovođenje rekultivacije oštećenog zemljišta, prvenstveno u pljevaljskoj opštini	2007 – 2012	Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine / Agencija za životnu sredinu Privredni subjekti čijim je djelovanjem došlo do oštećenja zemljišta Univerzitet Crne Gore - Biotehnički institut	bez aktivnosti		
	Kartiranje erozije prema oblicima i stepenu izraženosti; razrada programskih mjera za zaštitu i uređenje erodiranih površina	2007 – 2012	MPŠV Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine / Agencija za životnu sredinu Univerzitet Crne Gore - Biotehnički institut	sprovedeno u manjoj mjeri		Prvi korak je identifikacija erodiranih područja
ŠUME						
Osigurati održivo upravljanje šumama i dobijanje FSC sertifikata (opšti cilj 3)	Izrada Nacionalne politike šumarstva Crne Gore	2007	MPŠV	sprovedeno u potpunosti	Urađena NŠP, predlog dostavljen Vladi	
	Izrada novog Zakona o šumama, zakona o lovstvu, kao i pratećih podzakonskih akata	2007	MPŠV	sprovedeno u manjoj mjeri		Predlog Zakona o divljači i lovstvu dostavljen Vladi; Zakon o šumama je programom rada Vlade predviđen za IV kvartal
	Poboljšanje sistema monitoringa i kontrole planiranja i gazdovanja u šumarstvu i lovstvu, uz adekvatno utemeljenje u zakonskim i podzakonskim aktima	2007 - 2008	MPŠV	sprovedeno u manjoj mjeri		Napravljeno upustvo za izradu planova. Čeka se donošenje Zakona o šumama da se u potpunosti primijeni
	Institucionalni razvoj kapaciteta za implementaciju poboljšane metodologije inventarizacije šuma	2007 - 2008	MPŠV Uprava za šume	pretežno sprovedeno	Obučeno 25 inženjera iz Uprave za šume; takođe obuka i kod izvođača radova	Obuke planirane za 2007. su u potpunosti sprovedene.

<p>Institucionalni razvoj kapaciteta za implementaciju poboljšane metodologije planiranja u šumarstvu (zasnovanog na principima održivosti, ekonomičnosti i konceptu ekološke šumarske privrede)</p>	<p>2007 - 2008</p>	<p>MPŠV Uprava za šume</p>	<p>pretežno sprovedeno</p>	<p>U toku su obuke osoblja i izrada planova za 11 gazdinskih jedinica</p>
<p>Uspostavljanje centralne baze podataka i GIS-a u šumarstvu - lovstvu i obezbjeđenje neophodne opreme i obuke</p>	<p>2007 - 2008</p>	<p>MPŠV Uprava za šume</p>	<p>pripreme</p>	<p></p>
<p>Nacionalna inventura šuma: - pripreme radnje - terenski radovi - obrada podataka</p>	<p>2007 2008 – 2009 2009</p>	<p>MPŠV Uprava za šume</p>	<p>pripreme</p>	<p>U toku su obuke osoblja</p>
<p>Proizvodnja sjemena od autohtonih genetskih resursa: - revizija postojećih i izdvajanje novih sjemenskih sastojina - sprovođenje uzgojnih i drugih mjera u izdvojenim sastojinama - izgradnja objekta, nabavka opreme i obuka stručnjaka</p>	<p>2006 – 2007 2007 – 2008 2007 – 2008</p>	<p>MPŠV Uprava za šume</p>	<p>sprovedeno u potpunosti</p>	<p>18 novih sjemenskih sastojina izdvojeno i registrovano</p>
<p>Praćenje zdravstvenog stanja šuma - postavljanje bioindikacijskih tačaka</p>	<p>2007</p>	<p>MPŠV Uprava za šume</p>	<p>sprovedeno u potpunosti</p>	<p></p>
<p>Uspostavljanje sistema protivpožarne zaštite šuma (video nadzor)</p>	<p>2007 - 2008</p>	<p>MPŠV Uprava za šume</p>	<p>pripreme</p>	<p></p>
<p>Izgradnja 50 km šumskih puteva (10 km/god) i rekonstrukcija 50 km šumskih puteva (10 km/god)</p>	<p>2007 – 2012</p>	<p>MPŠV Uprava za šume</p>	<p>sprovedeno u potpunosti</p>	<p>Direktni troškovi koncesionara - rad vlastitim sredstvima - bili su 337.000 €.</p>
<p>Identifikacija i zaštita autohtone dendroflora i faune sa posebnim osvrtom na endemične i reliktnne vrste</p>	<p>2007 - 2010</p>	<p>MPŠV Uprava za šume Korisnici lovišta</p>	<p>pripreme</p>	<p></p>

Obnavljanje i sanacija degradiranih šuma (opšti cilj 3)	Izrada planske dokumentacije	2007	MPSV Uprava za šume	sprovedeno u potpunosti	Pošumljeno 96 ha goleti	Vršeni su i drugi radovi na njezi, obnovi, i sanaciji šuma ukupne vrijednosti 642.000 €.
SISTEM UPRAVLJANJA ŽIVOTNOM SREDINOM						
Uspostavljanje efikasnog zakonskog i institucionalnog okvira zaštite životne sredine (posebno vezano za slobodan pristup informacijama, sprovođenje EIA, SEA, IPPC zakona i jačanje ostalih regulatornih i tržišnih instrumenata upravljanja životnom sredinom) (opšti cilj 3)	Izvršiti izmjene i dopune Zakon o životnoj sredini u skladu sa tekućom reformom zakonodavstva u oblasti životne sredine i nastaviti harmonizaciju nacionalnog zakonodavstva sa EU propisima	2007 - 2008	Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine	pretežno sprovedeno		Usvajanje Zakona o životnoj sredini planirano za II kvartal 2008. godine.
	Razvoj administrativnih kapaciteta za harmonizaciju zakonodavstva u oblasti životne sredine	2007 – 2010	Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine	sprovedeno u manjoj mjeri		Povećan je broj zaposlenih u Sektoru za zaštitu životne sredine za 14 novih službenika. Nijesu napravljeni značajni koraci ka približavanju EU standardima kod podjele nadležnosti u oblasti životne sredine.
	Obezbijediti obuku i usavršavanje kadrova za primjenu novih zakona (EIA, SEA i IPPC) kao i za ostale propise iz oblasti životne sredine čija je izrada u toku (odnosno za one koji će biti izrađeni do 2008. godine na svim nivoima)	2007- 2008	Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine	pripreme		Nije bilo obuka u 2007. god; 2006. godine organizovane tri radionice za obuku kadrova na republičkom i lokalnom nivou. U toku su pripremne aktivnosti za organizovanje više radionica (za obuku ekoloških inspektora, obuku kadrova na republičkom i lokalnom nivou i izrada uputstva za SEA, kao i za primjenu SEA zakona na prostorno-planska dokumenta).
	Izraditi podzakonske akte za zakon o procjeni uticaja, zakon o strateškoj procjeni uticaja i zakona o integriranoj kontroli zagađenja	Do 2008	Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine	pretežno sprovedeno	5 podzakonskih propisa uz EIA zakon	

	Pripremiti plan implementacije IPPC zakona	Do 2008	Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine Lokalne samouprave	pripreme		
	Efikasna primjena postojećih zakona iz oblasti životne sredine (a vremenom i onih čije donošenje predstoji)	2007 – 2008 (i dalje)	Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine	pripreme		
	Formirati Agenciju za životnu sredinu i stvoriti uslove za efikasno djelovanje ove instiucije	2007	Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine	pretežno sprovedeno		Agencija će biti formirana Zakonom o životnoj sredini u II kvartalu 2008.
	Uskladiti program monitoringa i sistem izvještavanja sa EEA standardima i na taj način stvoriti preduslov za uspostavljanje sveobuhvatnog informacionog sistema u oblasti zaštite životne sredine	2007- 2008	Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine MPŠV CETI HMZ Institut za zdravlje RZZP	pretežno sprovedeno		Uspostavljanje sveobuhvatnog informacionog sistema u oblasti životne sredine je predviđeno novim Zakonom o životnoj sredini.
	Izraditi zajednički program za razmjenu informacija i širenje istih među organima republičke i opštinskih uprava, nevladinih organizacija i ostalih lokalnih organizacija, sa ciljem da se ohrabri i podstakne učešće javnosti u donošenju odluka o životnoj sredini, posebno na lokalnom nivou	2007 - 2008	Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine Lokalne samouprave NVO	Pretežno sprovedeno		Novi Zakon o životnoj sredini regulisaće pristup informacijama, učešće javnosti u donošenju odluka o životnoj sredini i pristup pravosuđu u skladu sa zahtjevima Arhuske konvencije.
	Ratifikacija Arhuske konvencije	2008	Nadležni organi CG Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine	pripreme		Ratifikacija planirana do kraja 2008. godine.
	Usvojiti Zakon o eko-fondu i osnovati eko-fond uz jačanje uloge ekonomskih instrumenata i dosljednu primjenu principa «zagađivač plaća»	2006 - 2007	Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine Ministarstvo finansija	pretežno sprovedeno		Planirano je da se do kraja 2008. godine usvoji Zakon o osnivanju eko-fonda

PROSTORNO PLANIRANJE						
<p>Donošenje novih i ažuriranje postojećih prostornih planova na svim nivoima (od PP Republike do opštinskih DUP); integracija zahtjeva održivosti u prostorno-plansku dokumentaciju (opšti cilj 3)</p>	Donošenje PP i integracija zahtjeva održivosti u PP kroz stratešku procjenu uticaja	2007	Ministarstvo za ekonomski razvoj Parlament RCG	sprovedeno u potpunosti	Usvojen PP	
	Donošenje Prostornog plana područja posebne namjene Morsko dobro	2007	Parlament RCG	sprovedeno u potpunosti	Usvojen PPPPN	
	Usklađivanje prostornih planova područja posebne namjene i prostornih planova opština sa Prostornim planom Republike	2007 - 2009	Ministarstvo za ekonomski razvoj Lokalne samouprave	sprovedeno u manjoj mjeri	Usvojene izmjene i dopune 3 PPO	Donošenje i ažuriranje postojećih prostornih planova sprovodi se značajnije i bolje. Budva, Danilovgrad i Šavnik, rađeni paralelno sa PPCG
	Donošenje/ažuriranje GUP i DUP u opštinama (prioritet primorje i opštine na čijoj teritoriji ima nacionalnih parkova)	2007 - 2009	Lokalne samouprave Ministarstvo za ekonomski razvoj Nadležene stručne institucije	sprovedeno u manjoj mjeri	Usvojena 3 GUP-a	Budva, Bar i Šavnik, rađeni paralelno sa PPCG
	Obezbeđenje pravovremenog i djelotvornog pristupa informacijama i učešća javnosti u izradi prostorno planske i urbanističke dokumentacije	2007 - 2010	Ministarstvo za ekonomski razvoj Lokalne samouprave NVO	sprovedeno u manjoj mjeri		U izradi je novi Zakon o planiranju i uređenju prostora koji će obezbijediti transparentnost.
	Razvoj kapaciteta (posebno na opštinskom nivou) za kontinuirano planiranje i primjenu savremenih trendova, integraciju zahtjeva održivosti (kroz procjenu uticaja planova na životnu sredinu)	2007 – 2012 (trajno)	Lokalne samouprave Ministarstvo za ekonomski razvoj Domaće stručne institucije	pripreme		

	<p>Formiranje regionalnog centra za planiranje (za opštine sjevernog regiona)</p>	2007	<p>Lokalne samouprave</p>			<p>Zbog započinjanja projekta jačanja kapaciteta u opštinama uz podršku Svjetske banke, odustalo se od sprovođenja ove mjere. U Ministarstvu za ekonomski razvoj je naglašeno da u okviru novog Zakona o lokalnoj samoupravi postoji mogućnost da se podrže predviđene aktivnosti, ali da, za sada, ne postoji mogućnost regionalnog pristupa. <i>Kada se bude pravila revizija Akcionog plana Nacionalne strategije održivog razvoja treba napraviti izmjene ove mjere.</i></p>
<p>Zaštiti prirodni i kulturni pejzaž (opšti ciljevi 3 i 5)</p>	<p>Uspostavljanje integralnog informacionog sistema sa odgovarajućim podsystemima (katastar, prostorno planiranje, urbanizam, infrastruktura)</p>	2007 – 2012 (trajno)	<p>Ministarstvo za ekonomski razvoj Lokalne samouprave</p>	<p>sprovedeno u manjoj mjeri</p>		<p>U toku su izrade Studija "Informaciona podrška PPCG" i "Instrumenti implementacije PPCG"</p>
	<p>Jačanje kapaciteta nadležnih inspekcija za primjenu zakona i planova; poboljšanje koordinacije i razgraničenje nadležnosti, i dosljedna primjena kaznenih mjera u slučaju nepoštovanja propisa/planova</p>	2007 – 2012 (trajno)	<p>Ministarstvo za ekonomski razvoj Lokalne samouprave</p>	<p>sprovedeno u manjoj mjeri</p>		
	<p>Donošenje politike zaštite pejzaža u skladu sa Predionom konvencijom Savjeta Evrope</p>	2008	<p>Ministarstvo za ekonomski razvoj</p>	<p>sprovedeno u manjoj mjeri</p>		<p>Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine je formiralo radnu grupu za ratifikaciju</p>
	<p>Identifikacija i vrednovanje pejzaža, i integracija zaštite pejzaža u prostorno planiranje, politiku zaštite životne sredine, kulturnu i ostale relevantne politike</p>	2007 - 2010	<p>Ministarstvo za ekonomski razvoj Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine Nadležne institucije lokalne samouprave Stručne institucije (za urbanizam i projektovanje, zaštitu kulturnog naslijeđa, zaštitu prirode, Arhitektonski fakultet)</p>	<p>sprovedeno u manjoj mjeri</p>		<p>U izradi je novi Zakon o planiranju i uređenju prostora</p>

MORE I OBALNO PODRUČJE

<p>Uvođenje integralnog upravljanja obalnim područjem u Crnoj Gori</p> <p>(opšti cilj 3)</p>	<p>Definisati granicu obalnog područja prema smjernicama Barselonske konvencije, pratećih protokola i nacrtu IUOP protokola; prepoznati granicu obalnog područja u Prostornom planu Republike</p>	<p>2007</p>	<p>Vlada RCG Ministarstvo za ekonomski razvoj Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine JP za upravljanje morskim dobrom</p>	<p>sprovedeno u manjoj mjeri</p>	<p>Definisano obalno područje u predlogu NS IUOP</p>
	<p>Izraditi i usvojiti Nacionalnu strategiju integralnog upravljanja obalnim područjem Crne Gore - NSIUOPCG</p>	<p>2007</p>	<p>Vlada RCG Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine, Ministarstvo za ekonomski razvoj Koodinaciono tijelo za IUOP</p>	<p>pretežno sprovedeno</p>	<p>Urađen predlog NS IUOP</p>
	<p>Definisati liniju iza koje nema gradnje ili utvrditi parametre prema kojima će se u planovima nižeg reda utvrđivati ova linija</p>	<p>2007</p>	<p>Vlada RCG Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine JP za upravljanje morskim dobrom Opštine Herceg Novi, Kotor, Tivat, Budva, Bar, Ulcinj</p>	<p>pripreme</p>	<p>Potpisan protokol o IUOP</p>
	<p>Izmijeniti Zakon o morskome dobru (ili donijeti novi Zakon o obalnom području) i uskladiti ga sa Barselonskom konvencijom, pratećim protokolima i drugim međunarodnim konvencijama</p>	<p>2007</p>	<p>Vlada RCG Ministarstvo za ekonomski razvoj Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine</p>	<p>bez aktivnosti</p>	
	<p>Formirati institucionalni okvir (institucija, agencija ili sl.) za primjenu novih propisa i Nacionalne strategije IUOP</p>	<p>2008</p>	<p>Vlada RCG Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine Ministarstvo za ekonomski razvoj</p>	<p>bez aktivnosti</p>	
	<p>Obezbediti implementaciju Barselonske konvencije i pratećih protokola, MARPOL konvencije i drugih relevantnih međunarodnih sporazuma (kroz prilagođavanje domaćih propisa, donošenje i sprovođenje relevantnih strategija, akcionih planova i mjera).</p>	<p>2007 - 2012 (fazno, dugoročno)</p>	<p>Skupština RCG Vlada RCG</p>	<p>pretežno sprovedeno</p>	<p>Ocjena se odnosi na implementaciju Barselonske konvencije i četiri njena protokola koji su ratifikovani u 2007; urađeni su studija o implementaciji (kao prilog Zakona o ratifikaciji), NAP i SAP BIO, kao i predlog NS IUOP. U toku je fizibiliti studija za CAMP. Aktivnosti vezane za MARPOL</p>

				Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine Ministarstvo saobraćaja, pomorstva i telekomunikacija			konvenciju su sprovedene u manjoj mjeri.
	Prepoznati i jasno razgraničiti nadležnosti za integralno upravljanje na lokalnom, regionalnom i nacionalnom nivou	2007 - 2008	2007 - 2008	Vlada RCG Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine, Ministarstvo za ekonomski razvoj JP za upravljanje morskim dobrom Opštine Herceg Novi, Kotor, Tivat, Budva, Bar, Ulcinj	bez aktivnosti		
	Izraditi CAMP Montenegro (Program integralnog upravljanja obalnim područjem)	2008 - 2009 (i dalje)	2008 - 2009 (i dalje)	Vlada RCG Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine JP za upravljanje morskim dobrom	spovedeno u manjoj mjeri		U toku je izrada Studije izvodljivosti za CAMP; realizacija CAMP-a planirana za prvu polovinu 2009. godine.
Smanjenje izvora zagađenja mora i obalnog područja (opšti cilj 3)	Izraditi sveobuhvatni program kontinuiranog praćenja okeanografskih, fizičko-hemijskih, bioloških i drugih parametara mora i obalnog područja (monitoring) koji će integrirati pojedinačne programe i prepoznati izvore finansiranja; realizacija programa od 2007Obezbediti neophodnu opremu za prećenje svih parametara mora, uspostaviti GIS bazu podataka o moru i obalnom području, obezbjediti mehanizme trajnog finansiranja i identifikovati institucije za održavanje baze podataka	2007-2008	2007-2008	Vlada RCG Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine MPŠV Ministarstvo saobraćaja, pomorstva i telekomunikacija JP za upravljanje morskim dobrom Opštine Herceg Novi, Kotor, Tivat, Budva, Bar, Ulcinj Hidrometeorološki zavod CETI	pretežno sprovedeno		Ocjena se odnosi na program monitoringa: u toku je finalizacija ugovora za realizaciju MED POL monitoringa stanja morskog ekosistema, uključujući i plan za finansir. Ocjena za dio mjere koji se odnosi na opremu i GIS bazu podataka je spovedeno u manjoj mjeri

KLIMATSKE PROMJENE I ZAŠTITA OZONSKOG OMOTAČA						
	Izrada Nacionalne komunikacije o klimatskim promjenama (uključujući inventar gasova sa efektom staklene bašte, plan smanjenja emisija i program za ublažavanje posljedica klimatskih promjena)	2007 - 2008	Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine/ Agencija za životnu sredinu	Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine/ Agencija za životnu sredinu	Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine/ Agencija za životnu sredinu	Pripremljeni nacrti nacionalnih inventara gasova sa efektom staklene bašte za 1990. 1998 i 2003. godinu; odobrena GEF sredstva i osnovan Komitet za upravljanje projektom za pripremu prvog nacionalnog izvještaja
	Ratifikacija Kjoto protokola	2007	Hidrometeorološki zavod	Skupština RCG	Usporedeno u potpunosti	Osnovan Savjet za mahanizam čistog razvoja koji vrši ulogu ovlaštenog nacionalnog tijela za odobravanje CDM projekata; urađena procjena potencijalnih CDM projekata.
	Implementacija programa postepenog izbacivanja iz upotrebe supstanci koje oštećuju ozonski omotač	2007 - 2012		Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine/ Agencija za životnu sredinu	pretežno sprovedeno	Usvojen Nacionalni program za eliminaciju iz upotrebe supstanci koje oštećuju ozonski omotač
OTPAD						
Dalje usklađivanje regulative sa EU propisima, uz jačanje kapaciteta za pravilno postupanje sa otpadom i jačanje baze podataka (opšti cilj 3)	Donošenje podzakonskih akata koja se odnose na Zakon o upravljanju otpadom	2007	Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine/ Agencija za životnu sredinu	Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine/ Agencija za životnu sredinu	Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine/ Nadležni državni i organi lokalne samouprave	Urađeni nacrti dva podzakonska akta; u toku je priprema za izradu ostalih 18 podzakonskih akata koji treba da se završe do kraja 2008.
	Republički plan upravljanja otpadom	2007		Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine	Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine	Izrađen Plan upravljanja otpadom za period 2008 - 2012

	Opštinski planovi upravljanja otpadom	2008	Lokalne samouprave	pripreme		Podgorica priprema plan, planovi ostalih opština u pripremi. Izradu lokalnih planova treba očekivati do kraja 2008 i početka 2009.
	Izgradnja regionalnih sanitarnih deponija (prioritet deponijama na Primorju)	2007 – 2012 (i dalje)	Lokalne samouprave Javna komunalna preduzeća Buduća jedinica za implementaciju projekata komunalne infrastrukture	sprovedeno u manjoj mjeri		Izgrađena deponija u Podgorici; u toku su pripreme za izradu studija izvodljivosti i elaborata procjene uticaja na životnu sredinu za ostale deponije (urađeno za deponiju u Beranama). Izgradnja ostalih deponija i njihovo stavljanje u funkciju se očekuje od novembra 2009. godine.
	Izgradnja deponije za opasan otpad	2009	Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine	bez aktivnosti		Radi se na iznalaženju rješenja za lokaciju deponije za privremeno odlaganje opasnog otpada.
	Vođenja registra podataka o proizvodnji otpada, upravljanju otpadom i izdatim dozvolama (u skladu sa članom 44 Zakona o upravljanju otpadom)	2009	Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine Ministarstvo zdravlja, rada i socijalnog staranja Lokalna samouprava	bez aktivnosti		Pitanja vezana za vođenje registra biće uređena podzakonskim aktima. MZRSS: U toku izrada strateskog dokumenta kojim će se definisati upravljanje medicinskim otpadom iz kojeg će proizići pravilnik o postupanju sa medicinskim otpadom.

	Podizanje svijesti o značaju pravnog postupanja sa otpadom	2007 - 2012	Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine Javna komunalna preduzeća NVO	sprovedeno u manjoj mjeri		Realizuje se pilot projekat selektivnog sakupljanja otpada u svim gradovima u Crnoj Gori; počela kampanja za izbacivanje plastičnih kesa iz upotrebe. Akcija "Neka bude čisto" se realizuje već četiri godine.
	Stimulisanje programa za reciklažu otpada	2007 - 2012	Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine Ministarstvo za ekonomski razvoj Lokalne samouprave Privatni sektor	bez aktivnosti		

Priortetni zadaci	Mjere	Rokovi	Nosioci	Status	Pokazatelji progres	Komentari
UPRAVLJANJE I UČEŠĆE JAVNOSTI U DONOŠENJU ODLUKA						
Unaprijediti sprovođenje zakona, strateških dokumenata, planova i programa; osigurati adekvatno učešće javnosti u procesu njihove pripreme (opšti cilj 4)	Nastavak reformi javne administracije i poboljšanje njene efikasnosti u skladu sa potrebama koje proizilaze iz procesa EU integracija; poboljšanje vertikalne i horizontalne koordinacija u okviru javne administracije	2007 – 2010	Vlada i drugi organi izvršne vlasti, uz pomoć državnih agencija i institucija Univerzitet	sprovedeno u manjoj mjeri		Usvajanje Nacionalnog program za integraciju Crne Gore u Evropsku uniju za period 2008 – 2012. godine (NPI) planirano je za drugi kvartal ove godine. Nacionalni program za integraciju predstavljaće plan implementacije Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, što je i obaveza Crne Gore prema članu 72 SSP, po kome Crna Gora treba da sačini posebni program za sprovođenje SSP. NPI će obuhvatati i više drugih dokumenata koje je crnogorska administracija do sada redovno pripremala, kao što su Akcioni plan za implementaciju preporuka iz Evropskog partnerstva 1 i Akcioni plan za jačanje administrativnih kapaciteta za implementaciju SSP. Broj javnih rasprava i ostalih vidova konsultacija u procesu donošenja politika i planova je znatno uvećan u 2007. godini.
Suzbijanje korupcije (opšti cilj 4)	Dalji koraci ka uspostavljanju transparentnog i za javnost otvorenog procesa donošenja odluka Donošenje antikorupcijske politike sa konkretnim mjerama za suzbijanje korupcije u pojedinim oblastima, posebno kod privatizacije, urbanizma i građevinarstva, pravosuđa, i upravljanja prirodnim resursima kao oblastima u kojima korupcija može značajno ugroziti javni interes	2007 – 2010 (i dalje)	Svi državni organi Političke partije Civilni sektor	sprovedeno u manjoj mjeri		Vlada Crne Gore je u dosadašnjem periodu usvojila dva izvještaja Nacionalne komisije o realizaciji mjera iz Akcionog plana za sprovođenje Programa borbe protiv korupcije i organizovanog kriminala, i oba izvještaja su objavljena i dostupna javnosti na sajtu Uprave za antikorupcijsku inicijativu – (http://www.gom.cg.yu/files/1186062653.doc ; i http://www.gom.cg.yu/files/1204640240.doc). Vlada je za naredni period najavila i pripremu Inoviranog Akcionog plana za sprovođenje Programa borbe protiv korupcije i organizovanog kriminala.
		2007	Skupština RCG Vlada i organi izvršne vlasti Civilni sektor (NVO, mediji)	pretežno sprovedeno	Donesen Akcioni plan za borbu protiv korupcije	

	Dosljedna primjena Zakona o slobodnom pristupu informacijama	2007 (trajno)	Svi organi državne vlasti Civilni sektor (NVO, mediji)	sprovedeno u manjoj mjeri		Uglavnom kroz aktivnosti NVO sektora i Uprave za antikorupcijsku inicijativu
	Anti-korupcijske kampanje	2007 - 2010	Vlada Civilni sektor (NVO, mediji)	sprovedeno u manjoj mjeri		Tokom 2007. godine, u procesuiranju slučajeve korupcije, bilo je u radu 45 optuženja protiv 68 lica, donijeto 25 presuda protiv 26 lica, od čega su pravosnažne 11 presuda protiv 11 lica.
	Aktivniji doprinos sudstva u anti-korupcijskim programima	2007 - 2010	Sudstvo i tužilaštvo Civilni sektor (NVO, mediji)	bez aktivnosti		
	Dalje unapređivanje zakonodavstva u oblasti borbe protiv korupcije, jačanje institucija za sprovođenje antikorupcijske politike i rast efikasnosti pravosudnog sistema (Izmjene i dopune Krivičnog zakonika, posebno u oblasti jačanje kapaciteta tužilaštva i uvodjenje mjera tajnog nadzora)	2007 (trajno)	Svi državni organi Političke partije Civilni sektor (NVO, mediji) Vaspitno-obrazovni sistem na svim nivoima	bez aktivnosti		
Decentralizacija (opšti cilj 4)	Dosljedno sprovođenje zakona o lokalnoj samoupravi	2007 - 2008	Lokalne samouprave Vlada Sudska vlast	pretežno sprovedeno		
	Institucionalno i finansijsko jačanje organa lokalne samouprave, posebno u oblastima u kojima se novim zakonskim rješenjima opštinama daju značajne i zahtjevne nadležnosti	2006 - 2008	Vlada, posebno Ministarstvo finansija Organi lokalne samouprave	sprovedeno u manjoj mjeri	Udio poreskih prihoda lokalne samouprave u ukupnim poreskim prihodima - 8,4% (2006)	Ukupno ostvareni prihodi budžeta svih opština za 2007. godinu iznose 305,33 mil. eur i u odnosu na 2006. (164,75 mil. eur), veći su za 85,33%. U strukturi ostvarenih prihoda, prihodi lokalnog karaktera učestvuju sa 83,05% (od kojih 55,40% se odnosi na fiskalne prihode - poreze, takse i naknade), ustupljeni prihodi budžeta Države 11,91 %, sredstva Egalizacionog fonda 3,56 %, uslovne dotacije iz budžeta Države 0,52% i subvencije iz budžeta Države 0,96 %. (Bilten Ministarstva Finansija, broj XI)

		2007 - 2012	Vlada, organi izvršne vlasti, para-državne agencije i institucije Univerzitet NVO Međunarodne organizacije i programi	pripreme		Realizovan manji broj programa obuke; nema podataka o značajnom jačanju tehničkih kapaciteta ili ljudskih resursa
		2007 - 2009	Zajednica opština Lokalne samouprave Vlada, organi izvršne vlasti, para-državne agencije	spроведено u manjoj mjeri		
		2007 - 2010	Ministrastvo prosvjete i nauke Zavod za školstvo	pretežno spроведено	96,9% djece obuhvaćeno obaveznim osnovnim obrazovanjem; 1236 djece RAE u osnovnim školama. Stopa pismenosti kod uzrasta 10 godina i stariji - 97,5%. Broj osnovaca koji su dobili besplatne udžbenike	
OBRAZOVANJE						
Postizanje kvalitnog obrazovanja za svu djecu; ostvarivanje Milenijumskih razvojnih ciljeva i ciljeva Nacionalnog akcionog plana za djecu (opšti ciljevi 1 i 2)	Obezbjediti da sva djeca osnovnoškolskog uzrasta, posebno romska, upišu i završe osnovnu školu	2007 - 2010	Ministrastvo prosvjete i nauke Zavod za školstvo	pretežno spроведено	96,9% djece obuhvaćeno obaveznim osnovnim obrazovanjem; 1236 djece RAE u osnovnim školama. Stopa pismenosti kod uzrasta 10 godina i stariji - 97,5%. Broj osnovaca koji su dobili besplatne udžbenike	

	Obezbijediti besplatne udžbenike romskoj djeci i djeci iz siromašnih kategorija stanovništva	2007 - 2010	Ministarstvo prosvjete i nauke Zavod za školstvo	pretežno sprovedeno	(korisnici soc.pomoći i RAE) - 2863 (od čega 232 RAE). Broj gimnazijalaca koji su dobili besplatne udžbenike - 63.	
Ostvareti inkluzivno obrazovanje	2007 – 2010	Ministarstvo prosvjete i nauke Zavod za školstvo	pretežno sprovedeno	Broj djece obuhvaćene inkluzivnim obrazovanjem: 185 - predškolsko; 1591 osnovne škole i 196 srednje škole. Broj škola u kojima su obezbijeđene tehničke mogućnosti za inkluzivnu nastavu: 36 osnovnih i 6 srednjih		
Realizovanje nastave po novim obrazovnim programima	2007 - 2010	Ministarstvo prosvjete i nauke Zavod za školstvo Centar za stručno obrazovanje Škole	sprovedeno u potpunosti	Broj osnovnih škola u reformi: 119 (74%); odnos učenik/ računar: 29,6. Broj srednjih škola u reformi: 49 (100); odnos učenik/ računar: 21,6.		

<p>Povećanje tematskih sadržaja održivog razvoja u nastavnim programima od predškolskog do univerzitetskog nivoa</p> <p>(opšti cilj 3)</p>	Izrada izbornih programa za osnovnu školu	2007 – 2010	Ministarstvo prosvjete i nauke Zavod za školstvo	pretežno sprovedeno	Broj osnovnih škola u kojima se realizuju izborni programi: 47; broj učenika koji izučavaju izborne predmete: 12.250	
	Izrada izbornih programa za gimnazije	2007- 2010	Ministarstvo prosvjete i nauke Zavod za školstvo	pretežno sprovedeno	Broj gimnazija u kojima se realizuju izborni programi: 21 + 2 privatne; broj učenika koji izučavaju izborne predmete: 4.138	
	Kvalitetna implementacija Predmetnih programa koji sadrže tematske sadržaje održivog razvoja	2007 - 2012	Ministarstvo prosvjete i nauke Centar za stručno obrazovanje Zavod za školstvo	pretežno sprovedeno	Br. nastavnika osnovnih škola obučenih na radionicama i seminarima: 2006 - 874 2007 - 902 Br. nastavnika srednjih škola obučenih na radionicama i seminarima: 2006 - 337 2007 - 319	
	Kreiranje 20% slobodnog sadržaja predmetnih programa od predškolskog do univerzitetskog nivoa sa tematskim sadržajima o održivom razvoju	2007 - 2012	Ministarstvo prosvjete i nauke Zavod za školstvo Škole	pripreme		

	Realizacija posebnih projekata u školama koje nude NVO, a odnose se na održivi razvoj i zaštitu životne sredine	2007 - 2010	NVO	šprovedeno u manjoj mjeri	Broj projekata koji se realizuju u saradnji sa Ministarstvom: 11
ZDRAVSTVO					
Poboljšati kvalitet života u vezi sa zdravljem (uz promovisanje zdravih stilova života) (opšti ciljevi 1 i 2)	Promocija zdravih stilova života u cilju modifikacije ponašanja (Strategija kontrole pušenja, Strategija bezbjedne hrane, Strategija prevencije nasilja, Akcioni plan za prevenciju narkomanije) i unapređenje mjera sigurnosti u vezi sa zdravljem	2007 - 2012	Ministarstvo zdravlja, rada i socijalnog staranja Institut za javno zdravlje Ministarstvo prosvjete i nauke Ministarstvo unutrašnjih poslova i javne uprave Lokalne samouprave NVO	pretežno šprovedeno	Urađen obrazovni plan i program za novi izborni predmet "Zdravi životni stilovi"; Pripremljeni su priručnici za prevenciju narkomanije; Urađene studije, održane konferencije, pripremljeni propagandni materijali za kontrolu pušenja; godišnje se održi oko 20 - 30 predavanja o kontroli pušenja i sprovodi se redovna godišnja kampanja na Svjetski dan borbe protiv pušenja
					Strategija i Akcioni plan za prevenciju narkomanije su završeni. Pripremljeni priručnici za prevenciju narkomanije, sprovodi se program vršnjačke edukacije. Za predmet "Zdravi životni stilovi" sačinjen je udžbenik za nastavnike. Radi se nova Strategija za kontrolu pušenja (prethodna bila za period do 2007). U toku je i revizija Zakona o ograničenju upotrebe duvanskih proizvoda. Završava se novo Globalno istraživanje o potrošnji duvana, a završene su studija prevalencije, ekonomska i pravna studija, veliki broj nacionalnih konferencija, edukacija za sprovođenje kampanja na terenu, osmišljeni i urađeni propagandni materijali i ostalo

	Unapređenje kontrole zdravstvene ispravnosti životnih namirnica i predmeta opšte upotrebe, kvaliteta vode za piće i drugih parametara koji utiču na zdravlje; usklađivanje sa EU standardima	2007 - 2010	Nadležne inspeksijske službe Institut za javno zdravlje CETI	pretežno sprovedeno	Usvojen Zakon o bezbjednosti hrane	Strategija bezbjedne hrane iz 2006. godine predviđela formiranje stručnih timova za obilazak laboratorija koje se bave kontrolom bezbjednosti hrane; napravljen je izvještaj stručnih timova. Institut za javno zdravlje već nekoliko decenija provodi program kontinuiranog praćenja kvaliteta i higijenske ispravnosti voda iz gradskih vodovoda.
	Razvoj multisektorskih programa sa ciljem utvrđivanja značaja dejstva spoljnih faktora na zdravlje i priprema nacionalnog akcionog plana za zdravlje i životnu sredinu	2007 -2010	Međusektorski timovi Ministarstvo zdravlja, rada i socijalnog staranja Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine Stručne institucije (Institut za zdravlje, CETI, itd.) Međunarodne organizacije	BEZ OCJENE		Postoje preliminarni planovi da se radi na realizaciji ove mjere (Ministarstva rada, zdravlja i socijalnog staranja i turizma i zaštite životne sredine, u saradnji sa Svjetskom zdravstvenom organizacijom).
Očuvanje i unapređenje zdravlja stanovništva sa posebnim osvrtom na posebno osjetljive kategorije stanovništva (opšti ciljevi 1 i 2)	Razvoj i unapređenje programa koji imaju za cilj podizanje nivoa znanja u funkciji prevencije bolesti (posebno kod djece i ostalih vulnerabilnih kategorija)	2007-2010	Ministarstvo zdravlja, rada i socijalnog staranja Ministarstvo prosvjete i nauke Institut za javno zdravlje Nadležne zdravstvene institucije	pretežno sprovedeno		Novi izborni predmet "Zdravi životni stilovi" tek treba da se implementira. Sprovode se aktivnosti predviđene Akcionim planom za djecu i vezano za Romsku populaciju.

	<p>Sprječavanje, pravovremeno otkrivanje, liječenje i suzbijanje zaraznih bolesti, uključujući i vakcinaciju protiv glavnih zaraznih bolesti, kao i prevenciju i kontrolu lokalnih endemskih bolesti</p>	2009 - 2012	<p>Ministarstvo zdravlja, rada i socijalnog</p> <p>Institut za javno zdravlje</p> <p>Nadležne zdravstvene institucije</p>	<p>U pripremi (rok je 2009 - 2012)</p>		<p>Program obaveznih imunizacija se permanentno sprovodi već nekoliko decenija. U skladu sa epidemiološkom situacijom i preporukama SZO, očekuje se uvođenje novih vakcina koje će doprinijeti boljoj kontroli pojedinih zaraznih bolesti. Sprovedena je eradikacija dječje paralize i eliminacija difterije; ostvarena je dobra kontrola svih vakcino preventibilnih oboljenja, a naročito velikog kašlja, malih boginja i rubele. Napomena: Status "U pripremi" se odnosi na realizaciju mjera koje se tiču većih kapitalnih investicija u ovoj oblasti (kao što su otvaranja laboratorija u okviru Instituta za javno zdravlje, sklapanje memoranduma o saradnji sa laboratorijama za otkivanje virusnih infekcija u inostranstvu i izgradnja infektivne klinike) čiji početak je planiran tek za period nakon 2009.</p>
<p>Zdravstvena zaštita stanovništva, pri čemu su prioritet djece i mladi, zaštita žena u vezi sa planiranjem porodice, trudnoćom, porođajem i materinstvom, kao i zaštita starijih</p>	2009 -2012	<p>Ministarstvo zdravlja, rada i socijalnog staranja</p> <p>Nadležne zdravstvene institucije</p>	<p>BEZ OCJENE (rok je 2009 - 2012)</p>			
<p>Podizanje nivoa mentalnog zdravlja građana, liječenje i rehabilitacija duševno oboljelih, kao i poseban smještaj i liječenje oboljelih od duševnih bolesti koji mogu da ugroze sebe i okolinu u kojoj žive u skladu sa Strategijom</p>	2007 -2012	<p>Ministarstvo zdravlja, rada i socijalnog staranja</p> <p>Nadležne zdravstvene institucije</p>	<p>BEZ OCJENE</p>		<p>Izraženo neslaganje od strane Ministarstva zdravlja, rada i socijalnog staranja sa načinom na koji je formulisana ova mjera, zato što se smatra da ne doprinosi destigmatizaciji (naprotiv) osoba koje pate od poremećaja mentalnog zdravlja i da nije u skladu sa reformom mentalnog zdravlja u Crnoj Gori. Kada se budu pravile izmjene AP NSOR, ovu mjeru treba redefinisati u dijelu korišćenja termina "duševno oboljeli" i isticanja mogućnosti da ove osobe "mogu da ugroze sebe i okolinu u kojoj žive".</p>	

	unaprijeđena mentalnog zdravlja		Međunarodne organizacije				
	Adekvatan tretman traumatizovanih osoba sa posebnim osvrtnom na saobraćajni traumatizam	2007 -2012	Ministarstvo zdravlja, rada i socijalnog staranja Nadležne zdravstvene institucije	BEZ OCJENE			
RAVNOPRAVNOST I SOCIJALNA ZAŠTITA							
Povećanje kvaliteta usluga socijalne zaštite; ekonomsko osnaživanje lica u stanju socijalne potrebe (opšti cilj 2)	Donošenje Strategije razvoja socijalne i dječje zaštite Crne Gore (Strategiju čine programi koje je potrebno realizovati u cilju unapređenja socijalne i dječje zaštite)	2007	Vlada RCG Ministarstvo zdravlja, rada i socijalnog staranja	sprovedeno u potpunosti	Usvojena strategija; u toku aktivnosti na izradi lokalnih planova zaštite u opštinama Podgorica i Herceg Novi	Predstoji implementacija Akcionog plana Strategije. Prioriteti su: preispitivanje visine materijalnih davanja, decentralizacija sistema, utvrđivanje standarda, razvoj infarmacionog sistema.	
	Donošenje «Mreže ustanova socijalne i dječje zaštite» - akta kojim se utvrđuju i planiraju vrste, broj i raspored ustanova na teritoriji CG	2007	Vlada RCG Ministarstvo zdravlja, rada i socijalnog staranja	ODUSTALO SE OD REALIZACIJE			Imajući u vidu proces decentralizacije, odustalo se od realizacije ove mjere. Donijeta je Strategija razvoja socijalne zaštite starih lica (koja nije bila predviđena NSOR) sa Akcionim planom. Prioriteti: utvrđivanje standarda u uslugama, podrška lokalnoj samoupravi u ovoj oblasti, pronalaženje održivog rješenja za program pomoć u kući.

	Donošnje Strategije integracija osoba s invaliditetom u društvene tokove u Crnoj Gori	2007	Vlada RCG Ministarstvo rada i socijalnog staranja NVO sektor	sprovedeno u potpunosti	Usvojena strategija; u toku izrada Akcionog plana	Strategija donesena, predstoji donošenje i implementacija Akcionog plana. Prioriteti: donošenje Zakona o zaštiti osoba sa invaliditetom od diskriminacije i Zakona o povlasticama invalidnih lica u unutrašnjem putničkom saobraćaju, otvaranju dnevnih centara.
Formiranje centra za lokalnu integraciju raseljenih lica u okviru Komesarijata za raseljena lica	2007	Ministarstvo zdravlja, rada i socijalnog staranja Komesarijat za raseljena lica NVO	sprovedeno u manjoj mjeri		Od posebnog značaja za ovu oblast je donošenje (jul 2007. god.) Strategije za suzbijanje siromaštva i socijalne isključenosti 2007 - 2011 , koja je kompatibilna je sa Strategijom održivog razvoja, Akcionim planom za evropsko partnerstvo, Nacionalnom strategijom za trajno rješavanje problema izbjeglica i interno raseljenih lica i Nacionalnim akcionim planom za Dekadu uključanja Roma. Strategije je usmjerena na četiri ključne oblasti: zdravstvo, obrazovanje, socijalnu zaštitu i zapošljavanje, od kojih zavisi unaprijeđenje socijalnog i ekonomskog položaja ranjivih grupa stanovništva. Obuhvata 161 projekat iz navedenih prioriternih oblasti.	
Programi zapošljavanja raseljenih lica	2007 - 2010	Ministarstvo zdravlja, rada i socijalnog staranja Ministarstvo prosvjete i nauke Zavod za zapošljavanje Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća NVO	sprovedeno u manjoj mjeri			
Programi obezbjediavanja osnovnog smještaja za raseljena lica	2007- 2010	Ministarstvo zdravlja, rada i socijalnog staranja Ministarstvo za ekonomski razvoj Lokalne samouprave Komesarijat za raseljena lica Međunarodne organizacije	pretežno sprovedeno			

	Pristup sistemu socijalne i dječje zaštite i novčana pomoć za raseljena lica	2007 - 2012	Ministarstvo zdravlja, rada i socijalnog staranja Centri za socijalni rad Komesarijat za raseljena lica Crveni krst NVO Međunarodne organizacije	Ministarstvo zdravlja, rada i socijalnog staranja Ministarstvo prosvjete i nauke Udruženje poslodavaca Romska udruženja Lokalne samouprave	U toku je izrada zakona
	Unapređenje zapošljavanja RAE (Romi, Aškelji, Egipćani)	2007 - 2012	Ministarstvo zdravlja, rada i socijalnog staranja Ministarstvo prosvjete i nauke Udruženje poslodavaca Romska udruženja Lokalne samouprave	Ministarstvo zdravlja, rada i socijalnog staranja Ministarstvo prosvjete i nauke Udruženje poslodavaca Romska udruženja Lokalne samouprave	U toku je izrada zakona
Jačati rodnu ravnopravnost (opšti cilj 2)	Usvojiti Zakon o rodnoj ravnopravnosti	2007	Vlada RCG Skupština RCG	BEZ INFORMACIJA	
	Usvojiti Nacionalni plan aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti	2007	Vlada RCG Kancelarija za ravnopravnost polova	BEZ INFORMACIJA	
	Implementirati Nacionalni plan aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti	2007 - 2009	Ministarstva Kancelarija za ravnopravnost polova Lokalne uprave NVO	BEZ INFORMACIJA	
	Osigurati mehanizme za ravnopravan uticaj žena i muškaraca na donošenje odluka o ekonomskom razvoju i raspodjeli koristi od njega	2007 - 2012	Vlada RCG	BEZ INFORMACIJA	

KULTURA I MEDIJI						
Očuvanje kulturnih dobara i kulturne raznolikosti (opšti cilj 5)	Izrada Nacionalne strategije o kulturnoj politici	2008 - 2009	Ministarstvo kulture, sporta i medija	sprovedeno u manjoj mjeri		Zastupljen veći broj relevantnih institucija i pojedinaca iz oblasti kulture. Pristupilo se izradi Zakona o kulturi.
	Izrada seta zakona o kulturnim dobrima: - Zakon o kulturnim dobrima - Zakon o muzejskoj djelatnosti - Zakon o arhivskoj djelatnosti - Zakon o bibliotečkoj djelatnosti	2007 - 2008	Ministarstvo kulture, sporta i medija	pripreme		Urađene radne verzije nacрта tri zakona; u toku izrada Zakona o kulturnim dobrima
	Izrada baza podataka o kulturnim dobrima (nepokretni i pokretni spomenici)	2007 - 2009	Republički zavod za zaštitu spomenika Narodni muzej Crne Gore	pripreme		RZZSK - Republički zavod za zaštitu spomenika kulture; NMCG DATA - Muzejski info sistema Narodnog muzeja Crne Gore
	Izrada arheološke karte i baze podataka o arheološkim istraživanjima	2007 - 2012	Centar za arheološka istraživanja Crne Gore	sprovedeno u manjoj mjeri	Rekognoscirano 5 opština	Opštine u kojima je obavljeno rekognosciranje terena: Andrijevica, Plav, Berane, Kotor, Herceg Novi
	Medijska kampanje o kulturnoj raznolikosti	2007 - 2008	Ministarstvo kulture, sporta i medija Lokalne samouprave	sprovedeno u manjoj mjeri		Urađen Predlog zakona o ratifikaciji konvencije o zaštiti i promociji raznolikosti kulturnih izraza
Izrada Menadžment plana područja Svjetskog	2007	Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture	pretežno sprovedeno	Menadžment plan urađen i usvojen na Komitetu		

	nasljeđa Kotora		Kotor					Svjetskog nasljeđa UNESCO-a	
Profesionalizacija medija i ostvarivanje značajnijeg doprinosa medija podizanju svijesti o održivom razvoju i slobodnom pristupu informacijama (opšti ciljevi 3 i 4)	Izrada i usvajanje Zakona o nedozvoljenoj medijskoj koncentraciji	2007 - 2008	Ministarstvo kulture, sporta i medija Skupština RCG	pretežno sprovedeno					Urađen nacrt Zakona i upućen nadležnim tijelima Vlade na razmatranje
	Obuka novinara (posebno vezano za «istraživačko novinarstvo»), doprinos slobodnom pristupu informacijama i pitanja održivog razvoja)	2007 - 2008	Medijska udruženja Mediji	spovedeno u manjoj mjeri			3 seminara za edukaciju građana i NVO-a i 2 seminara za edukaciju novinara		Institut za medije u saradnji sa Ministarstvom kulture, sporta i medija i Asociacijom mladih novinara CG, organizovao je seminare za edukaciju građana, NVO-a i medija
	Povećanje programskih sarđžaja posvećenih pitanjima održivog razvoja u štampanim i elektronskim medijima (posebno na Javnom servisu)	2007 - 2012	Javni servis i ostali elektronski i štampani mediji	BEZ OCJENE				Ocijenjeno da bi zbog značaja Strategije i pitanja održivog razvoja bilo dobro formirati neko tijelo (npr. komisiju koja bi pratila zastupljenost sadržaja održivog razvoja u medijima) da bi za pripremu II godišnjeg izvještaja o implementaciji NSOR-a bili dostupni precizni podaci.	
URBANI RAZVOJ									
Zaustavljanje nelegalne gradnje i legalizacija objekata uz poštovanje	Izrada Nacionalne strategije za rješavanje problema nelegalne gradnje	2007 - 2008	Ministarstvo za ekonomski razvoj	pretežno sprovedeno					Predviđeno novim Zakonom o uređenju prostora i izgradnji objekata

<p>principa i ciljeva Bečke deklaracije, i korišćenje pozitivnih iskustava drugih zemalja u suzbijanju nelegalne gradnje (opšti ciljevi 2 i 4)</p>	<p>Izraditi bazu podataka nelegalnih objekata i pratiti i evidentirati promjene; omogućiti da ovi podaci budu u potpunosti dostupni javnosti</p>	<p>2007</p>	<p>Ministarstvo za ekonomski razvoj Lokalne samouprave</p>	<p>pretežno sprovedeno</p>	<p>Formirana baza podataka</p>	<p>Ovakve obaveze ne proističu iz Zakona o uređenju prostora i izgradnji objekata, već se one rješavaju kroz prostorno plansku dokumentaciju. <i>Kada se bude pravila revizija Akcionog plana Nacionalne strategije održivog razvoja treba napraviti izmjene ove mjere,</i></p>
<p>Poboljšanje kvaliteta života i bezbjednosti u urbanim sredinama, sa posebnim osvrtom na uslove života specifičnih (marginalnih) ciljnih grupa; uspostavljanje odgovornog odnosa građana prema urbanoj sredini</p>	<p>Uklanjanje arhitektonskih barijera (vičnjaka) i omogućavanje prilaza za hendikepirana lica javnim i obrazovnim institucijama</p>	<p>2007 - 2009</p>	<p>Lokalne samouprave Ministarstvo za ekonomski razvoj</p>	<p>sprovedeno u potpunosti</p>		
<p>(opšti ciljevi 2 i 5)</p>	<p>Omogućiti minimalni nivo infrastrukturne opremljenosti (pijaće vode, kanalizacije, i struje), posebno za naselja gdje žive izbjeglice, raseljena lica i Romi</p>	<p>2007 - 2010</p>	<p>Viša RCG Nadležna ministarstva i institucije Lokalne samouprave</p>	<p>BEZ INFORMACIJA</p>		
	<p>Uspostaviti veću bezbjednost u urbanim sredinama</p>	<p>2007 - 2009</p>	<p>Lokalne samouprave Ministarstvo unutrašnjih poslova i javne uprave</p>	<p>BEZ INFORMACIJA</p>		

The FSC Logo identifies products which contain wood from well managed forests certified in accordance with the rules of the Forest Stewardship Council. FSC Trademark © 1996 Forest Stewardship Council, A.C.

VLADA CRNE GORE
Kancelarija za održivi razvoj